

**THE BOOK WAS
DRENCHED**

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_190317

UNIVERSAL
LIBRARY

OSMANIA UNIVERSITY LIBRARY

Call No ۵ - ۵ ۲۹۷ ۵۴ Accession No ۱۷۱۷۷

Author ابو الحسن محمد

Title احوال الامام محمد باقر عليه السلام

This book should be returned on or before the date last marked below.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 بِحَمْدِ اللَّهِ لِلْمُسْتَفِهِمِ

کہ اس کتاب مفید مشتمل بر فوائد عید الہادی الی سبیل السید یوم

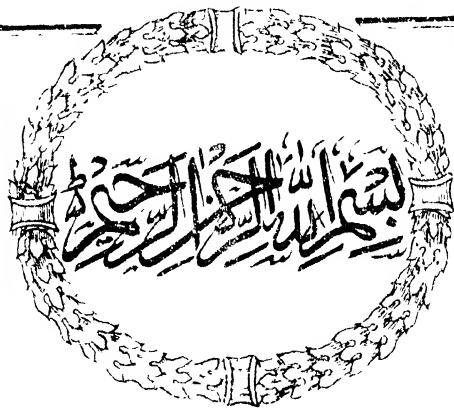
بِأَنْوَارِ التَّحِيَّاتِ

أَلِلِ التَّحِيَّاتِ

از تصانیف کبر الخیر شریعت پناہ طریقت دستگاہ عارفانہ مولانا
 حاجی خانہ حضرت محمد انوار اللہ سابقہ عین الدیار نور ہبی المصطفیٰ صلیت جناب علیہ
 حسب منظوری عالم ربانی و عارف حقانی عالیجناب فضیلت انتساب
 مولانا حبیب الرحمن خاں صاحبہ انی صمد و صیحات فکریہ علی شانہ العلوم
 باہتمام مولوی خانقاہ محمد علی الدین فاروقی

ایکاد الہامی علی شانہ العلوم
 طبع فی دار التبیان

الحمد لله رب العالمين والصلوة والسلام على سيدنا
 ومولانا محمد وآله واصحابه اجمعين - **أما بعد**
 پوشیده نیست که فضیلت و کمال انسان از علم است
 كما قال الله تعالى هل يستوى الذين يعلمون والذين
 لا يعلمون **وقال النبي صلى الله عليه وسلم** طلب العلم
 افضل عند الله من الصلوة والصيام والحج والجهاد في
 سبيل الله تعالى **طَبَّ** وابن عبد البر عن انس **قال** **طَبَّ** على الصلوة

طلب علم بهتر است از نماز و روزه و حج و جهاد
 و طلب علم بهتر است از نماز و روزه و حج و جهاد
 و طلب علم بهتر است از نماز و روزه و حج و جهاد

افضل العلم

فضیلت علم

از نماز و روزه و حج و جهاد
 از نماز و روزه و حج و جهاد
 از نماز و روزه و حج و جهاد

وَالسَّلَامُ الْغَدُّ وَالزَّوَّاحُ فِي طَلَبِ لَعْلَمِ أَفْضَلُ عِنْدَ اللَّهِ
 مِنَ الْجِهَادِ فَمَسِيرُ اللَّهِ تَعَالَى ابْنُ الْفَخَارِ عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ
 فِي تَارِيخِهِ عَنْهُ **قَالَ** عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ فَضْلُ الْعَالَمِ
 عَلَى غَيْرِهِ كَفَضْلِ النَّبِيِّ عَلَى أَمْتِهِ خَطَّ عَنْ النَّسِ إِيْضًا **قَالَ**
 عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ فَضْلُ الْعَالَمِ عَلَى الْعَابِدِ سَبْعِينَ
 دَرَجَةً مَا بَيْنَ كُلِّ دَرَجَةٍ كَمَا بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ
 عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ وَفِيهِ إِيْضًا **قَالَ** عَلَيْهِ الصَّلَاةُ
 نُورٌ عَلَى عِلْمٍ خَيْرٌ مِنْ صَلَاةٍ عَلَى جَهْلٍ حَلَّ عَنْ سَلَمَانَ وَفِيهِ إِيْضًا
قَالَ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ مِيزَانُ يَوْمِ الْقِيَامَةِ مَا لَدَى الْعُلَمَاءِ وَنَمُ الشُّهَدَاءِ فَيُحْجَمُ
 مَا لَدَى الْعُلَمَاءِ عَلَيْهِمُ الشَّيْرُ وَرَحِمَنَ النَّاسِ الْمُرْهَى عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حَصِينٍ ابْنِ
 عَبْدِ اللَّهِ فِي الْعِلْمِ عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ ابْنِ الْخَوَرِيِّ فِي الْعِلَلِ عَلَى النَّعَمِ
 ابْنِ بَشِيرٍ وَفِيهِ وَقَالَ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ وَزَنَ الْحَبِيبُ الْعِلْمَ
 بِدَمِ الشُّهَدَاءِ فَزَجَّ عَلَيْهِ خَطَّ عَنْ ابْنِ عَمْرِو **قَالَ** عَلَيْهِ الصَّلَاةُ

سَمِعْتُ دَعَامَ رَفِيقٍ دَرَسَ عَلَيْهِ
 أَفْضَلُ اسْتِزَادَةٍ فَسَأَلَهُ
 ابْنُ جَهَادٍ دَرَسَ هَذَا الْحَقْلَ
 لَهُ دَفْعٌ وَفِيهِ لَيْسَ مَالٌ
 بِغَيْرِ رَأْيٍ فَنُفِصِلُ مَالٌ
 اسْتِزَادَتِ " مَالٌ دَفْعٌ
 فَضْلُ الْعَالَمِ عَلَى الْعَابِدِ سَبْعِينَ

أَفْضَلُ الْعِلْمِ عَلَى الْعِبَادَةِ
 ٢

فَمَا لَدَى الْعُلَمَاءِ وَنَمُ الشُّهَدَاءِ
 اسْمَانِ بَيْنَ اسْمَيْهِمَا
 عَالِمٌ شَرِيفٌ أَوْ زَانٍ جَلِيلٌ
 مَالٌ دَفْعٌ وَزَنَ كَرْدُ خَوَافِ
 يَزِيدُ قِيَامَتِ سَيَاةٍ عِلْمًا دُونَ
 شَرِّهِمْ أَيْسَ عَالِبٌ أَوْ بَدَا

سَمِعْتُ دَعَامَ رَفِيقٍ دَرَسَ عَلَيْهِ
 أَفْضَلُ اسْتِزَادَةٍ فَسَأَلَهُ
 ابْنُ جَهَادٍ دَرَسَ هَذَا الْحَقْلَ
 لَهُ دَفْعٌ وَفِيهِ لَيْسَ مَالٌ
 بِغَيْرِ رَأْيٍ فَنُفِصِلُ مَالٌ
 اسْتِزَادَتِ " مَالٌ دَفْعٌ
 فَضْلُ الْعَالَمِ عَلَى الْعَابِدِ سَبْعِينَ
 دَرَجَةً مَا بَيْنَ كُلِّ دَرَجَةٍ
 كَمَا بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ
 عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ
 وَفِيهِ إِيْضًا **قَالَ** عَلَيْهِ
 الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ مِيزَانُ
 يَوْمِ الْقِيَامَةِ مَا لَدَى
 الْعُلَمَاءِ وَنَمُ الشُّهَدَاءِ
 فَيُحْجَمُ مَا لَدَى الْعُلَمَاءِ
 عَلَيْهِمُ الشَّيْرُ وَرَحِمَنَ
 النَّاسِ الْمُرْهَى عَنْ عِمْرَانَ
 بْنِ حَصِينٍ ابْنِ عَبْدِ اللَّهِ
 فِي الْعِلْمِ عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ
 ابْنِ الْخَوَرِيِّ فِي الْعِلَلِ
 عَلَى النَّعَمِ ابْنِ بَشِيرٍ
 وَفِيهِ وَقَالَ عَلَيْهِ
 الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ وَزَنَ
 الْحَبِيبُ الْعِلْمَ بِدَمِ
 الشُّهَدَاءِ فَزَجَّ عَلَيْهِ
 خَطَّ عَنْ ابْنِ عَمْرِو
قَالَ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ
 وَالسَّلَامُ

وانشاء فضیلت عالم عابد
 خجاست که صلیت من با و
 او را با آنکه از دنیا آید
 مورد در سوراخ خود ما چو
 می فرستد و دعا و استغفار میکند
 بکسی که یکم در آن را تعلیم چشم
 میکند یعنی تعلیم حدیث ۱۱
 به دست مورد اعظم

والسلام فضل العالم على العابد كفضل علي ادنكم
 ان الله عز وجل وملائكته واهل السموات والارضين
 حتى النمل في سحرها حتى الموت يصلون على معلم الناس الخير
 ت عن ائمة و قال عليه الصلوة والسلام بحالسة العلماء
 عبادة و قال عليه الصلوة والسلام اكرموا العلماء
 فانهم ورثة الانبياء فمن اكرمهم فقد اكرم الله ورسوله خط
 عن جابر قال عليه الصلوة والسلام من استقبل العلماء
 فقد استقبلني ومن زار العلماء فقد زارني ومن جالس
 العلماء فقد جالسنی ومن جالسنی فكانت جالسنی ربي الزايفي
 عن مجزين حكيم عن ابيه عن جده و قال عليه الصلوة والسلام
 كلمة يسمعها الرجل خير له من عبادة سنة والجلوس
 ساعة عند ذاكرة العلم خير من عتق رقبة الدليعي عن ابيه
 و قال عليه الصلوة والسلام يا ابا هريرة علم الناس القرآن

نشستن عبادت است
 به دست مورد اكرام علم
 كه به آنکه دارين
 انبیا پس هر اكرام آنرا
 كرد اكرام خدا و رسول كرد
 ۳
 استقبالی سما که استقبال
 من کرد و هر که زیارت
 اینها کرد زیارت من
 کرد و هر که نشست با این
 با من نشست هر که با من
 نشست زیاده و دلگرمی نشست
 به خود سخن که می شود

از عبادت یکسال و
 یک ساعت وقت مذکور
 علم نشستن بهتر است از آنکه
 کردن غلام ۱۱
 به دست مورد اعظم

و تعلمه فانك ان مت وانت كذلك لزارت الملك عكة قبرك
 كما تزار البيت العتيق ابو نصر السنجري في الرحابة وقال
 غريب خطا و ابن النجار عن ابى هريرة وعن انس **قال** رسول الله
 صلى الله عليه وسلم ان لله عز وجل مدينة تحت العرش
 من مسك اذ فر على باجمالك ينادى كل يوم آلا من دار العباد
 فقد زار التبتلاء ومن زار التبتلاء فقد زار الرب ومن
 زار الرب فله الجنة رواه الديلمي في الفردوس **وقال**
 علي الصلوة والسلام عن ابى ذر فيه ايضا **قال** علي الصلوة
 والسلام لم يتعبد بغير فقه كالحمار في الطاحون حل عن واثلة
 ذكره في كنز العمال **احصل** كمال فضيلت علم از احاديث مذکور
 و دیگر احاديث که احصائش دشوار است با حسن وجوه ثابت اما
 معلوم است که علم نه برای دانستن است و بس بلکه غایت و
 مقصود ازاں عمل است و هر علیکه ثمره عمل ندم مفید نیست بلکه

بسیار بود خود کسی با خود
 او را از کبریا و دانست
 بپیری البیت و دانست
 زیارت فرستادن
 که در میان که زیارت بینا
 کرده می شود
 از فرمود شهرت

انوار البحار فی احیاء التوحید
 ۲

من قائله از این پیش
 از اینک خاص بر آن
 از اینک در دنیا
 یک فرشته بر آن
 یکست که از این
 زیارت علم که در این
 زیارت که از این
 زیارت که از این

ضرورت علم

و السلام
 علم نه برای دانستن است و بس بلکه غایت و مقصود ازاں عمل است و هر علیکه ثمره عمل ندم مفید نیست بلکه

وبالجان است وقال عليه الصلاة والسلام تعلموا ما نشئتم ان تعلموا فلن ينفعكم الله بالعلم حتى تعلموا بما تعملون عدا خط ابن عساکر عن ابی الدرداء کذا فی کثر العلماء وفيه ايضا قال عليه الصلاة والسلام تعلموا من العلم ما نشئتم فوالله لا تجروا بجمع العلم حتى تعلموا ابو الحسن بن الاخرم المديني في اماليه عن انس وفيه ايضا قال عليه الصلاة والسلام من تعلم حديثين اثنين ينفع بهما نفسه ويعلمهما غيره وينتفع به كان خيرا له من عبادة ستين سنة الدليبي عن البراء وفيه ايضا قال عليه الصلاة والسلام اخاف على امتي ثلاثا ضلالة الاهواء واتباع الشهوات في لبطون والفروج والغفلة بعد المعرفة الحكيم والبعوى وابن منذر وابن قانع وابن شاهين وابو نعيم عن افله وفيه ايضا قال عليه الصلاة والسلام اذا علمت العلم

مع زفر بن محمد بن علي بن قتيبة
 هر چه خواست با من بود
 بكن خدایه از علم
 نفع بسیار از علم
 تا پیش کی علم بخشد
 هر چه خواهد
 مع زفر بن محمد بن علي بن قتيبة

۵
 از علم هر چه خواهد نمود
 تا پیش کی علم بخشد
 هر چه خواهد نمود
 مع زفر بن محمد بن علي بن قتيبة

از علم هر چه خواهد نمود
 تا پیش کی علم بخشد
 هر چه خواهد نمود
 مع زفر بن محمد بن علي بن قتيبة
 از علم هر چه خواهد نمود
 تا پیش کی علم بخشد
 هر چه خواهد نمود
 مع زفر بن محمد بن علي بن قتيبة

که چند روزم از این بزم
برآید و من نیز آمده بودم
بسیار که شما چو کوه غل
دور از من شدید حال که ما
بخت رسیده بودیم به اینجا
از شما آموختیم آنچه
خواهید گفت که ما می فهمیم
و مسلک خود داریم ۱۱

فلم يعمل كان كالمصباح يضيئ للناس ويحرق نفسه ابن قانع
في معجمه عن سليك العطفاني وبمعاها طب عن ابي برزة
وعن جنادة وفيه ايضا قال عليه الصلوة والسلام
اشد الناس عذابا يوم القيامة عالم لم ينفعه علمه
عده عن ابي هريرة وفيه ايضا قال عليه الصلوة والسلام
ان اناسا من اهل الجنة يطلعون الى اناس من اهل النار فيقولون
بم دخلتم النار فوالله ما دخلنا الجنة الا بما تعلمنا منكم
فيقولون انا كنا نقول ولا نفعل طب عن الوليد بن عتبة
وفيه ايضا قال عليه الصلوة والسلام شر الناس شرار
العلماء في الناس البزاز عن معاذ وفيه ايضا قال عليه الصلوة
والسلام لذاتين على الناس زمان يتعلمون فيه القرآن فيعملونه
ويقرؤون ثم يقولون قد قرأنا وعلمنا فمن ذا الذي هو خير
مناهل في اولئك من خير قالوا يا رسول الله ومن اولئك قال

العلم بالحق والصلوة جود
۴
على ورسوله بدترین مردان
علمای به اندر مردان
همه فیروز علی الصلوة و السلام
البته خواهد آمد بخانه ما که
مردم قرآن خوانند از دست
و بیای میزنند آنرا

و میخوانند و فراموشند
گفت که ما خواندیم
در این بزم است
که از ما بهتر باشد
میست صحابه عیسی
که در انداخته اند
یا رسول الله فرستاد
اولئك منكم

آہا از شما مستند قاضیا
 ہمیں تم سے جانشین
 و فرمود ایمان و عمل
 ہر دو مقام یکدگر درین شایع
 دو جا نور در یک رخسار
 می شوند حق تعالی کیا
 نفیہر گیسے قبول
 محمد

فی سبیلہ ما یوم "۱"

سبح و تسبیح و تسمیہ

فواش او تا ج شریک

بدانچین آور دم "

نمبر یک

الحمد للہ فی کل وقت و محلہ

۱۰۰

وجودی مثل نماز است و روزه و حج و زکوة و جهاد کسب حلال
کنایه امر یا معروف نهی عن المنکر اصلاح بین الناس ادائی تمانا
سکینه و قار اظهار شکر و صبر و راستی گفتار و ایفا و وعده صلی
رحمی عزالت سفارش بکار خیر قبول عذر مدافاة حاجت روانی
و انفعال جوارح عدی مثل ترک دروغ و شرب خمر و غیبت و س
احوال و اسرار و تبذیر و خیانت و غش و ریا و نمائی و ظلم و کمر
و تهمت و دورگی و محش و بدگوئی و استهزاء و مسخرگی و لایعنی و
اذیت رسانی و مرا و جدال و افعال قلب و وجودی مثل ایمان بر
و حدانیت و رسالت و قرآن و انجیل و نبی صلی الله علیه و سلم خبر آن
داده اند و محبت خدا و رسول استقامت توکل رضا بالقضاء
تسلیم غوث رجا حیا تواضع خشوع خشیت زهد رحم شکر صبر
قناعت - اخلاص سخاوت شجاعت توبه و افعال قلبی عدی
مثل ترک خشم و نخل و حسد و عداوت و حرص و ریا و طول ال و

سب جاه و بدگمانی و یأس از رحمت و اتساع غضب و تعالی
 و دلیل بر اینکه دل هم مثل جوارح مصدر اعمال است این شریف
 است لا یؤاخذکم الله باللغو فی ایمانکم و لکن یؤاخذکم
 بما کسبت قلوبکم و این حدیث شریف **قال** رسول الله صلی الله علیه و آله
 علیه و سلم افضل الاعمال ایمان بالله و رسوله ثم جهاد فی
 سبیل الله ثم حج عمر و رجم - ح - م - ت - ن - حب عن ابی
 هریرة ثم طرب حب عن عبد الله بن سلام مرثله فی کثر العا
 بلکه فی تحقیقت نشأ جمله اعمال جوارح عمل قلبی است چه تا وقتیکه
 در دل علم کاری نشود و نفع ضرر آن نداند آدمی اراده و عزم آں
 نمی کن و هیچ فعل معتد به از جوارح او صادر نمی شود پس فعل قلب
 در همه افعال معتد به مقدم باشد و مدار صحت و فساد جمله اعمال بر
 فعل قلبی است فی البدایه النبیة للامام الشافعی **قال** رحمته الله
 رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم ان الله تعالی لا ینظر فی الصور

له ما یؤاخذ بکفره و ایمانه تعالی
 و در تفسیر این حدیث که یؤاخذکم الله
 می فرماید چه کسی که خداوند را

۹

انوار التوحید
 علم فرمود علی الصلوة و السلام فضل
 علیایمان است جهاد و رسول او
 پیوسته جهاد در راه خدا تعالی
 پیوسته جهاد در راه خدا تعالی
 علم فرمود فی بینة خدمت تعالی
 صورت

در جم و دل شایسته می بیند پس

شماره ۱۲

له و زواید مان نیست

که اگر صفت امانت

ندارد و قسم بدینکه روح حقیم

در دست دوست گرامست

در خیزدین تا آنکه زبان او

راست شود فی شود زبان

ادراست تا آنکه دل ادراست

ولا الى اجسامكم ولا الى اموالكم ولكن ينظر الى قلوبكم رواه الطبرانی
وفي كثر العمال **قال** رسول الله صلى الله عليه وسلم لا ايمان لمن
لا امانة له والذي نفس محمد بيده لا يستقيم دين حتى يستقيم
لسانه ولا يستقيم لسانه حتى يستقيم قلبه الحديث طبع عن
ابن مسعود وفيه **قال** عليه الصلوة والسلام من محضه
فكورها فكلما غاب عنها ومن غاب عنها فريضها فكانه حبرا
هق عن ابي هريرة وفيه ايضا من شهد امر اقله كان
كمن غاب عنه ومن غاب عن امر فرضي به كان كمن شهد
عن السيد الحسين فيه ايضا **قال** عليه الصلوة والسلام
من اصابهم وهمه التمتوى لقرا عاب فيما بين ذلك ذنبا غفر له
ابن عساكر عن ابن عباس وفيه ايضا **قال** عليه الصلوة والسلام
والله لقد سبوا الى جنات عدن اقوام ما كانوا اكثر لنا
صلوة ولا حياء ولا اعتارا اول كنهم عقلوا عن الله وعظمه

له و زواید الصلوة
در اسلام کسکه در میوه
فرمانده و بداند از او که
غایت است از آن و یکی

۱۰
غائب باشد از آن که هیچ جا
از آن گویا حاضر است
صلوة و زواید که هیچ
است که تقوی آنکس نیاید
غائب شد غفرت کرده ای

شود ۱۲
هم بدست خود قسم بخدا
باینکه غایت از او ندانم
رویه و نه عا
نمودند لیکن آنجا نیست
نهیست حق تسال

فعلجت

[illegible]

کون کمال است و نہ
خالق کون ال بکے ہر دریا
انیت کہ نابینا ہے کہ
دست نیست تیرا زان
چو کہ در دست حق تعالی است

قلب ۱۲
غنی غنی قلب است
دل غنی است
دل غنی است
غنی غنی قلب است
قلب ۱۲

مع فرمود علیہ الصلوٰۃ
والسلام آورده خواہد شد
روز قیامت

فواہد شد
خیر من بینم ارشد
در کیند و این را قبول عالم
برند یاق قالی گیرا
دلش فواہد شکست
همیلم در دوسق قالی
روز قزانت اعمال نامیا

کتابخانه عمومی
کتابخانه عمومی
کتابخانه عمومی

[illegible]

15

۲

ان كان هذا الغيري ولا قبل اليوم من العمل الاتيانا ان تجي
به وحجي كقط عن النس وفيه ايضا عن ابن مسعود انه سئل
هل لك من امر بامر بالمعروف ولم ينه عن المنكر فقال لا ولكن هناك
من لم يعرف بقلبه معروفا ولم يذكر بقلبه منكرا من تعليم
في الفتن وفي البدن والمنير قال عليه الصلوة والسلام بكاء
المومن من قبله وبكاء الكافر من هامة رواه الطبراني وكثر العباد
عن ابي ابن لعب وعن رجل من آل الحكم بن ابي العاص
النسبي صلى الله عليه وسلم صلى بالناس فقرأ سورة فغفل
منها آية فما لهم هل تكلمت شيئا فسلكتوا فقال فابال اقوام
يقرء عليهم كتاب الله لا ين من ماقراء عليهم فيه لا ما ترك
فكذلك اكانت بنو اسرائيل خرجت خشية الله من قلوبهم وشهد
بالاخذ بالامر ان الله عز وجل لا يقبل من احد عاصيا يشهد
بقلبه ما يشهد ببده الدليعي عن ميمون ابن مهران قال نزل

حاشیہ

حال بنی اسرائیل در غیبت
 بر شد و در مجسم حاضر می بودند
 و در آنجا که جمعی بودند
 عافیه را داشتند
 می بودند

حذیفته و سلمان رضی اللہ عنہما علی نبطیة فقال لهما هل
 ههنا مكان طاهر نصلي فيه فقالت الذبیطة طهر قلبك فقال
 احدهما لا اخذ خذها حكمة من قلب كافر رواه ابو نعیم
 المحلية ازیں آیات و احادیث معلوم شد کہ مدار اعمال بر دل است
 و دل هر کس کیان نیست بعض نرم می باشند و بعض سخت چنانچه
 این آیه شریفه بدان اشارت میدارد **وَقَالَ تَعَالَى**
قَسَتْ قُلُوبُكُمْ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ فَهِيَ كَالْحِجَارَةِ او اشد
 قسوة

وَقَالَ تَعَالَى فَاغَاةً یعنی لایزال و لكن تعنی لقلوب التي في الصدور
وَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ستة أشياء يحبط الأعمال
 الاستغفار بعبود الخلق و قسوة القلب و حب الدنيا و قلة
 الحیا و طول الامل و ظالم لا ینتهی رواه الدایلی مرفوعاً ذكره
 الامام الشعرا في البدو المنيرة و عن عامر القففي قال قال

حذیفته و سلمان رضی اللہ عنہما علی نبطیة فقال لهما هل
 ههنا مكان طاهر نصلي فيه فقالت الذبیطة طهر قلبك فقال
 احدهما لا اخذ خذها حكمة من قلب كافر رواه ابو نعیم
 المحلية ازیں آیات و احادیث معلوم شد کہ مدار اعمال بر دل است
 و دل هر کس کیان نیست بعض نرم می باشند و بعض سخت چنانچه
 این آیه شریفه بدان اشارت میدارد **وَقَالَ تَعَالَى**
قَسَتْ قُلُوبُكُمْ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ فَهِيَ كَالْحِجَارَةِ او اشد
 قسوة

له یس یحت شند دلهاست
 شما بوداں پس آن مانند
 سنگ است یا سخت و زایل
 مثل دایمانی شود چرخ را لکن
 نایباً می شود مذموم لکن در سینه
 میباشند ۱۲

لکه در سینه
 باز نمی ماند ۱۲
 ظالمیک از ظلم
 و قسوت و طول ال
 و قسوة قلب و حب دنیا
 بیکند اشتغال بعبود خلق
 غلام باشم یا بر خدا صاعداً

جانیه ومن یفسد جوانیه یفسد الله برانیه رواه الثوری
 ووهب و خالد عن عطاء مثله انقهر رواه ابو نعیم فی الحلیه
 پوشیده نیست که ضرورت اصلاح قلب کلامیست مسلم نزد
 کل فریق اسلامی اما از حالت ما مردم هویدا است که گویا این فقره
 ایست تراشیده بر اے پسند دیگران حال آنکه حق تعالی نمی فرماید
 یا ایها الذین امنوا علیکم نفسکم لا یضرکم من ضل
 اذا اهدیتکم اگر گفته شود که از ظواهر آیت مستفاد است که ضرورت
 امر بالمعروف نیست گوئیم و رأیه شریفه ارشاد است که هر کس
 اصلاح نفس خود کند و نه اینکه ترک امر بالمعروف بکند چه وجوب آن
 از نصوص دیگر ثابت است و آن بحث دیگر است کلام درین است
 که آدمی را باید که خود عمل کند و بر اے کسانی که دیگران را امر میکنند
 و خود عمل نمی کنند ارشادی شود - اتأصرون الناس باله و تنسون
 انفسکم و انتم تتلون الكتاب افلا تعقلون و قال تعالی

بیرونی او را هم مستفاد
 صحیح گردانند که از اندرون
 خود را با سرگردانند تعالی
 بیرونی او را هم سرگردانند

۱۵

له از مومن لازم بگیرند
 نفسیات خود را مومن می دهد
 نماز یکبارگانه شده و تکیه شده
 هدایت یافتند
 له ایاد را از براس
 نیکی علم میکنند و نفس
 خود را از افروزش می نمایند
 کتاب الهی را می دانند
 مکه سر بود از صفای

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ كَبُرَ مَقْتًا
عِنْدَ اللَّهِ أَنْ تَقُولُوا مَا لَا تَفْعَلُونَ وَقَالَ عَلَى الصَّلَاةِ
الْعَاقِبِ يَنْتَظِرُ الْمَقْتِ وَالْمَسْمُوعِ يَنْتَظِرُ الرَّحْمَةَ وَالْآخِرِ يَنْتَظِرُ
الرِّزْقَ وَالْمُتَكَبِّرِ يَنْتَظِرُ لِلْعَنَةِ الْحَدِيثُ طَبَّ عَنْ ابْنِ عَمْرٍو
ابْنِ عَبَّاسٍ وَابْنِ الزَّهَرِيِّ كَذَابُ الْكُفْرِ الْعَمَالِ وَدَرْ تَفْسِيرِ جَلِيلِينَ
تَحْتَ آيَةِ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا عَلَيْكُمْ آوَرُوهُ عَنْ ابْنِ ثَعْلَبَةَ
الْحَشَنِي قَالَ سَأَلْتُ عَنْهَا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
فَقَالَ أَتَمُّوْا بِالْمَعْرُوفِ وَتَنَهِوْا عَنِ الْمُنْكَرِ حَتَّى إِذَا رَأَيْتُمْ شَيْئًا
مُطَاعًا وَهُوَ مَتَّبَعٌ وَدَنِيًّا مَوْثِقٌ وَاعْجَابٌ كُلُّ ذِي
رَأْيٍ بَرَاهِ فَعَلَيْكُمْ بِنَفْسِكُمْ رَوَاهُ الْحَاكِمُ وَغَيْرُهُ عَنْ ابْنِ
يَعْمَرٍ رَحِمَهُمَا قَالَ قَالَ حَدَّثَنِي يَأْتِيْنِ عَلَيَّكُمْ
مَنْ هَانَ خَيْرُكُمْ فِيهِ مَنْ لَمْ يَأْمَرْ بِالْمَعْرُوفِ وَلَمْ يَنْهَ عَنِ الْمُنْكَرِ
رَوَاهُ أَبُو نَعِيمٍ فِي الْحَلِيَّةِ وَقَالَ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ

اس کی نیکو ایمان آوردہ
ایہ جو یہ کہو کہ
آخر میں نیکو ایمان
شدن و نیکو ایمان
جو یہ کہو کہ

اقوال النبی صلی اللہ علیہ وسلم

عَنْ زَيْدِ بْنِ أَبِي عَدِيٍّ
وَإِذَا نَظَرْتُ فِي النَّاسِ
وَتَنَظَّرْتُ فِي النَّاسِ
وَمَا جَزَيْتُكَ زَيْدٌ
وَتَنَظَّرْتُ فِي النَّاسِ
وَتَنَظَّرْتُ فِي النَّاسِ
وَتَنَظَّرْتُ فِي النَّاسِ

اذا اردت
راے تا چہ آفت زود
راے تا چہ آفت زود
راے تا چہ آفت زود
راے تا چہ آفت زود
راے تا چہ آفت زود
راے تا چہ آفت زود

۴ و نہی مسکر کند ۱۲ عذیب گفت کہ البتہ بر شازمانہ خواهد آمد کہ در آن بہترین شاگے باشد کہ شمارا امر معروف و نہی مسکر کند

چهار ماهه که در قیوم بنجید
 یاد کنی عیوب خود را
 کن فرمود علی الصلوٰۃ والسلام
 شرب بار از آن عیب جوئی
 خود شش از عیب جوئی
 عیب جوئی از عیب جوئی

ای از سر و تن گناه
 عیب جوئی از عیب جوئی
 عیب جوئی از عیب جوئی
 عیب جوئی از عیب جوئی

اذا اردت ان تذكر عيوب غيرك فاذكر عيوب نفسك الرا
 في تاريخ قزوین عن ابن عباس رواه كنز العمال وفيه ايضا
 وقال عليه الصلوة والسلام طوبى لمن شغلته عيبه
 عن عيوب الناس فرعن انس وفيه ايضا قال عليه الصلوة
 والسلام يا ابا ذر ان المؤمن يرى ذنبه كانه تحت حصى يتحاشا
 ان يقع عليه والكافر يرى ذنبه كالذباب يمر على انفه
 الدليل وفيه ايضا عن ابي الدرداء قال لا يفقه الرجل
 كل الفقه حتى يهتق الناس في جنب الله ثم يرجع
 الى نفسه فيكون لها اسدا مقمرا كرو في الحلية لا بي نعيم
 قال عبد الله بن محمد بن الكوا اللريبع بن خيثم فائرك تعيب
 احد ائمتنا ولا تدمه فقال ويلك يا ابن الكوا ما انا عن نفسي
 براص فانفرغ من ديني الى حديث الناس ان الناس خاها
 الله تعالى على ذنوب الناس وامنوه على نفوسهم

بشأن عیوب عیوب
 بالا سر او من سر او از آن
 بقیعت بر سر او از آن
 عیب جوئی از عیب جوئی

عیب جوئی از عیب جوئی
 عیب جوئی از عیب جوئی
 عیب جوئی از عیب جوئی
 عیب جوئی از عیب جوئی

در مدان خود را در انداختی
 در مدان خود را در انداختی
 در مدان خود را در انداختی
 در مدان خود را در انداختی

وَقَالَ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ بِتَصَرُّفٍ قَدِ انْتَهَى فِي عَيْنِ
 اخِيكَ وَتَنَسَّى الْجَنَّةَ فِي عَيْنِكَ رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ وَغَيْرُهُ مُرَوَّغًا
 ذَكَرَهُ فِي الْبَدْرِ الْمُنِيرِ وَقَالَ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ إِنَّ
 أَنَاسًا مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ يُطْلَعُونَ إِلَى أَنَاسٍ مِنْ أَهْلِ النَّارِ فَيَقُولُونَ
 بِمَدْخَلْتُمْ النَّارَ فَوَاللَّهِ مَا دَخَلْنَا الْجَنَّةَ إِلَّا بِمَا تَعْلَمُونَ مِنَّا
 فَيَقُولُونَ إِنَّا كُنَّا نَقُولُ وَلَا تَفْعَلْ طَبْعًا عَنْ الْوَلِيدِ بْنِ عَقْبَةَ
 الْحَافِلِ مِنْ نَصُوصِ قَطِيبَةٍ أَحَادِيثٌ صَحِيحَةٌ ثَابِتٌ أَنَّهَا
 ضَرُورَتُ اصْلَاحِ نَفْسٍ خُودِيَّةٍ هِيَ وَأَوَّلِينَ اصْلَاحِ آنَسْتِ
 مُنْقَادُ كَرَاهِيَّةٍ شُودِ بَاغِيٍّ هَرَجِيٍّ حَقِّ تَعَالَى وَنَبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
 فَرَمُودَةٍ نَذِيرَةٍ أَنَّهَا هِيَ رَاسِتٌ اسْتِ كُومُنَا لِفِ عَقْلٍ مَا بَاشَدِ
 وَدَرْدِ عَوَسِ اسْتِ اعْتِقَادِ اِجْمَالِي هَمَّةٍ مُؤْمِنِينَ شَرِيكَ اِندِ اِزْكَرُو
 كَفَارِ مُتَازِرِ وَتَقْسِيَةِ بَحْنِيَاوِي مَذْكَورِ اسْتِ كِهْ چُونِ آنْخُصَرْتِ صَلَّى اللَّهُ
 عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِاِكْفَارِ فَرَمُودَنَدِ كِهْ مِنْ شَمَارِ اِيكَ كَلِمَةٍ مِي آمُوزِمِ كِهْ بَدَا

از خود و عصبانیت تو خفاشان
 از خانه و از چشم مردم و
 فراموشی کنی نثار
 از در چشم خود ۱۲
 به چرخ از آفتاب بعض
 در خیال را دیده خواست

۱۱
 از انجیل و احادیث التوحید
 گفت که شما را
 بسبب بد زنی
 در عید یک سخت رسیدیم
 و بیکت پاست که از شما
 بخدا برکت
 و توفیق و عید و عید و عید
 و در آن روز عید و عید و عید

از یک جمله

مالک جمله عرب شوید و عجم منقاد شما شود گفتند بے آن کلمه قبول میکنیم
 فرمودند بگوئید لا اله الا الله کفار تصدیق آن نتوانستند کرد و بانکار
 برآمد و گفتند اجعل الالهة الهاء واحدا ان هذا الشیء عجا
 یعنی ای اگر و انید (نبی صلی الله علیه وسلم) همه معبودان را یک معبود
 این چیز نیست عجیب و مومنان بے هیچ شک تصدیق نمودند و همچنین
 قصه معراج و بعث و نشر و غیره در عقل کفار قبول نکرد و اهل ایمان
 بلا تأمل تصدیقش نمودند این بود حال صحابه که از همه است بحال
 ایمان اخقصاصی داشتند لیکن بعد صحابه رضی الله عنهم اجمعین
 مردم اندک اندک اتباع عقل مشوب بوجهم آغاز کردند و در نصو صی که
 خلاف مشرب خود یافتند بتاویل گرا میزدند و نوبت آن رسید
 که هفتاد و دوازده پیداشدند - مثلاً خوارج انکار کردند که سوره
 یوسف کلام الهی باشد بدین دلیل که بیان قصه عشق زن مرد از
 شان کبر بانی بعید است و معتزله انکار رویت الهی کردند بدین وجه

ملا ایاز را نید معبود
 بے تعدد را یک معبود

۱۹

الخوارزجی فی احکام التوحید

نقیض که این امر بیک
 شیء عجیب است

که در میان رایی و مرنی محاذات و غیره شرط است و هم انکشاف
 الهی نمودند بدین وجه که تعدد قدما جائز نیست و گفتند آنچه اصلح
 است بر حق تعالی واجب است و تماشایی نمودند از نسبت شر
 بحق تعالی و بعقل قدریه نیاید که حق تعالی افعال بندگان را
 خود پیدا کند و بر او عذاب نماید لهذا بنده را خالق افعال خود
 قرار دادند و نظایره را خیال کمالی تنزیه حق تعالی بر او آورد
 که حق تعالی قدرت آن ندارد که در دنیا با بندگان خود چنان
 معامله کند که صلاح آنها در آن نباشد و نه در آخرت قدرت آن
 دارد که از ثواب و عقاب آنها کم و زیاد کند و گفتند که اجماع
 و قیاس حجت نیست و هشامیه گفتند که اسم وکیل بر حق تعالی
 اطلاق نمیتوان کرد آن موکل میخواهد و همچنین گفتن این جائز نیست
 که حق تعالی الفت داد بدلبها و کفه و جنت و دوزخ هنوز
 پیدا نشده و تمهید گفتند که حق تعالی صرف اجسام را آفرید

حق تعالی را قدیم نباید گفت چرا که آن زمان میخواید و حق تعالی
 ازان برست. و شما می گفتند که یهود و نصاری و مجوس و زنادقه
 و بهائم و اطفال روز قیامت خاک خواهند شد و داخل دوزخ
 و جهنم نخواهند شد. و جاحظیه گفتند که اندام جواهر محال است
 و خیر و شر فعل بنده است و خود دوزخ اهل خود را بنده خواهد کشید
 حق تعالی کس را در آن دخل نخواهد کرد و کعبیه گفتند که فعل
 بغیر اراده صادر نمی شود و چنانکه گفتند که اراده حق تعالی حادث
 است و بنده خالق فعل خود است و کبر است اولیا و هیچ نیست
 و باطنیه گفتند که قرآن را باطن است و آن منحصر است در آن
 و جبریه گفتند که بنده مثل جماد است هیچ قدرت ندارد. و کرامیه گفتند
 که حق تعالی بر عرش است و بس. و خارجییه و ما بهیه گفتند که شفا
 انبیاء و غیرهم در قیامت نخواهد شد و مجتبی با صلحا و اولیا
 مضرت و علی انداد دیگر اهل بهوار عقل راه زد و نگذاشت که

از امام اکبر و سفیان بن عیینہ و عبد اللہ بن مبارک گفتند کہ بگذارند اینچہ را بکلیف این است قول ابن علقمہ و جماعت ۱۲

ولا يقال كيف هكذا روى عن مالك بن انس وسفيان بن عيينة
وعبد الله بن المبارك انهم قالوا في هذه الاحاديث امرؤها
بلا كيف وهكذا قول اهل العلم من اهل السنة والجماعة
انتهى وفي فتح الباري شرح البخاري وقد جرى بحث بين ابى العباس
بن سريج ومحمد بن داود الظاهري فاجتبه عليه ابن سريج
بالاجماع فانكره ابن داود وقال الذين خالفوا ظاهر القرآن
لا اعد خلافا فمهم رواه انتهى وعن عبد الله بن عمر عن النبي
صلى الله عليه وسلم وما اشكل عليكم فلكوه الى عالمه
رواه البخاري في خلق العباد وعن جندب قال قال
رسول الله صلى الله عليه وسلم من قال في كتاب الله براءه
فاصاب فقد اخطأ رواه ابو داود وعن سليمان بن يسار ان
رجلا قال له صبيحة قد ملد ينة فجعل يسال عن متشابهة القول
فارسل اليه عمر وقد اعد له عراجين النخل فقال من انت

وسفيان ابى عباس بن سريج
ومحمد بن داود الظاهري
تثبت اور در برابر ابن داود
باجماع و الحاکم در ابن داود
آورد گفت که سفيان بن عیینہ
قرآن را خلاف کرده اند

۲۳
افراد بخلاف قرآن الحقیقی

شان غلات غی شام ۱۲
که فرمود علی الصلوة والسلام
وچیزیکه مثل شود بر شما
از قرآن پس علم را بد
به داننده آن یعنی خلاصه
که مرویست از عبد بن حمزه
علیه الصلوة والسلام فرمود
در کتاب الصلوة والسلام خود

خاک کرده باشند ۱۲
مکه بیان بن مبارک گوید که
آن صبیح نام در مدینه
آمد و از متشابه قرآن بدید
آن گفت مرا و او بطریق دیگر

صراط او شاخه درخت خراب پس رسید از و کسیتی

۱۳۹۱/۱۲/۱۵ تاریخ ثبت در دفتر ثبت اسناد و املاک

که بود بکاش خود نوشت
 این بوی لا شری که نشنید
 چو آنکه از سلمان پس
 سخت آمد این واقعه بر او
 نوشت ابو موسی بن جابر
 که بود او در دست شد
 عمر بن قیس نوشت که اجازت
 مجالت او بموم دارد

ارضه و کتب الی ابی موسی الا شعی ان لا یجالسه احد من المسلمین
 فاستند ذلک علی الرجل فکتب ابو موسی الی عمر ان قل حسنت تو بیست
 عمر ان یا فخرنا من بحالستہ رواه الداری ایضا وعن ابی مسعود قال
 قال النبی صلی الله علیه وسلم اعبد الله ولا تشرك به
 شیئاً وزل معالقہ ان ایمانہ ال الحدیث ابن عساکر
 کذا فی کذا الحال اذا قوال سلف و احادیث مذکورہ بالا
 ثابت شد کہ در قرآن شریف راسی را دخل نباید داد و آیات و احادیث
 اگر چه از قسم تشابهات باشند بر آن ایمان بغیر توهم و بلا کیف باید
 آور و در نه خوف آنست کہ دخل و عیدایس ایہ شریفی شود قولہ تعالی
 افمن کان مومناً کمّن کان فاسقاً لا یستون اما الذین امنوا
 و عملوا الصالحات فلهم حبات الماوی نزکاجا کا نوا یحملون و
 اما الذین فسقوا فما و بھم النارم چند نزول آیت موصوفہ
 دحق کفار باشد لیکن مسلم است کہ اعتبار مغموم لفظ راست

شود ۱۲
 لعل ابو مسعود را گفت
 که تو در حدیث خود نوشتی
 که عبادہ کن الله تعالی
 را و بالعکس را شریک
 حوران و آثر آن باشد

۲۵

بہر جانب کہ گردید ۱۲
 شعلہ ای کہ یک مومن است
 مثل فاسق باشد بر او
 نمی شود تا آنکہ ایمان
 آصفند علیہا کہ در جہان
 جنت داد است همان
 لا فیکون علی یک مومن و
 یک نیکو فتن کہ در
 یک است ۱۲
 پس است آنہا در فتن

عنه نسو بود علی الصلوة
 والسلام دین مرد عقل درست
 دین
 دهر که عقل نیست

غدار د ۱۲
 عنه نسو بود علی الصلوة
 والسلام دین مرد عقل درست
 دین

غدار د ۱۲
 عنه نسو بود علی الصلوة
 والسلام دین مرد عقل درست
 دین

نیز خصوص معنی را پس اگر عقل در فهم مطلبی کج روی کند باید که بتأزیه
 ایمان بالغیب او را بر راه راست آورند باید دانست که آنچه خرابی
 عقل مذکور شد مردوازاں عقلی است شوب بوجه عقل حق
 که فضائل آن حدیثی نماند **کما قال علیه الصلوة والسلام**
دین المرعقله ومن لا عقل له ابو الشیخ فی الثواب ابن النجاشی
 عن جابر کذا فی کذا الحال **وفیه ایضاً قال علیه الصلوة**
والسلام قوام المرعقله ولادین من لا عقل له هب عن
 جابر **وفیه ایضاً قال علیه الصلوة والسلام** افلم من
 سارق لبنا عن فرقة بن میسر **وفیه ایضاً قال علیه الصلوة**
والسلام انا الشاهد علی الله ان لا یعثر عاقل الا فخر ثم
 لا یعثر الا رفعة **حتى یجعل مصیرها الی الجنة** طس عن ابن
 عباس **وفیه ایضاً قال علیه الصلوة والسلام** ان الرجل
 یصوم ویصلی ویمج ویمتر فاذا کان یوم القیمة اعطی بقلاً

غدار د ۱۲
 عنه نسو بود علی الصلوة
 والسلام دین مرد عقل درست
 دین

النور العجیب فی احادیث التوحید
 ۲۶

او را باز اگر اینقدر باز ندارد
 تا آنکه بجهت برود او را ۱۲
 عنه نسو بود علی الصلوة
 والسلام دین مرد عقل درست
 دین

جانب ببقار عقل او ۱۲
 له فرمود علی الصلوة والسلام
 مردان حال خیر میکنند
 واجب داده شود بمقدار
 عقول ۱۲
 باریک است خطی که
 تقسیم فرمود عقل در میان
 بیگانان و خود را

عقله خط وضعفه عن ابن عمر وفيه ايضا قال **عليه الصلوة والسلام** الناس يعملون بالخير وانما يعطون اجورهم على قدر عقولهم ابو الشيخ عن معاوية بن مرة عن ابيه وفيه ايضا قال **عليه الصلوة والسلام** تبارك الذي قسم العقل بين عبادة اشتاتا ان الرجلين ليستوى عملهما وبرهما ووصو لهما يتفاوتان في العقل كالذرة في جنب احد وما قسم الله لخلق خطاها افضل من العقل واليقين الحكيم عن طاووس مرسل وفيه ايضا قال **عليه الصلوة والسلام** قد يتوجه الرجلان الى المسجد فينصرف احدهما وصلوته افضل من الاخر اذا كان افضلها عقلا وينصرف الاخر وصلوته لا تدخل مثقال ذرة طب وابن عساكر عن ابي ايوب وفيه ايضا قال **عليه الصلوة والسلام** لما خلق الله العقل قال له اقبل فا قبل ثم قال له ادر فادر ثم قال له اقدر

باز در عمل آنها
 و صوم از دو برابر باشند
 حکایت آن کرد شفاوت
 باشند در عقل شان آنها
 انکساره در پلوسه احد

۲۶
 فی اقل التوحید
 الجلاله

است و قسم فرموده الله تعالی
 در عقل خود بهره که افضل
 باشند عقل و تقسیم ۱۲
 علی فرمود علی الصلوة
 والسلام همیشه توبه میشوند
 و کسی سوسه سجده و بار میگرد
 یحیی از آن بجای که ناز او
 افضل است از دیگران

آن در عقل باشند
 عقل بر عقلی گشت آن
 در کمالیک ناز او فی سینه
 مذره ۱۲
 علی فرمود علی الصلوة والسلام
 که هرگاه از بیهوده عقلی نماند

صحتی که هر یک از آنها در حق است و هر یک از آنها در حق است و هر یک از آنها در حق است

والتسلام علی مراد
بدو قسم اند خاقل که صلاحیت
غفور دارد و جا بل که

اهل العقل ودرجۀ لساائر الناس الذين دوهمهم من اين بود
 فضائل عقل حالا آثار وعلامات آنرا معلوم بايد کرد که عقل کدام
 نعم محمود است قال عليه الصلوة والسلام الكيس من علم ما
 بعد الموت والعاري العاري من الذين اللهم لا عيش الا عيش
 الامخرة هب عن انك كذا في كنز العمال وفيه ايضا قال
 عليه الصلوة والسلام الكيس من دان نفسه وعمل لما بعد
 الموت والعاجز من اتبع نفسه هواها وتمنى على الله حمته
 عن شداد بن اوس وفيه ايضا قال عليه الصلوة والسلام
 اطع ربك تسمى عاقلا ولا تصيه فتسمى جاهلا حل عن ابي هريرة
 وابي سعيد وفيه ايضا قال عليه الصلوة والسلام قليل التو
 خير من كثير العقل والعقل في امر الدنيا مضرة والعقل في
 امر الدين مسرعة ابن عساکر عن ابي الدرداء وفيه ايضا قال
 عليه الصلوة والسلام ما اكتسب المرء مثل عقل يهدى

بکے عقل اس وکے بکے
 جميع مزايا که در علم و ادب است
 بکے باجود موت و بجهنم است
 که عاری از دنیا باشد و بکے
 هیچ عیش نیست آخر عیش است
 که زود علی الصلوة والسلام
 عه زود است که عاقبتش

کند دل کند به باجود موت و
 عاقبتش است که عاقبتش است
 خواش با خود کند و دانست
 کند از خدا
 که زود علی الصلوة والسلام
 اعانت او در کار خود کرد
 نام و عقل باشد و از خدای

بکے باجود
 که زود علی الصلوة والسلام
 اعانت او در کار خود کرد
 نام و عقل باشد و از خدای

صاحبه الى هدى او يردّه عن ردى هب عن عمر وفيه ايضاً
قال عليه الصلوة والسلام دعامه الدين واساسه
 المعرفة بالله واليقين والعقل النافع قيل وما العقل لنا
 قال الكف عن معاصي الله والحوص على طاعة الله عز وجل
 الدليل على عائشة وفيه ايضاً **قال** عليه الصلوة والسلام
 لا يحببتكم اسلام امر حتى تعلموا ما عقده عقله عني وقال
 منكر عذب وضعفه عن ابن عمر وظاهر است كنهين عقل خود
 ناو الوجود و در حكم كسيما است كما قال عليه الصلوة والسلام
 ما خلق الله شيئاً في الارض اقل من العقل وان العقل فاضل
 اقل من الكبريت الاحمر الروابي وابن عساكر عن معاذ بن
 جبل وعن ابى امامة انه كان يقول اعقلوا ولا اخلال
 العقل الا قدر رفع الحديث كرا حصل اگر عقل صرف نصيب
 نباشد الكتاب آن از كلام حق تعالى ونبى كريم صلى الله عليه وسلم

يا بهر كند او را بوسه بدارت
 و باز دارد از دلاک ۱۲

له و منسوبه كه ستون دين
 و پادشاه معرفت خداست
 تعالى است و يقين و عقل
 نافع كى پرسيد كه عقل نافع
 عيت خود را از ما من استيعين

افلا يحق لفرقة التوحيد
 ۳۰

در حق طاعت خدا و عز وجل ۱۲
 مع البشرف في انبياء الاسلام
 كنه كبريايكه چه قسم قطعه

عقل است ۱۲
 عني و تعال الصلوة والسلام
 چه بايد بدقت نگاه كرد

چهاره فدين كراست
 چه بايد بدقت نگاه كرد
 ۱۲

عقل بود داشته شده
 است ۱۲

باید کرد و طریقه اش همینکه آنچه فرموده اند بغیر هیچ شک و تردد بران
 ایمان باید آورد و تصدیقش باید نمود و بجهله اصلاح قلبی یکے آنست
 که عادی کند آنرا با ایمان بالغیب بر نصوحیکه از ادراکش تصور کند
 و در آن فهم خود را مستهم دارد چرا که تفاوت افهام امریست مشاهدنی بنیم
 که مسکله بی باشد که یکے آنرا فهمیدن نمی تواند و یکے می فهمد و تصدیق
 می کند و یکے فهمیده روش میناید پس اگر معنی نصی بفهم نیاید بر منوش
 ایمان آورد و بداند که این اسم از ان قبیل باشد که فهم من بآن نمی رسد
 ورنه هزار باصحابه و علماء و اولیاء الله تصدیقش نموده اند و اگر در ایمان
 توقف کند خوف کفر است چرا که انکار یک آیت هم موجب کفر است
قال الله تعالى افئو منون ببعض الكتاب و تکفرون
 ببعض فما جزاء من يفعل ذلك منكم الا خزي و الحسرة و الله
 و يوم القيمة يردون الى آشد العذاب و **قال عليه السلام**
 و السلام من محمد آية من القرآن فقد حل ضرب عنقه

لطف خود را نشان می بایمان می
 آید بعض کتاب و کلامی که
 هست یکی که نماند یک را زان
 اگر در سواد از نماند یکی دنیا
 در دنیا نیست از نماند جهانیش

بحث برین عذاب
 لطف خود را نظرت علی انوار
 هر یک که انکار یک آیت قرآن
 کرد پس تحقیق که محال شد زدن
 کردن او ۱۱

لا عن ابن عباس ذكره في كذا العمال ازین ثابت شد که ایان
بر جملة آیات ضرورت و بے آن آدمی کس نمی شود این امر را نستی
است و آن باینکه می تواند شد که در مضمون آیت کسی را شک و تردد
می باشد که اظهارش مناسب نمیداند و ظاهر این گوید که آنرا تسلیم میکنم
و ایمان آوردم چنانکه گاهی مدعی علیه در دعوی کاذبه میداند که مدعی
دروغ گوشت لیکن بصلحتی انکارش نمی تواند کرد و میگوید که آنرا
تسلیم میکنم این قسم تسلیم در سلسله ایمان مفید نیست چه ایمان کیفیتی است
قلبی که شک و تردد در آن گنجایش ندارد و توضیح مرام اینک کیفیات
قلبیه در ادراک متفادست می باشند اجمالش ازین مثال معلوم
خواهد شد که شخصی را که مثلاً از دار قطن واقف نیست کسی خبر دهد
که آن محله است در بغداد اگر مخبر شخص عایست تصویری و همی می
توان شد و اگر میداند که مخبر شخص صادق است فی الجملة بدان طعنه خواهد
لیکن آن تصدیق که بوجود مکمل معطوفه دارد دست نخواهد داد و پس

اگر از دیگران هم همان خبر بشنود و خبر آنها بخد تو اتر رسد تصدیق و قبیح
 خواهد شد و اقبل آن یاد هم است یا شک یا ظن لیکن هیچ کدام
 از ان یقین نیست چه یقین و تصدیق کیفیت است که در ان شک
 ترد و نباشد و هیچگاه زوال نپذیرد - احاصل تصدیق و ایمان برضا
 آیات و احادیث برو چه باید که از ظن متجاوز شده بحد قطعیت
 رسیده باشد و زوال نپذیرد خواه حکم باشد یا متشابهاست
 در متشابهاست کیفیت آنرا حواله بعلم خداست تعالی نمود نیست
 اگر کسی در ایمان بر آن اندک تردود در خود یا بداند که هنوز ایمان
 متحقق نشده و فکر تمیل آن کند **قال علیه الصلوة والسلام**
عن لم یکن مؤمناً حقاً فهو کافر حقاً ابن النجار عن سبعان
عن انس رواه فی کذا الجمال احاصل معتبر درین باب یقین است
قال علیه الصلوة والسلام الصبر نصف ایمان
والیقین ایمان کله حل هب عن ابن مسعود **و کذا الجمال**

لفه زود علیه الصلوة والسلام
 هر که ببرد و چون نباشد پس آن

خدا راست

۳۳

افعال التجار فی ادلة التوحید

خدا

لفه زود علیه الصلوة والسلام
 صبر نصف ایمان و یقین
 تمام ایمان

وصلی علی الماء الدلیلی عن معاذ رواه فی کذا العمال وظاهر است
 که یقین کامل هر کس و ناکس نصیب نیست از اینجا است که می فرمایند
 قال علیه الصلوة والسلام انما الخوف علی امتی ضعف
 الیقین ابن المبارک عن ابی هريرة کذا فی کذا العمال وصرح است
 که عبادت صاحب یقین اگر چه اندک باشد از کثرت عبادت دیگران
 بدرجه با افضل است کما ورد عن ابی سعید الکندی عن
 اخبره عن ابی الدرداء عن قال جند انوما لا کياس و
 افطارهم کیف یغلبون سهر الحمقى وصياهم ومثقال ذرّة من
 یصاحب تقوی و یقین اعظم و افضل و ارجح من امثال الجبال
 من عبادۃ المخلّین رواه ابو نعیم فی الحلیة پس ازین بوجه
 لازم است بر ما که در تحصیل یقین سعی بلیغ نمایم و آس حاصل نمی شود
 مگر بدو طریق یکی دعا و دیگر کسب و آموختن چنانچه بدین هر دو
 طریق ارشاد و هدایت میفرمایند قال علیه الصلوة والسلام

و ما من عبد کذا روى ۱۲
 کذا فی کذا العمال و السلام
 نسبت است من از خوف

یقین است ۱۳
 کذا فی کذا العمال و السلام
 خواب و افلاس و اظهار آفتاب

نقضان می دهند بیداری و اتصال
 ۲۵
 انما الایمان الاقوال و الاعمال

در دوزخ اندازد و زن زنده بماند
 از صاحب تقوی و یقین اعظم و
 افضل و ارجح است از عباد
 فزونی خود را گمان گیر و بر کوهها
 باشد ۱۴

کذا فی کذا العمال و السلام
 کذا فی کذا العمال و السلام

سلوا الله اليقين والمعا فانه لم يؤت احد بعد اليقين
 خيراً من المعا فاحمّ حدة عن ابى بكره في كثر العمل
 وفيه ايضاً قال عليه الصلوة والسلام تعلموا اليقين كما
 تعلمون القرآن حتى تعرفوه فاني اعلمه حل عن ثور بن
 يزيد هر سلا و علامت تحقق و وجود يقين آنست که براس آثار
 مرتب شوند چنانچه در حديث سابق مذکور شد که عيسى عليه السلام
 بدولت يقين بر آب می رفتند و اگر يقين زائد می بود بر هر افرتن
 می توانستند و همچنین ازين روايت معلوم می شود عن عبد الله
 بن مسعود انه قرأ في اذن مبلى فافاق فقال رسول الله
 صلى الله عليه وسلم ما قرأت في اذنه قال قرأت افسحتم
 انما خلقناكم عبثاً حتى ختم السورة فقال رسول الله
 صلى الله عليه وسلم لو ان رجلاً موقفاً قرأها على جبل لزال
 رواه ابو نعيم في الحلية وعن قدامة بن حماسة ابن اخت

سله سوال كنه از انصاف قال
 يقين و عاقبت را كه كنه اذنه
 بيد يقين بهتر از عاقبت ۱۱
 لك فرمود عليه الصلوة والسلام
 يا يزيد يقين را بيا كن كنه اذنه
 قرآن را آنكه آنست كه آنرا
 كرسن می آموزم ۱۲

۳۶

افرا اليقين في الادلة التوجيه

علمه ان عبد الله سحر و سحر
 كه تجزأ فحسبته در گوش يكبار
 انفا زانست او پس سحر
 رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمود
 كه قرأ في اذن مبلى فافاق فقال
 خلقناكم عبثاً تا آنكه سحر خوانم
 پس فرمود صلى الله عليه وسلم اگر قرأ في اذن مبلى
 بخواند بگويد كه آنرا از جانب خود

سَلَّمَ بِنِ مِجْنَابٍ قَالَ سَمِعْتُ سَهْمَ بْنَ مِجْنَابٍ قَالَ غَرَوْنَا
مَعَ الْعَلَاءِ بْنِ الْحَضَرَمِيِّ فَسَرْنَا حَتَّى أَتَيْنَا دَارِينَ وَالْحَرَبِيْنَ
وَبَيْنَهُمْ فَقَالَ يَا عَلِيْمُ يَا حَكِيْمُ يَا عَلِيَّ يَا عَظِيْمُ إِنَّا عِبَادُكَ وَفِي
سَبِيْلِكَ نُقَاتِلُ عَدُوْكَ اللَّهُمَّ فَاجْعَلْ لَنَا إِلَيْهِمْ سَبِيْلًا فَتُخَفِّمَ بِنَا ^{مُخَفِّمًا} ^{بِالْحَرَبِ}
مَا يَبْلُغُ لِبُودِنَا وَفِي رَوَايَةٍ مَا يَحْمِي أَوْ زَكِيٍّ دَوَانِيَا فَخَرَجْنَا إِلَيْهِمْ
رَوَاهُ أَبُو نُعَيْمٍ فِي الْحَلِيَّةِ وَعَنْ أَبِي سَعِيدٍ أَنَّ رَهْطًا مِنْ أَصْحَابِ
رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ انْطَلَقُوا فِي سَفَرَةٍ سَافَرُوهَا
حَتَّى تَزَلُّوا بِحِجَى مِنْ أَجْمَاعِ الْعَرَبِ فَاسْتَضَا فَوَهُمْ قَابُوا أَنْ يُضِيْفَهُمْ
فَلَزَّغَ سَيِّدُ ذَلِكَ الْحِجَى فَسَعَا لَهُ بِكُلِّ شَيْءٍ فَقَالَ بَعْضُهُمْ لَوَاتَيْتُمْ
هَؤُلَاءِ الرَّهْطَ الَّذِينَ قَدْ تَزَلُّوا بِكُمْ لَعَلَّهُ أَنْ يَكُونَ عِنْدَ بَعْضِهِمْ
شَيْءٌ فَاتَوْهُمْ فَقَالُوا يَا أَيْمَنَ الرَّهْطِ أَنْ سَيِّدُ نَالِ الْوَيْغِ فَسَعَيْنَا لَهُ
بِكُلِّ شَيْءٍ لَا يَنْفَعُهُ شَيْءٌ فَهَلْ عِنْدَ أَحَدٍ مِنْكُمْ شَيْءٌ فَقَالَ
بَعْضُهُمْ نَعَمْ وَاللَّهِ إِنِّي لَرَاقٍ وَلَكِنْ وَاللَّهِ لَقَدْ اسْتَضَفْتُنَا

انوار التجيد في ادلة التوحيد

۳۷

طالب کړند و آهنا د ازان اکر
نور د ناکا سره دار اقبال
را داس گزده سر پرند
کو شته اعلی او کلا جوړند
سودی مذا کچا گف کړند
این سافس یی ایلاید
کړند که چیرنه باشتند
آهنا امده

اسفند که در میان گفت

کمن رقیه از من میدهم
 لیکن چون شماضاف نماید
 هرگز نخواهد یافت که بهر سید
 مدارج سیدین بر کلام پسندان
 صلوات و تحسین و تحقیر
 انچه در باب العالمین می مید
 یاز آنکه برخواست در گزیده

خواهد یافت که از آیه التوحید
 ۳۸

و تدرست شد که هیچ اثری
 باقی نماند و آنرا ایضا و صلا
 نموده و گویند ان از بد
 نوده و گویند که آنرا تقصیر
 است گفت که آنرا تقصیر
 خوانده و گفت که تقصیر
 خوانده و گفت که تقصیر

تا آنکه ماضی شود و چون
 صلی علی سید و در کتب غیر
 را در پیشگاه چو میشوید و چون
 بعبودان قدس می فرستید و چون
 کردند و فرمود و چون در سلوک کردی
 که آن را نیت است و نیت در نیت
 یک قطعه از آن جدا نیست

فلم تضيفونا فما انا براق لكم حتى تجعلونا جعلا فصالحهم
 على قطيع من الخمر فانطلق فجعل يتفل ويلقر الحمد لله رب العالمين
 حتى لكانما نشط من عقل فانطلق يمشى ما به قلبه قال
 فاوقوهم جعلهم الذي صالحوهم عليه فقال بعضهم
 اقساموا فقال الذي رقى لا تفعلوا حتى ناتي رسول الله صلى الله
 عليه وسلم فنذكر له الذي كان فنظر ما امرنا فقد مول
 على رسول الله صلى الله عليه وسلم فنكرهوا له فقال وما يذكر
 اتحارقية اقساموا واهلوا الى معكم لبهم رواه البخاري
 وفي رواية له فضحك رسول الله صلى الله عليه وسلم
 الغرض عبور درايي عميق بغیر کشتی و شقای مار گزیده بیکدم و رفتار
 بر آب و هوای پیچیدگی است و نمنا صلاح قلب صلاح نیت است
 چرا که مدار و اصل عمل همانست از هر جنبه نیت باشد عمل تابع آنست
 یعنی اگر در کار نیت دنیاوی است عمل هم دنیاوی باشد گواز

برای تو را شاد شود در حق منی بیا
 علم و مدرسی کردم و فزونم و توان
 کچه علی کردی مراں گید که تو حق
 و او را تو زبان فایده خود را شاد شود
 دیدم با ندق فایده او را شاد شود
 عالم که کیمین علم و قرآن کیمین
 بنام خدا و خدا

از قسم عبادت محضه بود و همچنین نیت اخروی عبادت شود و گویا
قسم مناجات و تلاوات باشد چنانچه ارشاد می شود عن ابي
عمر بن الخطاب قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم
انما الاحمال بالنيات واما لكل امرئ فانوى فمن كانت هجرته
الى الله ورسوله فخرته الى الله ورسوله ومن كانت هجرته الى الناس
او امرأة ليصحبها فخرته الى ماهاجر اليه متفق عليه رواه في المشكاة
حالا لانه هجرت افضل تقرب است مگر نیت دنیا و دنیاوی
بودنش و مرتب نشدن هیچ ثواب بر او از این حدیث ثابت
است قال عليه الصلوة والسلام ان اول الناس بغضه
يوم القيامة عليه رجل استشهد فاتي به فعرفه نعمه فغضب
قال فما عملت فيها قال قاتلت فيك حتى استشهدت قال
كذب ولكنك قاتلت لي قال جري فقد قبل ثماره به فغضب
على وجهه حتى بقي في النار ورجل تعلم العلم وعلمه وقرأ القرآن

بہن علم خود کو کھول کر دکھائی
 کہ وہ سب سے زیادہ مال
 بہن فرمادے گی کہ بیان فرماید
 بہن فرمادے گی کہ بیان فرماید

فاتی بہ عرفہ نعمہ فعرہا قال فما علمت فیہا قال تعلمت العلم
 وعلمتہ وقرأت فیہ القرآن قال کذبت ولكن تعلمت العلم
 لیقال الم وقرأت القرآن لیقال هو قاری فقد قیل ثم امر بہ فحب علی وجہہ
 القی فی النار ورجل ومع اللہ علیہ واعطاه من اصناف المال
 کما فاتی بہ عرفہ نعمہ فعرہا قال فما علمت فیہا قال ترکت
 من سبیل تحقی ان ینفق فیہا الا نفقت فیہا لک قال کذبت
 ولكنک فعلت لیقال هو جواد فقد قیل فحب علی وجہہ ثم
 القی فی النار حم من عن ابی ہریرۃ رواہ فی کذا العمال
 وفيہ ایضاً الا اخبرکم بما ہو الا خوف علیکم من المسمی ال
 الشر الخفی ان یقوم فیصلی فیزین صلوٰتہ لما یری من نظر رجل
 عن ابی سعید وفيہ ایضاً قال علیہ الصلوٰۃ والسلام مرجع الحجۃ
 توجد من مسایرة خمس مائۃ عام ولا یجد ہا من طلب الدنیا
 بعمل الاخرة فرعن ابن عباس وفيہ ایضاً قال علیہ الصلوٰۃ والسلام

بہن فرمادے گی کہ بیان فرماید
 بہن فرمادے گی کہ بیان فرماید
 بہن فرمادے گی کہ بیان فرماید
 بہن فرمادے گی کہ بیان فرماید

بہن فرمادے گی کہ بیان فرماید
 بہن فرمادے گی کہ بیان فرماید
 بہن فرمادے گی کہ بیان فرماید
 بہن فرمادے گی کہ بیان فرماید

بہن فرمادے گی کہ بیان فرماید
 بہن فرمادے گی کہ بیان فرماید
 بہن فرمادے گی کہ بیان فرماید
 بہن فرمادے گی کہ بیان فرماید

بہن فرمادے گی کہ بیان فرماید
 بہن فرمادے گی کہ بیان فرماید
 بہن فرمادے گی کہ بیان فرماید
 بہن فرمادے گی کہ بیان فرماید

من تزین بعمل الاخرة وهو لا يريد لها ولا يطلبها لعن في السموات
 والارض طس عن ابی هريرة وفيه ايضا **قال** عليه الصلوة
 والسلام اشهد الناس عذابا يوم القيامة من يرى الناس ان
 فيه خيرا ولا خير فيه ابو عبد الرحمن السلمي في الامم بعين وعين
 ابی سعيد وفيه ايضا **قال** عليه الصلوة والسلام انقض العا
 الى الله تعالى من كان ثوبا خيرا من عمله ان يكون ثيابه
 ثياب الانبياء وعمله عمل الجارين عني فرعن عائشة وفيه ايضا
قال عليه الصلوة والسلام ان الملائكة يرفعون اعمال العبد
 من عباد الله ليستكثرونها ويذكرونها حتى يبلغوا به الى حيث شاء
 من سلطان الله فيوحى الله اليهم انكم حفظة على عمل عبدی وانا
 رقيب على ما لنفسه ان عبدی هذا المخلص الى عمله فاجعلوه في
 سجين ويصعدون بعمل يستعملونه ويحققونه حتى يبلغوا به
 الى حيث شاء من سلطان الله فيوحى الله اليهم انكم حفظة

له که بیا را بخود را بعل
 آخرت دارا آید آن نیکو دارد

و نیز از طلب کمال لذت
 می شود در آسمانها و زمین
 بقیه فواید است ترغاب بکار
 خدا باشد که جایز مردم را
 خود و غیرست نباشد

بقیه فواید است ترغاب بکار
 خدا باشد که جایز مردم را
 خود و غیرست نباشد

۴۱
 بقیه فواید است ترغاب بکار
 خدا باشد که جایز مردم را
 خود و غیرست نباشد

بقیه فواید است ترغاب بکار
 خدا باشد که جایز مردم را
 خود و غیرست نباشد

بقیه فواید است ترغاب بکار
 خدا باشد که جایز مردم را
 خود و غیرست نباشد

این که خالص بر آن عمل کند
 پس بداند آنرا در سخن می زند
 علی بعض مردم را که در وقت
 بپندارد آنرا و حقانی میگوید
 که شش حافظ

علی وادین رقیب فی دین

کی خاصیت کی کل کرد

بیاد آرد عین ۱۲
لے خود در پیغم و ادیت کی پیغم
پرو و زوال چارہ مبارک پناه
نکوه آن داری بس رویا
سواران آگاه کرده شده است
ایست مانتظ و زن و صدقه دهنده
و حاجی و مجاہد ۱۲

الغیر التی فی احادیث الایضی

۴۲
لے زود از کرند از انکه
لاست حالت تناسلے را
باجب تناسل عیاض
لے کیک حال خارج عیاض ۱۲
لے و زود از کرند از انکه
لے و زود از کرند از انکه

مردم با برکت بخت چنان
آن غایت بید بودی آن غایت
شاید و فایده بید بودی آن غایت
بخت و فایده بید بودی آن غایت

علی عبدی وانا رقیب علی نفسه ان عبدی هذا اخلص
لی علمه فاجعلوه فی علی بن المبارک عن حمزة بن حبیب
وفیه ایضا قال علیه الصلوة والسلام ان فحتم لو ادنا
تستعید تهنم من ذلك الوادی فی کل یوم اربع مائة
مرة اعد ذلك الوادی للمرائین من انه محمل لکامل کتاب الله
والمصدق فی غیر ذات الله وللمحاجر الی بیت الله وللخارج
فی سبیل الله طب عن ابن عباس وفیه ایضا قال
علیه الصلوة والسلام ایاکم ان یخلطوا طاعة الله تقا
بجب ثناء العباد فحبط اعمالکم الدلی عن ابن عباس وفیه ایضا
قال علیه الصلوة والسلام یؤمر بناس عن النبی
یوم القيمة الی الجنة حتی اذا دنوا منها واستنشقوا رجحانها و
نظروا
الی قصورها و الی ما اعد الله لاهلها فیها نود و اثنی عشر
عنه لا یتیم فیها فیرجع بحجر ما رجع الاولون بمثلها فیسئلون ربنا

جنت و فایده بید بودی آن غایت

جنت و فایده بید بودی آن غایت

جنت و فایده بید بودی آن غایت

جنت و فایده بید بودی آن غایت

لو ادخلتنا النار قبل ان ترينا ما اسر تينا من ثوابك وما اعدت
 فيها لاوليائك كان اهلون علينا قال ذلك اسرحت منكم
 يا اشقياء كنتم اذ اخلوتم بارئتموني بالعطاء ثم اذ القيتكم
 الناس فمحتبين تراؤن الناس بخلاف ما تعظوني في قلوبكم
 هيبة الناس ولم تعابوني واجلتم الناس ولم تجلوني وتركتم
 للناس وامرتمكمواني فالיום اذ يقلم العذاب مع ما حرمتم
 من الثواب طيب حل ثم ابن النجار عن عدي بن حاتم ازين
 احاديث ظاهر شد كه عبادت ربا كار با آنكه بكمال آرايش ظاهري و
 حسن صورت جلوه گري شود حتي كه هر بيننده تحسینش می نماید بگرايه
 همان حسن ظاهرش بجای آنكه ثمره ثواب دهد موجب عذاب شد
 صرف بدین وجه كه در پیش فتوری و ظلمی باشد و احتمال نیت گاه
 ظاهری باشد و گاه خفی مثلش اینكه مثلا شخصی عادت نماز نمیدارد
 و چون در جمع نمازیان می آید میگزارد یا آنكه عادت می دارد لیکن در پیش

خواجه نصیر دقصور
 این بود استیاد عطلت
 کار اینک در خلاف جلوت از

۴۳
 ادم زاید دقلم این
 که دیدم در پیشتم شمار
 عذاب تا آنکه مردم بشنید از ثواب

و بحضور جماعت بخشش و خضوع ادا میکنی یا اینکه در تخلیه هم بخشش و خضوع
 میکنی و لیکن بدین ملاحظه که اگر بحضور مردم آن خضوع گذاردی که کاذب
 ریاء باشد این قسم آمیزشهاست ریاء و شهوت است فحیه که مکرر
 کنند اخلاص اند بسیارند فهم آن بنایت دشوار است **قال**
عليه الصلوة والسلام الشراك فی امتی اخفی من دبیب الفل
على الصفا الحاکم عن ابن عباس وفيه ايضا **قال** **عليه الصلوة**
والسلام الشراك اخفی فی امتی من دبیب الفل **على الصفا** فی
 الملیلة الظلما و ادناه ان تحب علی شیء من الجور و تبغض
 علی شیء من العادل و هل الدین الا الحب فی الله و البغض
 فی الله **قال** **الله** تعالی قل ان كنتم تحبون الله فاتبعونی
 يحببكم الله الحکیم **الحل** عن عائشة وفيه ايضا **قال**
عليه الصلوة والسلام ان الرجل لیحل عمل سر فیكتبه
 عنده سر فلا يزال به الشیطان حتی ینکلم به فیحیی من السر

که ترک در است من پوشیده
 است از خدا و از قضا و قدر
 است از خدا و از قضا و قدر

که ترک در است من پوشیده
 است از خدا و از قضا و قدر
 است از خدا و از قضا و قدر

که ترک در است من پوشیده
 است از خدا و از قضا و قدر
 است از خدا و از قضا و قدر

که ترک در است من پوشیده
 است از خدا و از قضا و قدر
 است از خدا و از قضا و قدر

که ترک در است من پوشیده
 است از خدا و از قضا و قدر
 است از خدا و از قضا و قدر

که ترک در است من پوشیده
 است از خدا و از قضا و قدر
 است از خدا و از قضا و قدر

که ترک در است من پوشیده
 است از خدا و از قضا و قدر
 است از خدا و از قضا و قدر

تاریخ
مکتبہ

عوض خواهند کرد و قسم بخورند
تو ندیدیم که شیراز شاد
شود که بی دلان بود آن
پایه غیر من و دیوانی کنم
در روز جزیر سارا که براس
پایه غیر من که ده شد
مجلس فرمود علیه الصلوات و السلام
الشرعاً لکون

نامہ نمبر ۱۰۱

فمن اشرك معي شيئاً فهو لشركي يا أيها الناس اخلاصوا
 أعمالكم لله فان الله لا يقبل من الأعمال الا ما خالص
 ولا يقولوا هذا لله وللرحم فانه للرحم وليس لله منه شيء
 قط في المتفق والمفترق عن الضحاك بن قيس الضمري - كذا
 في كذا العمل (ازین و صبر بزرگان دین در آن احتیاط لازم می باشد)
 و تا وقتیکه نیت خالص نمی باشد بعمل نمی گزاید چنانچه در احیاء العلوم
 آورده اند که ابن سیرین بر جنازه حسن بصری نماز گذاردند و جوش
 گفتند که نیت حاضر نیت و همچنین سفیان ثوری بر جنازه حماد بن
 سلیمان که از علماء کبار کوفه بودند نیت گفتند که اگر نیت حاضر نمی
 می رفت و طأوس با وجود درخواست مردم و عظمی کردند گاهی بغیر
 درخواست می کردند مردم از جهش پرسیدند گفتند که ای شما دوست دارید
 که بنیت بیان کنم وقتی بیان کنیم که نیت حاضر میباشد هم در احیاء منقول است
 که داود بن مجبر کتاب العقل تصنیف کرد و در روزی امام احمد بن حنبل

بنی که نزدیک کرد با من
 بیست و آن باست نزدیک
 است است و در آن خالص
 علی کینه است خدا که خالص
 قبول می که در اعمال اگر بیخدا
 خالص باست او کرده شد

انما العبد في ذل الله وحده
 ۴۶
 و بیست یکبار باست و در آن
 و باست پس ثابت آن
 باست ثابت باشد
 و باست حسن است
 باشد

نزدشان آمده درخواست مطالعه آں کردند و او پیش کرد و امام صغیر از آن
 مطالعه کرده واپس داد و گفت که اسانید ضعیف اند و او در گفت که
 من آنرا بنظر خیر ندیدم تا اہتمام اسانید کردی بچشم عمل دیدم و منتفع شدم
 امام آں کتاب را بازخواست تا ہم بدان نظر بیند پس مدتی پیش خود
 داشتہ گفت جزاک الشرفیر من ہم ازاں منتفع شدم امام غزالی
 در احیاء العلوم بحث نیت را آنچنان شرح داده اند کہ طالب با حق
 را چرخ راہ باشد از مطالعه آن واضح میتواند شد کہ سلسلہ نیت
 چہ سلسلہ است نازک و بزرگان دین چہا اہتمام و احتیاط در آن
 مرعی داشته اند۔ احوال کار ہر کس نیست کہ بہ نیت درست و
 اخلاص کامل ہر کار کند البتہ بر کسانیکہ حق تعالی آنہارا برگزیدہ
 این قسم کار ہاے دشوار آسان می شوند **قال علیہ الصلوٰۃ**
والسلاّم ان ادنی الیاء شریک واحب الجید الی اللہ تعالی
 الا تقیاء الا خفیاء الذین اذا غابوا لم یفقدوا واذا اشہدوا

ملاحظہ فرمود علی الصلوٰۃ والسلام
 کہ او بار بار این کتاب را دست در دست
 نمیداد بندگان نزد خدا

۴۶

تمکین و تخفیان اند کہ گاہ
 غائب شوند کہ آنہارا
 پیجوید و چون حاضر شوند کہ
 آنہارا بی شمار

لم يعرفوا أولئك أئمة الهدى ومصابيح العلم طبك
 عن ابن عمر كذا في كنز العمال وفيه أيضاً قال عليه الصلاة
 والسلام إن يسير الريا شرك وإن من عاد أولياء الله
 فقد بارز الله بالمحاربة إن الله يحب الأبرار الاتقياء الاخفياء
 الذين إذا غابوا لم يفقدوا وإذا حضروا لم يدعوا ولم
 يعرفوا مصابيح الهدى يخرجون من كل غبراء ظلمة
 لا عن معاذة چون این قوم در صد و پوشیده گردن خود
 می باشند خود را چنان مستوری سازند که کسی آنها را نمی شناسد
 پس ریا را باین جماعت چه تعلقی دخل و تسلط ریا با آنهاست که
 قصد شهرت باشد الا ما اشار الله قال عليه الصلاة والسلام
 من سمع الناس بعلمه سمع الله به سماع خلقه
 وحقه وصغره آمین المبارک ثم ضاد طب حل
 عن ابن عمر كذا في كنز العمال

این کسان اسم هدایت اند
 و چنانچه علم
 له فرموده صلوات الله
 که اندک ریا شرک است و
 بلکه عداوت گردان اولیای
 انوار التمجید اذلة التوحید
 بر آید بجنب اینها - الله تعالی
 دوست می دارد را بر او تقیاً
 پوشیده را که هرگاه غایب
 شود کسی بخوبی و چون حاضر
 شود کسی نفاس پیدا نکند
 هایت اند که از هر زمین تا بی
 می آید ۱۲

سبکدوش حضرت عباس
 ملاقات او پیش از آنکه
 بگذرد از پیشگاه
 نشان در می مردم بنابر
 فرات رسیده ایم که
 وضو میکنند و باید پیشانی
 یا او صاف یک کشتند
 بدو شستن و سلام
 کرده دست از
 مصافحه دراز کردنم از
 مصافحه انکار کرد از
 حالتش گریه بین طاری
 شد گفت سلام عليك
 یا اویس ای برادر

قال قدمت الكوفة فلم يكن لي هم الا اويس اسئل
 عنه فدفع اليه بشاطئ الفرات يتوضا ويغسل فو
 فرغته بالنعث فاذا رجل ادم مخلوق الراس كثر اللحية
 هيب المنظر فسلمت عليه وهددت اليه يدي لاصا
 فابي ان يصافحني فخنقتني العبرة لما رايت من حاله
 فقلت السلام عليك يا اويس كيف انت يا اخي قال و
 انت فحيالك الله يا هرم بن حيان قال من ذلك علي
 قلت الله عز وجل قال سبحان الله ربنا ان كان وعد ربنا
 لمفعولا قلت يرحمك الله من اين عرفت اسمي واسم
 ابي فوالله ما رايتك قط ولا رايتني قال عرف روحك
 حيث كلمت نفسي نفسك لان الارواح لها النفس كالنفس
 الاجساد وان الموصنين يتعارفون بروح الله عز وجل وان
 نأت بهم لدار وتفرقت بهم المنازل قال قلت حدثني

۴۹
 چو را گفت چاک افتد
 یا هرم بن حیان تو
 چگونه دکرده خود تو
 سوسه من گفتن بجانم
 و عده خداست تعالی البتة
 بوجودی آید گفتن از اینجا
 نام من و نام پدر من را
 علانکه گاهی من ترا
 دیدم و ندانم دیدی گفتن
 روح من اوست
 شاخته و قیام کلام کرد
 نفس من بانفس تو پیوست
 ارواح را نام نفسهاست
 من نفس اجساد و هوایان

باهم معرفت میدادند بروح خدا عزوجل اگر چه خانه ها دور باشد گفتن حدیثی بیان کن

دست را ندیدیم و بدیدیم
دست خدا علی التزمین

عن رسول الله صلى الله عليه وسلم لا تحفظه عنك قال
اني لما درك رسول الله صلى الله عليه وسلم ولم يكن
لي معه صحبة وقد رايت رجلا ساراه وقد بلغني عن حدثه
كبعد ما يبلغكم ولست احب ان افتح هذا الباب
على نفسي كما احب ان اكون قاضيا او مفتيا في نفسي شغل
قال قلت فالت علي آيات من كتاب الله عز وجل سمع
منك فادع الله لي بدعوات واوصني بوصيته قال فاخذ
بيدي وجعل يمشي على شاطئ الفرات ثم قال قال ربي
واحق القول قول ربي عز وجل واصدق الحديث حديث
ربي عز وجل واحسن الكلام كلام ربي اعوذ بالله السميع
العليم من الشيطان الرجيم ان يوم الفصل ميعا لهم
اجمعين قال ثم شفق شهقة فانا احسبه قد غشي عليه
ثم قرأ حتى بلغ يوم لا يغني مولى عن مولى شيئا ولا هم

علیہ وسلم اور حدیث میں
بنی رسیدہ است یکن
غی خواہم کہ میں درسا
کشایم دین دوست بدلم
کہ کاغذ و مفتی با سحر

D.

الغارة المحيطة بـ الدلالة الواحدة

نفس میں کاربست
گفتم آیتہ بخوان دوا
میں برا سے من و جوشی
فرما پہ دست نئی گرفت
آگرفت حسن را صدق
نہلتے نکالتے

مکان میثاق تهم
جمعین و آوارا
سرد و بیوش
عبداللہ آیش
تمام کرد

یہاں تک کہ دیکھو کہ من
گفت کہ ہر بن حیان
مرد پارس تو ہم سب کا درویش

تو حیان و زلف و زار
باید روزی و زلف و زار
و ہا و ابر و زلف
الرحمن و سب کا درویش
و محمد علیہ السلام
و ابوبکر خلیفہ المسلمین

ہذا التجار فی الدار التجدید

۵۱

درویشی و دوست
من عمر و اعمراء و اعوان
لعمركم و حاکم التواضع
نمود گفت فردی تان
خبر آن بمن داد و من
دو فرزند او مات فرید
خواہم مثل پس دعا
خفت نمود و گفت و دعا
من اینست کہ قرآن را
فازم کہ رسد ذراوت را

بنصرون الا من رحم الله انه هو العزيز الرحيم ثم نظر الى
فقال يا هرم بن حيان مات ابوك ويوشك ان تموت ومات
ابوك حيان فاما الى الجنة واما الى النار ومات ادم
وماتت سوا عيا بن حيان ومات ابراهيم خليل الرحمن
يا ابن حيان ومات موسى بنحى الرحمن يا ابن حيان ومات
محمد صلى الله عليه وسلم وعليهم اجمعين يا ابن حيان
ابوبكر خليفة المسلمين ومات اخي وصديقي وصفي
عمر و اعمراء و اعمراء قال و ذلك في اخر خلافة عمر قال
قلت يرحمك الله عمر لميت قال بلى ان ربي عز وجل قد
نعاه لي وقد علمت ما قلت وانا وانت غدا في الموت
ثم دعاه عوات خفاف ثم قال هذه وصيتي لك يا
ابن حيان كتاب الله عز وجل ونبي الصادقين من المؤمنين
من المسلمين ونعتك نفسى فعليك بذلك الموت فان

پس گفت ای کی که از جماعت جدا شو
و قوم خود را بگویی

استطعت ان لا يفارق قلبك طرفة عين فافعل وانذر
قومك اذ رجعت اليهم واكدح لنفسك واياك ان يفارق
الجماعة فتفارق دينك وانت لا تشعر فموت فتدخل
النار في يوم القيامة ثم قال اللهم ان هذا يزعم ان
يحببني فيك وزارني من اجلك فادخله علي زاراً في الجنة
دار السلام وارضه بين الدنيا باليسار وما اعطيه
من شيء في الدنيا في ليسر وعافية واجعله لما تعطيه
من نعمك من الشاكرين استودعك يا هرم بن حمان
والسلام عليك لا اراك بعد الموت تطلبني ولا تسأل
عني اذكرك وادعوك ان شاء الله انطلق ههنا حتى انطلق
ههنا فطلبت ان امشي معه ساعة فابي وفارقني بيكي
وايكي ثم دخل في بعض لسكك فمأطبة به بعد ذلك و
سالت عنه فما وجدت احداً يخبرني عنه بشئ رواه ابو
سفيان

دوست میدارد
و بهای تو باقات من
که در درجست ادراک من
دوران دوا غنی کن ادا
در دنیا بیست اندک

۵۲

الوارث محمد بن حطة التوحید

دین اگر گردان اودا
بنفشه که نمود زخمت
بیکم ترا له هر من
جان استسلام عليك
و بعد موت من ما بود
و حال من پیرس و

انشاء الله تعالی بلیه کرد
نمود عا خواهم کرد
بیا طریقت رو دین
سکونت تو بستم که سگفته
چراش روم را غنی شد
و گردین جدا شد که یکجا
داخل شد و باز چهره نیا ختم

لے اے مومنان توبہ
کنندہ سوسے غفرلہ تعالیٰ

لے مومنان توبہ
کنندہ سوسے غفرلہ تعالیٰ

لے مومنان توبہ
کنندہ سوسے غفرلہ تعالیٰ

بن عتبة الصغار عن سليمان التيمي مثله رواه
ابو نعيم في الحلية ومثله اصلاح قلبي يكي انت كعاد
كن نفس را توبه عقب هر گنا هميكه صادر شود حق تعالیٰ ميغفرا
توبوا الى الله جميعا ايها المؤمنون لعلكم تفلحون.

وقال تعالى يا ايها الذين آمنوا توبوا الى الله توبة
نصوحا وقال عليه الصلوة والسلام يا ايها الناس
توبوا الى ربكم فوالله اني لا اتوب في اليوم مائة مرة
حرم عن الاعزامزني وعن ابى هريرة

رسول الله صلى الله عليه وسلم والله اني لاستخفر
الله واتوب اليه في اليوم اكثر من سبعين مرة رواه النجاشي
كذا في المشكوة وفيه ايضا عن ابى هريرة قال قال رسول
الله صلى الله عليه وسلم ان المؤمن اذا اذنب
كانت نكتة سوداء في قلبه فان تاب واستغفر فقل

خود توبه هر روز
صد بار توبه كند
توبه را راست اراي است
توبه را مستور است
توبه را مستور است

۵۳
الانبياء في ادلة التوحيد

استغفر الله
يا محمد ان الله قد غفر
لك ما اذنبت من قبل
وان الله قد غفر
لك ما اذنبت من بعد

صلوات الله عليه
وآله وصحبه
وسلم

لله يومئذ عاقبة
الاولين

دلایل زیادہ کردگار زیادہ
 میثاقان کثرت تا انکثر حق
 یکبار غلب پس با عینیت
 زان کذا که ز خودش
 انشوائی و باریه شریف
 لعل ران از ۱۲
 لعل ز خود علی الصلوة والسلام
 یا حبیب کلایک گاه کردی
 تو بکن عوفی خود غیب
 یا رسول الشریک گاه بکثرت
 شود ان من خود علی السلام
 عفو خدا زیاد تراست از
 گنایان تو یا حبیب
 لعل ز خود علی الصلوة والسلام

وان زاد زادت حتی تغلو قلبه فذلک الکمر الران الذی
 ذکر الله تعالی کلا بل ران علی قلوبهم ما کانوا یکسبون
 رواه احمد والترمذی وابن ماجه وقال الترمذی
 هذا حدیث صحیح **وقال** علیه الصلوة والسلام یا حبیب
 كلما اذنبت فتب قال یا رسول الله صلی الله علیه
 وسلم اذ انکرت ذنوبی قال عفو الله اکثر من ذنوبک
 یا حبیب ابن الحارث الحکیم والیا وردی عن عائشة
 کذا فی کثر العمل وفیه ایضاً **قال** علیه الصلوة والسلام
 اذا احذنت ذنباً فاحداث عند لا توبة ان سر آفروا ان
 علامیه فعلاتیه الذی یلی عن انس وفیه ایضاً **قال**
 علیه الصلوة والسلام من لا یستغفر لا یغفر الله له
 ومن لا یموت لا یموت الله علیه ومن لا یرحم لا یرحم الله
 عز وجل ابو الشیخ عن جریر ازین آیات واحادیث معلوم شد

انوار التجلید فی احادیث التوحید
 ۵۴
 در گاه بجا بیاوری حق را
 را بجا بکن قرب آن گاه
 تو بر آگاه راست توبه
 سواد آگاه علامیه توبه علامیه
 من ز خود علی الصلوة والسلام
 شفیع که خواست مغفرت
 شفیع کند خدا را و شفیع توبه
 شفیع که خواست مغفرت
 شفیع کند خدا را و شفیع توبه
 شفیع که خواست مغفرت
 شفیع کند خدا را و شفیع توبه

شفیع که خواست مغفرت
 شفیع کند خدا را و شفیع توبه
 شفیع که خواست مغفرت
 شفیع کند خدا را و شفیع توبه

لم يأت عارث
رضي الله عنه
بن مسعود رضي الله تعالى عنه
دا حاديت. كچي آنكه
فرموده آنحضرت رسول خدا
صلی الله علیه وسلم خود تحقیق
از ذات گناهان خود را
می بیند گناهان خود را
چنانکه او نشسته است
مست که که خوف بیکدیگر
نخستین که نایب گناهان
خود را بداند که می گذرد از آنجا
خود اشک که می گذرد از آنجا
بنیاد او بوشهاب از دست خود

که بعد صد و رگناه توبه ضرور است و امر که در قرآن شریف بر
آں وارد شده برے و جواب است نه اباحت و استحباب چرا که
چیزیکه در ترک آں این قسم وعید باشد صرف مباح و مستحب نتواند
بود و خیال نباید کرد که گناهیکه صادر شده صغیره است کما ورد
قال عارث حد ثنا عبد الله بن مسعود حدیثین
احدهما عن النبي صلى الله عليه وسلم والاخر عن نفسه
قال ان المؤمن يرى ذنوبه كأنه قاعد تحت جبل يخاف ان يقع
عليه وان الفاجر يرى ذنوبه كذباب مر على انفه فقال
به هكذا قال ابو شهاب بيده فوق انفه رواه البخاري
وقال عليه الصلوة والسلام ليخس احدكم ان
يؤخذ عند احدى ذنوبه في نفسه حل عن محمد بن النضر
الحارثي مرسل رواه في كنز العمال وفيه ايضا **قال**
عليه الصلوة والسلام لا تنظروا في صغر الذنوب ولكن

۵۵
انرا انما في اوله النجوى

ببین خود اشاره نموده
شده و فرمود علیه الصلوة والسلام
باید که تو سه مرتبه از گناه
از آنکه مواظده شود وقت
ادقی گناهان او که در دل
است ۱۲

شده فرمود علیه الصلوة
والسلام نظریه صغیر گناهان بکنه

بکن

۱۷۱۴۷

نظر کنید که امام جواد
کرمه ۱۲

له زود علی الصلوة والسلام
یا عایشة یا عائشة ایاک ومحضات
از شما یان محضات را
متحقق گزینان خیر را
عالیت از خدا ۱۲

افعال التمجید فی احل التمجید
۵۶

من زود علی الصلوة والسلام
بازان از ناخیر توبه و بازان
از غفر حکم خدا که آیت ۱۲
من رویت از عائشة گفت
من زود علی الصلوة والسلام
متحقق که عبد اگر اعتراف
گناه کند توبه کند و ع
محبت نماید خداوند تعالی
بر من ۱۲
گرفت زود

انظر واعلم من اجرائهم حل عن عمرو بن العاص وفيه ايضاً
قال عليه الصلوة والسلام يا عائشة اياك ومحضات
الذنوب فان لها من الله طاباً حرم والحكيمة ع عن عوف
بن الحارث الخزاعي واماخير در توبه جائز نبايد داشت **وقال**
عليه الصلوة والسلام اياك والتسليف بالتوبة واياك
والغرة بحكم الله عنك الذي عن ابن عباس كذا في كذا
علا حقيقت توبه را بايد شناخت وآں اينست كه انسان را
بعد از صدور گناه ندامت شود براي كه كارے از من صادر شد
كه خلاف مرضي مالك خود بود و روسے توبه پس به حق تقاضا
آورده ازال مغفرت خواهد و بدانند كه اوست مغفرت كننده
عن عائشة قالت قال عليه الصلوة والسلام
ان العبد اذا اعترف ثم تاب تاب الله عليه متفق
عليه كذا في المشكوك وفيها ايضاً عن أبي هريرة قال قال

منه زود علی الصلوة والسلام
 نیست گناه بیز کبر در حال
 استغفار و نیب گناه منیره
 ۱۲ صیغه در حال

منه زود علی الصلوة والسلام
 که در باب بیخانت که اگر
 ساقان کردن خواه معاف کند
 اورد اگر عذاب کردن خواه
 عذاب کند در حق او بود

۵۸
 از النبی محمد ﷺ
 خداوند تعالی که مغفرت کند از او

خداوند تعالی که مغفرت کند از او
 من زود علی الصلوة والسلام
 شخصی که گناه کرد باز داشت
 که آنه تعالی مایع شد بر آن
 پس معاف شود اگر چه
 اورد استغفار کند ۱۳

عن ابن عباس كثر العمال وفيه ايضاً قال عليه الصلوة
 والسلام ما كبرية مع الاستغفار ولا صغيرة بصغيرة
 مع الاضرار ابن عساكر عن عائشة وفيه ايضاً **وقال**
 عليه الصلوة والسلام من اذنب ذنباً فعلم ان له رباً
 ان يغفر له غفرله وان شاء ان يعذبه عذبه كان حقاً
 على الله ان يغفر له **ل** حل عن عائشة وفيه ايضاً
قال عليه الصلوة والسلام من اذنب ذنباً فعلم
 ان الله قد اطلع عليه غفرله وان لم يستغفره ص
 عن ابن مسعود اذا حاديت مذكوره معلوم شد که در توبه
 مذامت و علم و طلب مغفرت بنده ضرورت و عمل آن دل
 است و پس وقت توبه در دل حالتی باشد که زبان مستغفر
 از آن خیز ندارد و آن حالت قلبی که اصل توبه است در مردم یکسان
 نیست بلکه خود یک کس حالتی در خود می یابد که بار دیگر مایل آن

له سریت از عمران بن حنین
گفت از قبیل حبشیا عسرت
زنا کرد و بر بوسه بخیل کرد

پس طلب نمود آن حضرت دل
او در متعدد بستی دارد او را بداد
چگونه وضع کل کند خبیثه را

پس او را بچنان کرد که بچشم
نمودن زن را که بچشم
نمودن زن را که بچشم

بخویشتر آوردن نمی تواند ازین وجه مدارج توبه متفاوت شدند
و فرق در خواص و عوام پدید آمد و همین امر ازین احادیث مهم تر
است **عن** عمران بن حصین **ان** امرأة من هذیل اعمیت
عند النبی صلی الله علیه وسلم بالزنا و قالت انا حبلی فذل
الذی صلی الله علیه وسلم ولیها فقال احسن الیهما فاذا
وضعت حملها فاخبر لی ففعل فامر بها فشدت علیها
ثیابها ثم امر برجمها فجمت ثم صلی علیها فقال له عمر ابن الخطاب یا رسول
الله رجمتها ثم صلی علیها فقال ثابت توبة لو قسمت بین اهل المرنیة وسعتهم
و هل وجدت شیئا افضل من ان جادت بنفسها لله و
الرفدی. و **عن** سلیمان بن بريدة عن ابيه قال جاء
ما عزی بن مالک الی النبی صلی الله علیه وسلم فقال یا رسول
الله طهرنی فقال و حیث ارجع فاستغفر الله و تب الیه قال
فرجع غیر بعید ثم جاء فقال یا رسول الله طهرنی فقال النبی

بایس او باز حکم نمود
پس بچشم کرد و شد از بخت نمود
پس بچشم کرد و شد از بخت نمود
پس بچشم کرد و شد از بخت نمود

انوار التوحید
الفرقان

فوقانی بر ادبیس فرمود
که چنان توبه کرد که اگر
توبه تقسیم شد و ادبیس
اهل مدینه بخوبی بشناسد
آن همه را ایامی شد
چنانکه از اسلام بیرون
کردن زن بغض نمود

پس گفت از قبیل حبشیا عسرت
زنا کرد و بر بوسه بخیل کرد
پس طلب نمود آن حضرت دل
او در متعدد بستی دارد او را بداد
چگونه وضع کل کند خبیثه را

صم کن از خدا و توبه کن طرط او گفت که رجوع کرد و اندک دور باز آمد و عرض نمود یا رسول الله

صلی اللہ علیہ وسلم البتہ توبہ کر دے آں چنان

داده شد که بخون نیست
چون است پس خیم
زنا سر بود که یاد او را
کیم تراغ غم خود که از
پس فرمود که در چه امری که
آنکه چار و نه شد
آنحضرت ش سابق ۳
صلی الله علیه وسلم پس فرمود

صلى الله عليه وسلم مثل ذلك حتى اذا كانت الرابعة قال رسول الله صلى الله عليه وسلم فيم اطهرك فقال من الزنا قال رسول الله صلى الله عليه وسلم ابه جنون فاخبرانه ليس بمجنون فقال اشرب خمرًا فقام رجل فاستنكه فلم يجد منه ريح خمر قال فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم افنيت فقال نعم فامر به فوجم فكان الناس فيه فرقتين قائل يقول لقد هلك لقد احاطت به خطيئته و قائل يقول ما توبة افضل من توبة ما عزيانه جاء الى رسول الله صلى الله عليه وسلم فوضع يده في يده ثم قال اقتلني بالحجارة قال فلبثوا بذلك يومين او ثلاثة ثم جاء رسول الله صلى الله عليه وسلم وهم جلوس فسلم ثم جلس فقال استغفروا لما عزيبن مالك قال فقالوا اغفر الله لما عزيبن مالك قال فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم لقد تاب

الوزارة المتحدة في احلة التوحيد
٢٠
التمريض

پس عرض نمود که بیایید
همه جمع شویم و دست
از دم دوستانه بزنیم
بعین می گفتند که
استماع

چاک شکر با او
 کرد او را خطبات او
 و بعضی سے گفتند نیست
 کہ اسی تو یہ افضل از
 رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ہیں داشت
 و سب خود در دست
 یہ مغفرت باز گشت کرد

۴۴

توبه لو قسمت بین امة لو سعتهم الخ لایث رواه مسلم
 ازین معلوم شد که کیفیت توبه زیادت و نقصان می پذیرد و انعام الهی
 در احیای فرمایند که توبه راسته جزا است یکی علم اینکه گناه حجاب می شود
 در میان بنده و هر محبوب او و چون ضرر گناه را یقین دانست کیفیت
 آن برداش غالب آمد و این حالت بوجه فوت محبوب کیفیت
 بدش پیدای می شود و این حالت نداشت است و چون این حالت
 قوی شد حالتی دیگر در دل پیدای می شود که آن قصد و اراده باشد
 و این قصد بهر سه زمان تعلق می دارد بزمان حال ازین وجه که قصد
 ترک گناه است که ترک آنست و بزمان مستقبل از نیت که
 جز می کند بر آنکه گاه ترک آن گناه نخواهد شد و بزمان ماضی ازین
 که هر قدر که تواند قصد تلافی مافات کند پس مدار توبه بر علم ختمین است
 هر قدر که آن بیشتر باشد ندامت و عزم قوی تر گردد و نیست تحقیقت توبه
 و لفظ (توبه) نام آنست و پوشیده نیست که نام صرف بر آنست

توبه بر توبه شری
 در بیان است

افعال التوبه فاعل التوبه

۶۱

الجلال
 انهم را
 ۱۱

در گفتگو بکار آید و هر اثر که مرتب می شود بر نفس شے است که مسمل است
 نه بر اسم مثلاً آتش چیز نیست موجود در خارج گونزد سائر حیوانات
 نامی نداشته باشد و احراق و روشنی و غیره آثار بر ذات آن مرتب
 میشوند که مسمل است نه بر لفظ آتش همچنین آثار که بر توبه مرتب شدند
 بر آن کیفیت قلبیه که مساوی لفظ توبه است مرتب خواهند شد
 نه بر لفظ توبه اگر کسی هزار بار توبه یا توبه کردم بگوید و آن حالت قلبی
 موجود نباشد بحسب احادیث مرقومه و غیره توبه راست نیاید پس اگر
 حق تعالی ثواب این قول عطا فرماید آن چیز دیگر است و همچنین در
 توکل و رضا و تسلیم و غیره همان کیفیت قلبیه خاصه معتبر خواهد بود که مختص
 به هر یک است نه لفظ توکل و رضیت و قوتیکه توبه بصادق از بنده
 بظهور می آید حق تعالی ازاں بسیار خوش می شود و کما در وعین جاریست
 بن سوید قال حدثنا عبد الله بن مسعود حدثنا ابن اسحاق
 عن النبي صلى الله عليه وسلم والآخر عن نفسه قال

ان المؤمن يرى ذنوبه كأنه قاعد تحت جبل يخاف ان
 يقع عليه وان الفاجر يرى ذنوبه كذباب مر على انفه
 فقال هكذا قال ابو شهاب بيده فوق انفه ثم قال
 افرح بتوبة العبد من رجل نزل منزلا وبه هلكة ومعه
 راحلة عليها طعامه وشرابه فوضع راسه فنام ثم
 فاستيقظ وقد ذهب راحلته حتى اذا اشتد عليه الحر والعطش
 او ما شاء الله قال ارجع الى مكاني فوجد فنام نومة ثم رفع راسه
 فاذا راحلة عنده تابعة ابو عوانة وجرير عن الاعمش رواه البخاري
 وعن انس قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم الله اشد فحشا
 بتوبة عبده حين يتوب اليه من احدكم كان راحلة بارض
 فلاة فانفلتت منه وعليها طعامه وشرابه واليس منها فاني شجرة فاصبح
 في ظلمها قد ايس من راحلة فبينما هو كذلك اذ هو بها قائمة عنده فاخذ
 بخطامها ثم قال من شدة الفرح اللهم اني عبدك وانا ربك من شدة الفرح

مع زبور علي بن ابي طالب
 حق قاتل از تو بستانده
 زياده از خوش می شود از
 کسی که در طلب فطرت است
 فرود آمد و هم از این شربت
 بود که برآب ز خود است
 بیشتر در آن محفل است

۶۳

خیر و بدی در این عالم
 شتر زدن است و آن خراب
 گرم شده و تشنگی بسیار غالب
 نایاب شده بجای ساقی
 برگشت و خسبید باز چون
 سر در داشت دید که شتر زاد
 گرفت در کمال فرقت
 گفت اسیر تو بنده من است
 و من بد در کار تو از غایت
 سر در فدا کرد ۱۱

رواه مسلم كذا في المشكاة وفيها ايضا عن ابي هريرة قال قال رسول الله
 صلى الله عليه وسلم والذي نفسي بيده لو لم تذبوا الذهب بكم ولجا بكم
 يذنبون فيستغفرون الله فيغفر لهم رواه مسلم
 وفيها ايضا عن ابي موسى قال قال رسول الله صلى الله عليه
 عليه وسلم ان الله يبسط يده بالليل ليتوب مسيء
 النهار ويبسط يده بالنهار ليتوب مسيء الليل
 حتى تطلع الشمس من مغربها رواه مسلم وقال
 عليه الصلوة والسلام ما من شئ احب الى الله
 من شئ اثنى واما من شئ ابغض الى الله تعالى
 من شئ مقيم على معاصيه وما في الحسنات
 حسنة احب الى الله من حسنة يعمل في ليلة
 جمعة او يوم جمعة وما من الذنوب ذنب ابغض
 الى الله تعالى من ذنب يعمل في ليلة الجمعة او يوم الجمعة

له فريد على الصلوة والسلام
 نعم قد استكرهنا ان يكون
 برحق تعالى ثم اذ قد وقع
 راكنا كنهه وسفوت

٦٢

الاول في التوحيد
 وانه من شئ يستحق الثناء
 انما يا
 في يوم عليه الصلوة والسلام
 في يوم جمعة تعالى في يوم
 انما من شئ يستحق الثناء
 انما من شئ يستحق الثناء
 انما من شئ يستحق الثناء

۱۰۰ و منبر گوشت شفته
 فخر خدا حق تعالی غلام
 فرمود که این کیست تا من
 بخورم که خدا هم بخورد
 از کس را مغفرت کردم
 علی تو شایسته نمودم
 ملا و فرمود که نجاسات
 دوس با هم دوستی میکنند

ابوالمظفر المسمعی فی امالیہ عن سلمان ذکرہ فی کثر العلم
 وعن جندب ان رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم حدث
 ان رجلاً قال واللہ لا یغفر اللہ لفلان وان اللہ تعالی
 قال من ذا الذی یتالی علی ان لا اغفر لفلان قال قد غفرت
 لفلان واحبطت عملک او كما قال رواہ مسلم کذا فی مشکو
 وفيہا ایضاً عن ابی ہریرۃ رضی قال قال رسول اللہ صلی اللہ
 علیہ وسلم ان رجلین کانا فی بنی اسرائیل متحابین احدهما
 مجتہداً فی العبادۃ والاخر یقول بذنب فجعل یقول اقصر
 عما انت فیہ فیقیل خلی ورتی حتی وجدہ یوما علی ذنب استعظم
 فقال اقصر قال خلی ورتی ابعثت علی رقیباً فقال واللہ لا
 یغفر اللہ لک ابد اولا یدخلک الجنة فبعث اللہ الیہما
 ملکاً فقبض ارواحہما فاجتمعا عندہ فقال للہم ذنبا خل
 الجنة برحمتی وقال لاخر ائتستطیع ان یحضر علی عبدی حمی

عابد دیگر را میگفت که این
 عمل تو کم است تا این که
 مرا ببوردگار من تا این که
 روزی بابت او را

۶۵
 انما الخیر فی الخلق التوحد

و عابد دیگر که بزرگوارتر است
 آنرا گفت که تا من اینها
 گفت بگذارد مرا ببردگار
 ایام خود کرده باشد و کار
 من عابد گفت که اینها
 حق تعالی مغفرت تو بخورد
 کرد و در غل غنیمت تو خور

ساخت پس فرستاد و حق تعالی
 فرمود که اینها را در کبر
 در جنت و گفت عابد را
 ای ای تو ای که اینها را در کبر

قلت لايارب فقال اذهب به الى النار واه احمك بغير صلح قلبي
ورود في ١٢

له كمالك نعيم بغير صلح قلبي
صوت من خلفه راكبا في الاضواء
في صلح ١٢

له آخوت صلاته على راس
بعد تار من دعائه فانه قد تميز

الو القليل في احوال العترة
٦٦

ابن نيت يا اشراف سيدنا
انك ان نيت وارجو نيت
على راسه وعلية صلواته
خافت من قتاله ان كان طاعت

قوله كدور و دغاري
يا فت ادراك ١٢

فقال لايارب فقال اذهب به الى النار واه احمك بغير صلح قلبي
يحيى انت كمن خوف ورجاه ووصف ازحق تعالى وارو قال الله تعالى
واياي فائقون وقال الله تعالى وانا نحي فارهبون وقال الله تعالى
قل لا املك لنفسي ضرا ونفعا الا ما شاء الله وعن ورح
مولي المغيرة بن شعبه قال كتب معاوية الى المغيرة اكتب
الي ما سمعت النبي صلى الله عليه وسلم يقول خلف الصلوة
فاولي عليه المغيرة قال سمعت النبي صلى الله عليه وسلم يقول
خلف الصلوة لا اله الا الله وحده لا شريك له اللهم
مانع اعطيت ولا معطي لما منعت ولا ينفع ذا الجح منك
الجح وقال ابن جرير اخبرني عبدة ان وزادا اخبره به هذا ثم
وفدت بعد الى معاوية فسمعه يا مر الناس بذالك القيل
رواه البخاري وقال عليه الصلوة والسلام يا غلام اني
اعلمك كلمات احفظ الله يحفظك احفظ الله تجل تجاهك

اگر کسی غوی یا ہم ازو
 بخواد اگر مردی می ازو
 طلب بداند اگر کسی
 شود پس بداند که
 ترا خواند که اگر کسی
 که نوشتند است حق
 بداند و اگر خدا مستند
 ضعیف تر است از خداوند

اذا سألْتَ فاسْئَلِ اللهَ اذا استعنت فاستعن بالله واعلم ان
 الامة لو اجتمعت على ان يفعلوك بشئ لم يفعلوك الا بشئ
 قد كتب الله لك ولو اجتمعوا على ان يضرك لم يضرك الا بشئ
 كتب الله عليك جفت الاقلام ورفعت الصلوات حمربك
 عن ابن عباس رضي الله عنهما في كنز العمال هرگاه معلوم شد که
 چیزی که حق تعالی میسر هر کس مانع آن نیست پندیرد و هیچ
 نمی دهر پس لازم آمد که رجاء صفت از او باید داشت تقدیر و تعالی
 وقال عليه الصلوة والسلام ان حسن الظن بالله من
 عبادة الله حمربك عن ابی هريرة في كنز العمال وفيه ايضا
 قال عليه الصلوة والسلام يقول انا عند ظن عبدي بي ان
 خير الخيرو ان نشرأ فشرأ طس حل عن واثلة وفيه ايضا
 قال عليه الصلوة والسلام ما عبد الله تعالى بشئ احب اليه
 من حسن الظن به ابو نعيم عن جابر وفيه ايضا قال عليه الصلوة والسلام

که اگر کسی غوی یا هم ازو
 بخواد اگر مردی می ازو
 طلب بداند اگر کسی
 شود پس بداند که
 ترا خواند که اگر کسی
 که نوشتند است حق
 بداند و اگر خدا مستند
 ضعیف تر است از خداوند

۶۷
 انوار النعمان في احوال النعمان

ضایع قلم است
 که من فرمودی فرماید
 که من نزد گمان بندهم
 که با من دارد اگر غیر باشد
 و اگر نه

که فرمود که عبادت
 ضایع قلم است که اگر چه
 دوست تر باشد از خود
 از حسن ظن با او قلم است

اعرف ذالک من نیته الا قطعت اسباب السماء بین
 یدیه وارضخت الهوی من تحت قلمیه و ما من عبد
 یطیعنی الا وانا معطیه قبل ان یسألنی و مستجیب له
 قبل ان یدعونی و غافر له قبل ان یتغفر فی کرم و ان
 عساکرو الدلیلی عن عبد الرحمن بن کعب عن ابیه و عن ابی
 ایوب الاضاری رضی الله عنه قال قال رسول الله صلی
 الله علیه و سلم لرجل اجمع الایاس عما فی یدی الناس
 الحدیث رواه احمد کذا فی مشکوٰۃ اری احادیث و آیات
 ثابت شد که خوف و رجا در همه امور خواه دینی باشند یا دنیوی
 صرف از حق تعالی باید داشت و کسیکه از دیگرے می ترسد یا از
 رجا می دارد برائے او وعید وارد شده قال علیه الصلوٰۃ
 و السلام ما من عبد یعصم بمخلوق دونی اعرف ذالک من
 نیته الا قطعت اسباب السماء بین یدیه و ارضخت الهوی

قطع کلمه اسباب آسمان را
 رو بردیش و کلمه را در هر لحاظ
 از از زیر پا او و در هر لحاظ
 من کند به جمل و اقبل حال
 و نفعت که نقل استغفار را
 و سوره علی الصلوة والسلام

۶۹
 انوار العجلی اذ الله العجلی

ممكن ناسی علی الا ان خود دست
 مردم است ۱۲
 هر که با حقوق خلق دارد
 بنام اسباب آسمان را
 قطع خواهد کرد و مستحق کرم
 خواهد بود پس ملازم

من تحت قدميه الحديث المذكور أيضاً **قال** عليه الصلوة
 والسلام انما يسلط الله على ابن ادم من خافه ابن ادم
 ولوان ابن ادم لم يخف غير الله لم يسلط الله عليه احداً
 وانما وكل ابن ادم لمن رجا ابن ادم ولوان ابن ادم
 لم يرج الا الله لم يكن له الله الى غيره الحكيم عن
 ابن عمر رضی الله عنه كذا في كثر الحال وفيه أيضاً
قال عليه الصلوة والسلام ما سلط الله على ابن ادم
 الا من خافه ابن ادم ولوان ابن ادم لم يخف الا الله ما
 سلط الله عليه غيره ولا وكل ابن ادم الا من رجاه ولوان
 ابن ادم لم يرج الا الله ما وكل الى غيره الدليلي عن ابن عمر
 وكسي كصفت از او تعالى می ترسد وعده حسنہ برائے او دارد شد
كما قال عليه الصلوة والسلام من اتقى الله اهاب الله منه
 كل شئ ومن لم يتق الله اهابه الله من كل شئ الحكيم عن واثله وفيه أيضاً

زيارت او ۱۱
 زبور عبد السلام من تعالى
 سلطاني كنه بر آدمي كنه
 ازین بيب كني ترسد از او
 و اگر از ترسيد او از او
 سلطت ملك تعالى سلط
 نمی كند با و كنه و تقويض

افاد الحق في ادلة التوحيد
 ۲۰
 كرونيو كنه كنه رجا او دار
 از او در جانه نشسته او دار
 ۱۲
 من يتق الله يضاعف له اجره
 من لم يتق الله يضاعف له عونه
 من يتق الله يضاعف له اجره
 من لم يتق الله يضاعف له عونه

قد خلعها ففقداه صلى الله عليه وسلم اربعين يوما
 فنزل جبرئيل عليه السلام فقال ان الهارب بين الجبل
 يتعود بالله من النار فارسل عمرو وسلمان فاتياه به فمريض
 ومات خوفا من الله رواه ابن مندة وابن شاهين وابونعيم
 خيال ننوشت که چه قم خوف برد لھاے ایں بزرگوار ایں طاری شده
 باشد که جگر را پاره پاره کرد تا جان بحق تسلیم کرد و بعد از ایں مدارج
 خوف پایه پایه متنازل اند تا آنکه نوبت خوف ماسد پس ایں
 درجه را اگر با آن قیاس کنیم خود ظاهر است که کان لکن
 مینامیہ اگر فی نفسہ دیدہ شود هر کس حال خود را نیکو میداند پس اگر چیزی
 معتدبه در خود یا بدشگر گوید و گرنه دعا کند که حق تعالی ازاله محرم
 نذار و چرا که خوف خشیتہ مقامیست رفیع حق تعالی می فرماید
 اللَّهُ يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ وَقَالَ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ
 وَالسَّلَامُ رَسُولُ الْحِكْمَةِ خَافَ اللَّهُ الْحَكِيمُ وَابْنُ كَلالٍ عَنْ ابْنِ مَسْعُودٍ

خبر چون یافتند حضرت
 علیه الصلوة والسلام امر جبرئیل
 جبرئیل علیه السلام حاضر شد
 و خبر کرد در غل که ماسد
 پس روانه فرمودند حضرت

۳۴
 الفرائض فی احکام التوحید

صلوات علیہ وسلم علم مردمان
 را بچون بگویدند زداد میارند
 دم و دار و حق تعالی

۳۵
 فی توحید
 خداوند حق تعالی است

كَذَلِكَ كُنْزُ الْعِمَالِ وَفِيهِ اَيْضًا قَالَ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ
خَشْيَةُ اللَّهِ رَأْسُ كُلِّ حِكْمَةٍ وَالْوَرَعُ سَيِّدُ الْعَمَلِ الْقَضَائِي عَنْ
النَّسَائِيِّ وَفِيهِ اَيْضًا قَالَ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ كَفَى
بِالْمُرءِ عَلِيمًا أَنْ يَخْشِيَ اللَّهَ وَكَفَى بِالْمُرءِ أَجْمَلًا أَنْ يُحِبَّ بِنَفْسِهِ
هَبْ عَنْ مَسْرُوقٍ مَرْسَلًا وَفِيهِ اَيْضًا

قَالَ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْقَلْبَ الْحَزِينِ
كَرَّ عَنْ ابْنِ الدَّرَدَاءِ وَفِيهِ اَيْضًا قَالَ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ
وَالسَّلَامُ يَنْبَغِي لِلْمُؤْمَنِ أَنْ لَا يَمْسِيَ الْأَحْزِينَ وَلَا يَصْبِحَ
الْأَحْزِينَ وَأَنْ كَانَ مُحْسِنًا لَأَنَّهُ بَيْنَ مُحَافَتَيْنِ ذَنْبٌ قَرْمُضٌ
مَنْهُ لَا يَدْرِي مَا اللَّهُ صَانِعٌ بِهِ وَمَا بَقِيَ مِنْ عَمْرٍهُ لَا يَدْرِي
مَا يَصِيبُهُ فِيهِ مِنَ الْمَهَالِكِ الدَّيْلِيُّ عَنْ أَبِي إِمَامَةَ رَضِيَ
الْحَدِيثُ بِطَوْلِهِ كَرَّ عَنْ أَبِي إِمَامَةَ غَرَضُ كَرِّهِ خَوْفُ الْهَيْبَةِ سَاكِرِ
إِسْلَامٍ رَاضٍ وَرَاسٍ وَكَسَانِيكَ خَوْفٌ وَخَشْيَةٌ بَلَّ أَنْهَا تَكُنُ سِتْرًا

له في الحديث يمكنه أن يرى را
"عن أبي بكر ثم سدا رفق قلنا
وكانت يكره أن يرى به جمال
محبكته"

له مراد راس وروى عن راس
بر من دشت غلام باشد اگر چه
نیکو کار باشد و اگر آدمیان

أَوَّلُ الْبَيْتِ فِي لَعْنَةِ التَّوْحِيدِ
٤٢

ووفت است بچنگار کشت
نموده که در حق تعالی طاعت با و
خاکه که در کبر که عشرت از پی
باقی مانده است نمیدانند
چه بگویند پیش خواجه آمد

هر وقت که میخواهند هر چسبند و هر کس بحسب وعده الهی از انبیا می ترسد
 و مطیع می شود در همین اوراق واقعه علاء حضرت معلوم شد که چگونه
 بے خطر بدریا عیسی را نند و آن فوراً پایاب شد و ابن عمر
 گوش شیر گرفته زجر کردند و بروفق اشاره شان گرفته رفت
 و این قسم هزارها واقعات در احوال صحابه و اولیا موجود اند -

محاصل چوں از آیات و احادیث صمیمه دانسته شد که
 هر چه ترس آں لازمه بشری باشد خواه از قسم حیوان باشد
 یا نبات و غیسره و خواه جوهر باشد یا عرض همه مخلوق حق تعالی اند
 و تا وقتی که حق تعالی اذن نمی دهد هیچ چیز نفی و ضرر رسانید
 نمی تواند پس مقتضای ایمان آں باشد که از هیچ چیز ترس
 خواه آں از قسم موزیات اینجهان باشند یا آں جہا حشری که
 از اعمال نفس خود هم پاک ندارد و نه از چیزے رجا دارد بلکه
 موقع خوف و رجاے ماسوے الله باشد فوراً با حق تعالی

تعلق گیرد و عیتین راحته الوسع قوے سازد که اگر او تعالیٰ
 خواهد همین شے موزی را باعث نفع سازد و همین شے نافع رهز
 گرداند و همچنین در اعمال و افعال خود بهم خوف از حق تعالیٰ دارد که از
 من فعلی صادر نکند که در ال ضرر دنیا و آخری باشد و در جای
 دارد که برحمت و اسعه چنانکه بے انتها فضل باشد و در افعال
 شایسته صادر خواهد کند تا نید چیر که دل انسان در قبضه او تعالیٰ
 است. عن عبد الله بن عمر قال قال رسول الله صلى الله
 عليه وسلم ان قلوب بني ادم كلها بين اصبعين من
 اصابع الرحمن كقلب واحد يصرفه كيف يشاء ثم
 قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم اللهم مضر القلوب
 صرف قلوبنا على طاعتك رواه مسلم كذا في المشكوة
 و هر چند بر عمل ثواب و عقاب مرتب شد نیست لیکن بالذات
 تاثیر ندارد قال عليه الصلوة والسلام قاربوا وسدوا

له زود علیه الصلوة والسلام
 دلمات مردم در میان دو
 انگشت و حقن مثل یک دل
 چنانکه خواهد بود و در آخر
 آبی گردد آنده دلها
 دل مارا بسوس طاعت

انوار التوحید فی الاموال و العیال
 ۶۶
 بنده کبریا در آن
 همه فست و قرب و قرب
 و برادر است بهشتی

فروش بشید و بانیگه کس از
 خانات خوارات از عمل
 و نرس کن چنانکه احق قلم

عمت خود ۱۱
 سلف و سرور علیه الصلوة والسلام
 شفعه کردی تا پی از من دوست
 رست حق تعالی را در این غصبت
 میفرماید که از پیوستن غصبت
 شفعه کنی که در روز ازل را در غایت

۷۷
 اندک انجمنی که از جمله انجمنی

عنون بزرگ و کلان است از انجمن
 بنده ای عنون کردی بر این بیان
 بنده ای عنون کردی ۱۲
 همه دنیا حرام است بر اهل آیت

و آخرت حرام است بر اهل دنیا
 و هر دو حرام اند بر اهل آیت

والبشر و اعلموا انه لن ينجو احد منكم بعمله ولا انا الا ان
 يتخلى في الله برحمة منه وفضل حمم عن جابر بن سمرة
 حمم لا عن ابى هريرة كذا في كنز العمال وفيه ايضا
قال عليه الصلوة والسلام رجعت لتسألني عن سعة
 رحمة الله واخبرك ان الله تعالى يقول ما غضبت على احد
 غضبي على عبد الى معصية فتعاطها في جنب عفوي فلو
 كنت معجلا للقبوه او كانت العجلة في شأني لجئت للقائين
 من رحمتي الحديث الرافعي عن ماجة ابن محمد
 بن المستجع عن جده كذا في كنز العمال بله
 اهل الله سوائ حق تعالی از هیچ چیز کاردارند حتی که از
 آخرت هم **قال** عليه الصلوة والسلام الدنيا
 حرام على اهل الآخرة والآخرة حرام على اهل الدنيا
 والدنيا والآخرة حرام على اهل الله عن ابن عباس كذا في

عز وجل الرجاء وامنه الخوف هب عن سعيد بن المسد
 مرد لا کذا الحال اگر گفته شود که مومن را از دوزخ ترسان
 و در تهلكه نيافتن از نصوص ثابت است پس نه ترسيدن از چيز
 سواي حق تعالى چگونگون صادق آيد گوئيم که در اصل خوف دوزخ
 هم شعبة اليست از خوف حق تعالى و منشاء آن پيغمبر است که اگر
 خلاف مرضي او تعالى کند عقوبت خواهد کرد عام از اينکه از
 دوزخ باشد يا چيزي ديگر پس اين خوف راجع است بسوي
 صفت انتقام او تعالى و نباشد اين خوف مگر شخص مومن را چه
 کافر بر او ايمان ندارد قال الله تعالى ان الذين آمنوا
 وهاجروا وجاهدوا في سبيل الله اولئك يرجون رحمة
 الله رجائي که دريس آيه شريفة بيان شد نصيب هر کس و
 ناکس نيست بلکه آن سببه کلمات ايمان است پس قابل اين قسم
 رجاء همان ايمان باشند که از ديگر فضائل محله هستند مثل هجرت و

چهار و قال عليه الصلوة والسلام يا ابن آدم انك ما
 دھوتی و رجوتی غفرت لك على ما كان منك ولا
 ابالي الخديتات وايضا عن النبي كذا في كمثل العمال و
 فيه ايضا قال عليه الصلوة والسلام انما يدخل الجنة
 من يرجوها وانما يجتنب من النار من يخافها وانما
 يرحم الله من يرحم حبه عن ابن عمر رضي الله عنه
 بايد دانست كه صفاتي كه در انسان و حيوانات مشترك باشد
 مثل اكل و شرب و جماع و غيره انسان در استعمال آن محسوب
 عقل خود از سایر حيوانات امتياز میدارد مثلاً بر اكل
 اشیاء اوضاع و شروط و غيره معینه میدارد مثل طبع و غيره
 كه در حيوان یافتہ نمی شود بعد از ان شریعت در ان هم هدایت
 نموده باصلاح آن پرورش است پس اهل اسلام در ان امورا كه كافران
 ممتاز باشند و سبكه بر اصلاح شرعی كار بند نه شد از سعادت ابدی

له یقال كمن یجتهد في أداء ما
 أمروا به من غير أن يدرك
 انزاد و زنگ زد و زمانه كه

۸۰

النور المجید فی احوال العوالم

سراسر انان و حق تعالی
 میبندد كه او را هم
 انبیا

محروم ماند. پس چنانکه اهل اسلام در اکل و غیره از سایر حیوانات
 بحسب عقل ممتاز اند از جهت شرع از کفار هم امتیازی دارند
 و چنانکه اکل و شرب در میان انسان و سایر حیوانات مشترک
 است همچنان خوف و رجا هم مشترک است چه مشاهده است که
 جانوران از دشمن خود خوف میدارند و از کسیکه خورش و غیره میدهند
 الفت و ظاهر است که منشأ این الفت رجا است و همچنین
 بروقت معینۀ غذا میبرد رجا عطا بجای معهود می آیند پس ضرورت
 انسان از حیوانات و از کافران ممتاز باشند. مابدا امتیاز
 اینست که در اشیا مضارّه بروجه خوف دارد که حق تعالی تعلیم
 آن فرموده و آن چنانست که از نفس شیء هیچ خوف ندارد
 چرا که آن سحر است بفرمان حق تعالی تا دقتیکه امر الهی نمی شود
 هیچ ضرر رسانیدن نمی تواند و اگر ضرر رسد در آن هم
 نفع تصور کند که منزله گناهانست و باعث رفع درجات

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى وَمَا آصَابَكُمْ مِنْ مُصِيبَةٍ فَبِمَا كَسَبَتْ

أَيْدِيكُمْ وَالَّذِينَ هُمْ عَنْ مُرْتَمَاتٍ لَاحِقٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ يَمُنُّونَ غَنِيَتٌ

عَظْمَةٌ وَغَنَاتٌ مَقْصُودٌ وَأَنْدَكَ نَبِيٌّ كَرِيمٌ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

فَرَمَوْهُ أَنْ هُمْ يَحِبُّونَ لِقَاءَ اللَّهِ أَحِبُّوا لِقَاءَ اللَّهِ ۝

قَالَ تَعَالَى فَتَمْنُوا الْمَوْتَ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ

لیکن چونکہ حق تعالی ارشاد می فرماید و لا تَلْفُتُوا بَابُ

الْمَوْتِ الْهَلَكَةُ أَزْوَاجُكُمْ وَتَمْنُوا الْمَوْتَ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ

بَابُ الْمَوْتِ الْهَلَكَةُ أَزْوَاجُكُمْ وَتَمْنُوا الْمَوْتَ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ

بَابُ الْمَوْتِ الْهَلَكَةُ أَزْوَاجُكُمْ وَتَمْنُوا الْمَوْتَ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ

بَابُ الْمَوْتِ الْهَلَكَةُ أَزْوَاجُكُمْ وَتَمْنُوا الْمَوْتَ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ

بَابُ الْمَوْتِ الْهَلَكَةُ أَزْوَاجُكُمْ وَتَمْنُوا الْمَوْتَ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ

بَابُ الْمَوْتِ الْهَلَكَةُ أَزْوَاجُكُمْ وَتَمْنُوا الْمَوْتَ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ

بَابُ الْمَوْتِ الْهَلَكَةُ أَزْوَاجُكُمْ وَتَمْنُوا الْمَوْتَ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ

بَابُ الْمَوْتِ الْهَلَكَةُ أَزْوَاجُكُمْ وَتَمْنُوا الْمَوْتَ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ

بَابُ الْمَوْتِ الْهَلَكَةُ أَزْوَاجُكُمْ وَتَمْنُوا الْمَوْتَ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ

بَابُ الْمَوْتِ الْهَلَكَةُ أَزْوَاجُكُمْ وَتَمْنُوا الْمَوْتَ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ

بَابُ الْمَوْتِ الْهَلَكَةُ أَزْوَاجُكُمْ وَتَمْنُوا الْمَوْتَ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ

بَابُ الْمَوْتِ الْهَلَكَةُ أَزْوَاجُكُمْ وَتَمْنُوا الْمَوْتَ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ

مثل حیوانات و یا کفار دارد بلکه امتیاز مذکور بهم رسا اند اگر آن
 در خود باید چه خدا بجا آورد و گرنه دعا کس و تضرع نماید تا
 تکمیل ایمان شود و ذلک فضل الله و منجی اصلاح قلبی یک
 آنست که ایمان بقضاء و قدر آرد که هر چه در عالم می شود
 پیش از تخلیق همه تقدیر او نوشته شده است خلاص آن اینج
 نمی شود **قَالَ تَعَالَى** و لولا کتاب من الله سبق
 لمسکرم فیما اخذتم عذاب عظیم و **قَالَ تَعَالَى**
 ان الذین حققت علیهم کلمة ربک لا یؤمنون و لو جاءهم
 کل ایه حتی یرؤ العذاب الا لیم قال الله
تَعَالَى لکل امة اجل اذا جاء اجلهم لا یستأخرون
 ساعة و لا یستقدمون و **قَالَ تَعَالَى** و لولا کلمة
 سبقت من ربک لقضی بینهم فیما هم فیہ یختلفون
 و عن ابی هریرة **قَالَ** قال اللہ **صَلَّی** الله علیه و سلم

جَفَّ الْقَلَمُ بِمَا نَتَّ لَاقَ رِوَاةَ الْبُخَارِيِّ وَعَنْ عِمْرَانَ بْنِ
 حَصْبَيْنٍ **قَالَ قَالَ** رَجُلٌ يَا رَسُولَ اللَّهِ يَعْرِفُ أَهْلَ
 الْجَنَّةِ مِنْ أَهْلِ النَّارِ قَالَ نَعَمْ قَالَ فَلَمْ يَعْمَلْ الْعَامِلُونَ
 قَالَ كُلُّ عَمَلٍ لَهَا خَلْقٌ لَهُ وَمَا لَيْسَ لَهُ رِوَاةُ الْبُخَارِيِّ
 وَعَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ **قَالَ قَالَ** رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ
 عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَتَبَ اللَّهُ مَقَادِيرَ الْخَلَائِقِ قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَ
 السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بِخَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ قَالَ وَكَانَ
 عَرْشُهُ عَلَى الْمَاءِ رِوَاةُ مُسْلِمٍ كَذَا فِي الْمَشْكُوتِ وَعَنْ
 ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ
 عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كُلُّ شَيْءٍ بِقَدَرٍ حَتَّى الْجَزْوَ وَالْكَيْسَ رِوَاةُ مُسْلِمٍ
 اِزْوَاجُ ظَاهِرٍ اسْتَكْبَرَتْ فِيهِ دَرَجَاتُ الْعَالَمِ حَتَّى تَكُونَ مِنْهُ
 تَقْدِيرٌ هَرَجٍ مَزِيدٍ فَرَمَدَ اسْتَكْبَرَتْ فِيهِ دَرَجَاتُ الْعَالَمِ حَتَّى تَكُونَ مِنْهُ
 مَرْدَمٌ نِزْوَاجٍ مَصْرُوحٍ اسْتَكْبَرَتْ فِيهِ دَرَجَاتُ الْعَالَمِ حَتَّى تَكُونَ مِنْهُ

له ای که در حدیث آن غایب شد
 آنرا قلم نوشته و خلق شد
 که پاکیزه و شریف از آن حضرت
 صلی الله علیه و سلم را مال جنت

الفجر یوم فی الدار القویة

از آن روز تا روز قیامت
 گفت پس چرا عمل نکرده
 فرمود شخص عمل آن میکند
 که به آن خلق شده

پیدا کردہ برے ہر ایک مردم را آفرید و معین کرد **قَالَ تَعَالَى**
وَلَقَدْ ذَرَأْنَا الْجَحْمَ كَثِيرًا مِّنَ الْجِنِّ وَالْإِنسِ لَهُمْ قُلُوبٌ
لَّا يَفْقَهُونَ بِهَا وَلَهُمْ أَعْيُنٌ لَّا يُبْصِرُونَ بِهَا وَلَهُمْ آذَانٌ
لَّا يَسْمَعُونَ بِهَا أُولَٰئِكَ كَالْإِخْطَارِ بِلَهُمْ غُلُوفٌ وَلَٰكِن
هُمُ الْغَافِلُونَ عن انس بن مالك عن النبي صلى الله عليه وسلم
قَالَ وكل الله بالرحم ملكا فيقول اى رب نطفة
 اى رب علقه اى رب مضغه فاذا اراد الله ان يقيض خلقها
 قال يا رب اذكر لها نثى اشقى ام سعيد فما الرزق فما الاجل
 فيكتب كذا لك فى بطن امه رواه البخارى وعن ابن عباس
قَالَ سَمِعْتُ رسول الله صلى الله عليه وسلم عن اوكاد
 امثريكين فقال الله اعلم بما كانوا عاملين رواه البخارى
 وعن ابى هريرة قالوا يا رسول الله افرايت من يموت وهو
 صغير قال الله اعلم بما كانوا عاملين رواه البخارى

پیداکردیم باس نامم از بار حق
 دانش را ۱۲
 له نوزد علی اسلام بدیم
 فرشته را حق تعالی بکمال نوبت
 دی نوبت بفرشته حق تعالی
 سعادت و شقاوت و رزق
 و موت او در شکم او درش ۱۱

۸۵
 انوار العجب فی ادب التوحید
 صلوات بر محمد و آله و صحبه
 سرگرم چه خواهد شد
 نوبت حق تعالی بیدار کرد
 آنها چه قسم علی یکو دند

وَعَنْ عَلِيٍّ قَالَ كُنَّا جُلُوسًا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
 وَمَعَهُ عُوذُ بَيْتِكَ فِي الْأَرْضِ فَقَالَ مَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا قَدْ كُتِبَ
 مَقْعَدُهُ مِنَ النَّارِ وَمِنَ الْجَنَّةِ فَقَالَ جُلُوسٌ مِنَ الْقَوْمِ لَا يَنْتَكِلُ
 يَا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ أَعْمَلُوا أَكْلَ مَيْسَةٍ ثُمَّ
 قَرَأُوا مَا مِنْ أَعْطَى وَاتَّقُوا آيَاتِهِ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ - وَعَنْ عَائِشَةَ
 رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَتْ دَعَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى
 جَنَازَةِ صَهِبٍ مِنَ الْأَنْصَارِ فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ طُوبَى لِهَذَا
 عَصَفُورٍ مِنْ عَصَافِرِ الْجَنَّةِ لَمْ يَجْعَلِ السَّوْعَ وَلَمْ يَدِرْ رُكَّةً فَقَالَ
 أَوْ غَيْرَ ذَلِكَ يَا عَائِشَةُ إِنَّ اللَّهَ خَلَقَ لِلْجَنَّةِ أَهْلًا خَلَقَهُمْ لَهَا
 وَهُمْ فِي أَصْلَابِ آبَائِهِمْ وَخَلَقَ لِلنَّارِ أَهْلًا خَلَقَهُمْ لَهَا
 وَهُمْ فِي أَصْلَابِ آبَائِهِمْ رَوَاهُ مُسْلِمٌ كَذَلِكَ فِي الْمَشْكُوتِ وَعَنْ
 مُسْلِمٍ بَنِيسَارٍ قَالَ سَأَلَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ عَنْ هَذِهِ آيَةِ
 وَإِذَا اخْذَلْتُمْ مِنْ بَنِي آدَمَ مِنْ ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتُهُمْ لِآيَةِ

له و زود زشته شده
 است بابت و کس که در رخ
 است بابت گفت غصه ایا
 کبر که از عبادت بکنم فرمود عمل کنید
 و این کس از انان کرده شده است
 و این کس از انان اعطای و اتقی

۸۶

الجزء العشر في أدلة التوحيد

مع عائشة
 وفات بابت گفت بچه ای
 کتب بخت کرد عمل بکار
 و عبدان رسید فرمود کس
 کوفت باندن تالی خلق را
 بکشتن آفرید و خلق را بکشت

روند ۱۲

سبحی سوال کرد از عمر بن
از آن وقت شنیدیم از آن حضرت
صلی الله علیه و آله و سلم فرموده
که حق تعالی از آن حضرت
آزاد فرمود و بعد از آن
خود ایشان را فرمود
که حق تعالی از آن حضرت
آزاد فرمود و بعد از آن
خود ایشان را فرمود

قال عمر سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يسأل
عنها فقال ان الله خلق آدم ثم مسح ظهره بميمنة فاستخرج
منه ذرية فقال خلقت هؤلاء للجنة ويعمل اهل الجنة يعملون
ثم مسح ظهره فاستخرج منه ذرية فقال خلقت هؤلاء
لنار ويعمل اهل النار يعملون فقال جل فيلعل العمل يا رسول الله
صلى الله عليه وسلم فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم ان الله اذا خلق
للجنة استعمل بعمل اهل الجنة حتى يموت على عمل من اعمال
اهل الجنة فتدخله به الجنة واذا خلق العبد للنار استعمل
بعمل اهل النار حتى يموت على عمل من اعمال اهل النار فيدخله
به النار رواه مالك والترمذي وابوداؤد وكذا في المشكوك
وعن عبد الله بن عمر قال خرج رسول الله صلى الله عليه وسلم
وفي يده كتابان فقال اتدرون ما هذان الكتابان
لا يا رسول الله اكان تخبرنا فقال للذي في يده اليمنى هذا

بجانب جنت آردیم و عمل
جنت خوانند که در بابایه
دست خود ایشان را فرمود
بر آرد در دست را فرمود
از آن حضرت را فرمود
و عمل آن خواب که در شش

۵۶
الواجب في الجنة

پس عمل چه کار که فرمود
شخص را پس جنت بسیار است
بیکر و از او عمل اهل جنت را
تا بهر در آن پس که در جنت
جنت و جنت بسیار که در جنت
پس از آن وقت که در جنت
تا بهر در آن پس که در جنت

و بار بوق
مکه از صاحب آن حضرت
مکه از صاحب آن حضرت
مبارک در کتاب بود
فرموده در کتاب

کتاب من رب العلمین فیہ اسماء اهل الجنة واسماء اباہم
 و قبائلہم ثم اجعل علی آخرہم فلا یزاد منہم ولا ینقص منہم
 ابد ثم قال للذی فی شالہ هذا کتاب من رب العلمین فیہ
 اسماء اهل النار واسماء اباہم و قبائلہم ثم اجعل علی آخرہم
 فلا یزاد منہم ولا ینقص منہم ابد أفعال اصحابہ ففیم العمل
 یا رسول اللہ ان کان امر قد فرغ منہ فقال سد دو و قاربوا فان
 صاحب الجنة ینحتملہ بعمل اهل الجنة وان عمل اتی عمل وان
 صاحب النار یخرجہم - ثم لعمل اهل النار وان عمل اتی عمل لشم
 قال رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم یدلایہ فنبذہما ثم قال
 فرغ ربکم من العباد ففریق فی الجنة و فریق فی السجیر والامم
 کذا فی مشکوٰۃ ازین احادیث معلوم شد کہ مدار بودن جنبتی و دوزخی
 برنوشته ازلی است فی نفسہ عمل را در اں دخل نیست بکہ خود
 آں چیز آسان میشود کہ بر آں مخلوق شدہ یعنی اگر جنبتی است

نام اہل جنت است مع نام
 پدر و قبیلہ و پادود و دیگر
 نام اہل دوزخ است مع نام پدر
 و قبیلہ و پادود و دیگر
 آفرین دوزخ شدہ و دیگر
 انوار البیہود فی الاثر التوحیدی
 بر دوزخ و جنت و غیرہ
 بچند سبب علی بن الحنفیہ
 را غشت حال مردی بنی
 بگویند کہ اشارت بجنبت علی
 جنت خود بچند وجہا جائز
 اہل نار علی بن

جنت قریب موت آسان می شود گو طول عمر بران عادی نه شده باشد
 و همچنین علی دوزخ در آن وقت آسان شود اگر دوزخی است
 عن عبد الله قال حدثنا رسول الله صلى الله عليه وسلم
 وهو الصادق المصدوق ان احداكم يجتمع في بطن امه
 اربعين يوما ثم علقه مثل ذلك ثم يكون مضغعة مثل ذلك
 ثم يبعث اليه ملكا فيؤمر باربع برزقه واجله وشقى او
 سعيد فوالله ان احداكم والرجل يعمل بعمل اهل النار
 حتمه ما يكون بينه وبينها غير ذراع او ذراع فيسبق
 عليه الكتاب فيعمل بعمل اهل الجنة فيدخلها وان الرجل
 يعمل بعمل اهل الجنة حتمه ما يكون بينه وبينها غير ذراع
 او ذراع فيسبق عليه الكتاب فيعمل بعمل اهل النار
 فيدخلها قال ابو عبد الله قال ادم الا ذراع رواه البخاري
 وعن سهل بن سعد قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم

على خير فيرجع الى شهر فيموت عليه ليشغلك عن الناس
 ما تعلم من نفسك ابن السني كذا في كذا العمال وعن
 ابى الدرداء رضي الله عنه قال بينما نحن عند رسول الله
 صلى الله عليه وسلم نتذاكر ما يكون اذا قال رسول الله
 صلى الله عليه وسلم اذا سمعتم يحبل ذال عن مكانه
 فصد قوه واذا سمعتم برجل تغير عن خلقه فلا
 تصد قواه فانه يصير الى ما جبل عليه رواه احمد كذا
 في المشكوة ازين معلوم شد که عمل های که انسان همیشه میکند چند
 اعتبار آن نیست قابل اعتبار همان عمل است که پیش از موت انسان
 شده و مدار سعادت و تفاوت بر همانست و در آن تغییر نمی شود البته
 اگر خود حق تعالی خواهد بدعا یا اسباب دیگر تغییر تقدیر می فرماید
 چنانچه ارشاد است فبحول الله ما يشاء وينشأ وعند الله الكفا
 و این تغییر هم منجمه مقدرات است چه حق تعالی در ازل از هر چه دانسته است

کما جگر در دستش
 بران شغل باش با اینچه بیان
 از نفس خود در مرام
 مجتهد

انما الجهد في ادراك الحق

در خود را از سر زید که کار
 بکشد خود بجهت یاد و در کند
 در آن نشوید که در حال اینست
 خود را منتهی شد با حق کند ۱۱

زود بران کلمات اخرا من است
 خت اند نه باز گشتن است
 دة قوة مگر فکالت تعالی

الف الف الف الف الف الف الف
 ۹۲
 الف الف الف الف الف الف الف
 الف الف الف الف الف الف الف

و آن عین قضا است احاصل هر کارے که بنده میکند خواه خیر باشد
 یا شر همه بقضائے الهی است اگر بدایت است هم از دست اگر
 ضلالت و گمراهی هم از بے اذن او تعالی میج می شود و قال
 الله تعالی ومن یضلل الله فما له من هاد ومن یمید
 الله فما له من مضل وقال تعالی فمن یرد الله ان یمیدیه
 یشرح صدره لا سلام ومن یردان یضله یجعل صدره
 ضیقاً حرجاً کانهما یقعان فی السماء کذلک یجعل الله ان
 علی الذین لا یؤمنون وقال تعالی کلانمذ هو لا وهول
 من عطاء ربک وما کان عطاء ربک محظوراً وقال البنی
 صلی الله علیه وسلم یا عبد الله بن قیس الا اعلمت
 کلمة هی من کنوز الجنة لا حول ولا قوة الا بالله رواه البخاری
 وقال علیه السلام والمعصوم من عصم الله رواه البخاری
 وعن البنی صلی الله علیه وسلم ان الله کتب علی ابن

قصدا از زنا و لامحاله
خوشنظر است و زنا و
زبان نطق و نفس نفس
میکند و فوج تصدیق همه
میکند یا کذب آری ۱۲
آردم علیه السلام می گفت
بی علیه السلام می گفت
سید فاجیه می گفت

۹۳

انوار التجمل فادله التوحید

ایمان است یکی از ابرار که
مقدر کرد از نادانان و غافل
ایمن پس از بدشمن
بچل بدین درخت غارت
آدم علیه السلام از پوست
سبزه باد و دیت انجاری
فرمود از امت من دو
نماداد

و قدیر به اسرار حق
گویند ایمان حرف
قول است علی بن ابی طالب
و قدیر به آنکه فرمود

بعض القدر و يكفرون ببعضه قلت ثم ما يقولون قال يقولون
 الخير من الله و الشر من ابليس فيفكرون على ذلك كتاب الله
 و يكفرون بالقرآن بعد الايمان و المعرفة فيما يلقي امتي
 منهم من العداوة و البغضاء و الجدل او لك زنادقة
 هذه الامثلة في زما هذا الحديث و يميزه فعل كه از بنده صا
 می شود پیش از صدور آن مشیت در بنده یافته می شود که همان منشا
 صدور فعل است آن مشیت از اختیار و ایجاد بنده نیست بلکه آن
 مشیت تابع و اثر مشیت خداست یعنی هر فعل که حق تعالی
 از بنده صادر کردن میخواهد بنده اراده آن کار میکند و آن کار از و
 صادر می شود و ممکن نیست که بعد مشیت و اراده حق تعالی بنده آن
 کار کند قال الله تعالی و ما تشاؤون الا ان يشاء الله و بالعلمین
 قال تعالی و لو مشاء ربك لامتن من فی الارض کلهم جمیعاً
 افانت تکره الناس حتی یكونوا مؤمنین - و قال تعالی ما کان

منمود که نخواهند گفت
 قدر که خیر از خداست
 و شر از ابلیس آنجا
 زنی بقی این است اند ۱۲

۹۵

خواهد شما بدانم که فرمود
 الله تعالی ۱۱
 و ما تشاؤون الا ان يشاء الله و بالعلمین
 قال تعالی و لو مشاء ربك لامتن من فی الارض کلهم جمیعاً
 افانت تکره الناس حتی یكونوا مؤمنین - و قال تعالی ما کان

لنفس ان تؤمن الا باذن الله ويحمل الرجب على الذين لا يقولون
 وقال الله تعالى ان شر الدواب عند الله الصم البكم
 الذين لا يقولون ولو علم الله فيهم خيرا لسمعهم ولو اسمعهم
 لتولوا وهم معرضون - يا ايها الذين امنوا استجبوا لله
 وللرسول اذ دعاكم لعلكم تحيدوا علموا ان الله يحول بين
 المرء وقلبه وانه اليه تحشرون - وقال الله تعالى واذ يريك
 اذ التفتيت في اعينكم قليلا وقليلكم في اعينهم ليقضي الله
 امره ان كان مفعولا والى الله ترجع الامور وقال عليه الصلوة
 والسلام اذ اراد الله انفاذ قضائه وقدره سلب عن
 ذوى العقول عقولهم حتى ينفذ فيهم قضاءه وقدره
 فاذا مضى امره رد اليهم عقولهم ووقعت التذامنة
 فرعن الشئ وعلى رضى الله عنه وفيه ايضا قال عليه السلام
 ان الله اذا احب انفاذ امر سلب كل ذى لب ليه ^{حط}

بول بخانه حق نقاس
 اجزاء قضاء قدر خود
 از غنم ان عمل اينها را بسوزد

افراجه الله الى الله
 ٩٦

وبعدها انك عاجز كار
 عقل را پس بيدار نگاه
 بامست و آتش می شود

عن ابن عباس رضي الله عنه وفيه ايضا قال عليه الصلوة
 والسلام ان الله اذا اراد امضاء امر ينزع عقول الرجال
 حتى يمضي امره فاذا امضاه رد اليهم عقولهم ووقعت
 الدنيا مة ابو عبد الرحمن السلمي في سنن الصوفية عن جعفر
 بن محمد عن ابيه عن جده وفيه ايضا قال عليه الصلوة
 والسلام اذا اراد الله خلق شي لم يمنع شي من ان ي^{سجد}
 وفيه ايضا عن الحارث قال جاء رجل الى ابي رضي الله^{عنه}
 فقال يا امير المؤمنين اخبرني عن القدر قال طريق مظلم
 لا تسلكه قال يا امير المؤمنين اخبرني عن القدر قال
 بحر عميق لا يلججه قال يا امير المؤمنين اخبرني عن القدر
 قال سر خفي عليك فلا تفتشه قال يا امير المؤمنين اخبرني
 عن القدر قال ايها السائل ان الله خلقك كما شاء او
 شئت قال بل كما شاء فيستعملك كما شاء او كما شئت

وفتي الله تعالى من اجاب
 بيد الله حيزه كمن

او شود ۱۲
 مسموع از علي رضي الله عنه
 ششصد و نود و هشتاد
 سکه قدرند و در جيب
 عيني داخل آن شود
 باز بسيد و مود و خيلست

۹۷
 الفاء الجاء في الاداء

تفتيش آن کن باز بسيد
 فرمود اس سائل حق تعالى
 چنانکه خود خواست از آفرين
 يا چنانکه خواستی گفت چنانکه
 خواست آفرين گفت چنانکه
 از تو گفت چنانکه خود خواست
 يا چنانکه تو خواستی

گفت چنانکه خود خواست
فرمود بر این که تو را چنانکه
تو خواهی این که خود خواهی
گفت چنانکه خود خواهد
سوال میکنی از لب خود
عایت گفت آری فرمود
از کدام بیا می خور چنانکه
این یاد

قال بل كما شاء قال فيبحث يوم القيمة كما شاء او
كما شئت قال بل كما شاء قال ايها السائل تسأل ربك
العافية قال بلى قال فمن اتى شئى نسأله العافية امن
البلاء الذى ابتلاك به ام من البلاء الذى ابتلاك
به غيره قال من البلاء الذى ابتلاك به قال ايها السائل
تقول لاحول ولا قوة الا من قال الله بالله العلى العظيم
قال فتعلم ما فى تفسيرها قال تعلمنى مما علمك الله يا
امير المؤمنين قال ان تفسيره لا يقدر على طاعة الله
ولا يكون له قوة فى محصية الله فى الامرين جميعا الا بالله ايها
السائل الك مع الله مشية اودون الله مشية فان قلت
ان لك دون الله مشية فقد اكتفيت بها عن مشية الله
وان زعمت ان لك فوق الله مشية فقد ادعيت مع الله شركا
فى مشيته ايها السائل ان الله يشج ويد او فى منه الداء ومنه

دوستی از شینیت تو بالائے
شینیت اوست پس دیکھو
داگر کوئی شینیت تو بالائے
شینیت اوست پس دیکھو
خولنے تعالیٰ خود سر کے
جی شکستہ و خود او در یکدست
پس از دوست بیا رہی
داز دوست دوا۔

الدواء عقلت عن الله امره قال نعم قال على الان
اسلم اخوكم فقوموا فاصافحوا ثم قال علي لو ان عندي
رجلا من ايتديته لايخذت رقبته ثم لا زال اجاءها حتى
اقطعها فانهم يهود هذه الاممة ونصارىها ومجوسها
چون ظاهر شد که بنده و مشيت فعل استعلاي ميدار و نه در صدد و ر
آل پس ملامت هر فعلی که از و صادر شود ايز ر و بر موقع نخواهد بود
كما ورد عن طاووس قال سمعت ابا هريرة رضي الله عنه
عن النبي صلى الله عليه وسلم قال احتج آدم موسى فقال
موسى يا ادم انت ابونا فحييتنا واخرجتنا من الجنة
قال له ادم يا موسى اصطفاك الله بكلامه وخطاك
ببداة تلومني على امر قد رده الله علي قبل ان يخلقني
باربعين سنة فحج آدم موسى ثلاثا رواه البخاري
وقال عليه الصلوة والسلام احسنوا فان غلبتم

پادشاه گفت نعم فرمود
اینوقت مسلمان شد
پادشاه را بنیز و مصافحه
او کشید و گفت علی رضی الله
عنه اگر قدری نادم من بود

کردن او را شکستی که آنجا
بیاد و نصاری و مجوس
ایمان است اندام
نمود با خنجر که زنده آمد
و موسی علیه السلام
گفت موسی تو پیر ما هستی

بار اعدا کردی و بر آوردی
از جنت گفت آدم علیه السلام
برگزیدته از خداست سلام
بر شما کلام و نوشت بر شما
ایمان است میکنی مرا را و یک
مقدار ساخت قبل من سال
از پیر ما ای آدم علیه السلام
فرمود که اینک که پیر
ما را بنیز و مصافحه
او کشید و گفت علی رضی الله
عنه اگر قدری نادم من بود

فكتاب الله تعالى وقدره ولا تدخلوا اللوفان من ادخل
 اللودخل عليه عمل الشيطان **خط** عن عمر كذا في كذا
 وفيه ايضا قال عليه الصلوة والسلام المؤمن القوي خير
 واحب الى الله تعالى من المؤمن الضعيف وفي كل اهل
 خير احرص على ما ينفعك واستعن بالله ولا تعجز وان
 اصابك شئ فلا تقل لو اني فعلت كان كذا او كذا ولكن
 قل قد راى الله وما شاء فعل فان لولم تقم على الشيطان **حم**
 عن ابي هريرة رضى الله عنه اكره وحققت هانست
 مذكور شد ليكن باين همه ماموريم كه عمل نمايم كه اعلو ارشاد است
 چنانكه قرآن مجيد واحاديث صحيحه مصرح است كه تراين مسئله كو
 بفهم مانايد ايمان بران آوردن ضرورست وبحث و گفتگو
 ممنوع است عن ابي هريرة رضى الله قال اخرج علينا رسول
 صلى الله عليه وسلم ونحن نتنازع في القدر فغضب حتى

دفعه كرد كلام بنابر كه
 آن عمل شيطان را می آورد
 ابو هريره رضى الله عنه

انوار البحار في آلاء التوفيق
 ۱۰۰
 كه در سبب آمدن بايول
 صلى الله عليه وسلم
 سبب بود مسئله قدس
 نبوت غضب فرمود ۱۰۰

احمروجه حتى انما فقام في وخنثيه حب الرمان فقال
 ابهذا امرتم ام بهذا ارسلت اليكم انما هلك من كان
 قبلكم حين تنازعوا في هذا الامر عزمت عليكم عزمت
 ان لا تنازعوا فيه رواه الترمذي وروى ابن ماجه
 نحوه عن عمر بن شعيب عن ابيه عن جده كذا في المشكاة
 وفيها ايضا عن عمر رضي الله عنه قال قال رسول الله
 صلى الله عليه وسلم لا تجالسوا اهل القدر ولا تفاتحهم
 رواه ابو داود وعنه عبد الرحمن بن عيسى قال اتى عمر
 رضي الله عنه فقيل له ان ناسا يتكلمون في القدر فقام
 خطيبا فقال يا ايها الناس انما هلك من كان قبلكم من الامم
 في امر القدر والذي نفس عمر بيده لا اسمع برجلين
 يتكلمان فيه الا ضربت اعناقهما فاجم الناس
 فما تكلم احد حتى ظهر نابغة بالشام من الحجج خشش

گفتند که از این جهت است
 بنسب ما سابقه بسبب

درین سلسله ای که ششصد و شصت و یک
 شماره که در آن تاریخ تفسیر
 مع غرض از تفسیر خطبه خوانند
 و در آن گفتند که اگر کس

۱۰۱
 در سلسله در کلام که در گذشت
 هر دو خواهیم ندریم و دم
 از آن بازمانده تا آنکه
 بانه در زمانه حاج برآمد

فی الاستقامته واللا لکائی کس کذا فی کذا الحال وچنانکه
 ایمان بر قضا و قدر واجب است و بحث منعی تمجین برائے کسیکه
 ایمان ندارد و وعید برائے سخت وارد شده عن علی رضی الله عنه
 قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم لا یؤمن عبد حتی
 یؤمن بأربع یشهد أن لا اله الا الله انی رسول الله بعثنی
 بالحق و یؤمن بالموت والبعث بعد الموت و یؤمن بالقدر
 رواه الترمذی وابن ماجه کذا فی المشکوۃ وفیه ایضاً
 وعن ابن عمر رضی الله عنه قال سمعت رسول الله صلی
 علیه وسلم یقول یكون فی امتی خسف و مسخ و ذلک
 فی المکذبین بالقدر رواه ابوداود وروی الترمذی
 نحوه وعن ابن الدیلمی قالت اتیت ابی ابن کعب رضی الله
 عنہ فقلت له قد وقع فی نفسی شیء من القدر فخذنی لعل الله
 ان یدهبه من قال فقال لو ان الله عز وجل عذب اهل

فرمود عید السلام در امت من
 خسف و مسخ خواهد شد و کذب
 یکنیز قدر خواهند کرد
 ابن دعلجی رحمت الله علیه
 میگوید که از ابی ابن کعب
 اخذ از الترمذی ۱۰۲
 از سید که نفس من
 از سید قدس سره
 گفت اگر حق تعالی

سماواته واهل ارضه عذبهم وهو غير ظالم لهم ولو
 رحمهم كانت رحمته خيرا لهم من اعمالهم ولو انفق
 مثل احد ذهبا في سبيل الله ما قبله الله منك حتى
 تؤمن بالقدر وتعلم ان ما اصابك لم يكن ليخطئك و
 ما اخطاك لم يكن ليصيبك ولومت على غير هذا لاخت
 النار قال ثم اتيت عبد الله بن مسعود رضى الله عنه
 فقال مثل ذلك قال ثم اتيت حذيفة ابن اليمان فقال
 مثل ذلك ثم اتيت زيد بن ثابت فحدثني عن النبي
 صلى الله عليه وسلم مثل ذلك رواه ابو داود وابن ماجه
 وقال النبي صلى الله عليه وسلم من لم يؤمن بقضاء
 الله تعالى ويؤمن بقدر الله فليتمس الهجا غير الله
 طس عن انس رضى الله عنه كذا في كنز العمال وفيه ايضا
 قال عليه الصلوة والسلام ان امتي لا يزال متمسكة

این آسان در زمین را غنایب
 کنه ظالم نباشد و اگر محکم
 رختش بهر جا باشد از عقل نباشد
 و اگر مثل کوه احد از حق نباشد

تکلیف قبول نخواهد کرد حق را نباشد
 تا آنکه ایمان بقدر آری و بدانی
 که آنچه بسجده خدا در حق نباشد
 و آنچه خدا در رسیدنی نباشد
 اگر غیر این عقیده میری
 داخل در شیخ شعیب بن علی

۱۰۳
 انوار الجبل والکونین

میگوید پس از عبد الله بن مسعود
 رضى الله عنه رضى الله عنه رضى الله عنه
 او هم می گفت از حذیفه
 بن ثابت گفت از زید
 بن ثابت گفت از انس
 رضى الله عنه و هم مثل همین
 بیان کرد

و فرمود هر که ایمان بقضاء و قدر
 ندارد و بگوید خدا را نباشد
 از خود است برون باشد

بدینها مال یکد بوا بالقدر فاذا کذبوا بالقدر فخذوا
 هلاکم مطب عن ابی موسی رضی الله عنه وفيه ایضاً
قال علیه الصلوة والسلام من جعل الاستطاعة
 الی نفسه فقد کفر - الدیلمی عن انس رضی الله عنه **وعن**
 ابن عمر رضی الله عنه قال جاء رجل الی ابی بکر رضی الله عنه
 فقال ارايت الزنا بقدر فقال نعم قال الله قدره ثم بعد
 به قال نعم یا ابن اللخنا اما والله لو کان عندی انسان لامرته
 ان یجانیفک ابن شاهین واللائکای معافی الستة انیت
 علم مسئلة ایمان بقضا وقدر حالاً ودر خود غور نمونیست که آیا این چنین
 ایمان در خود یافته میشود یا نه اگر یافته شود شکر باید کرد که نعمتی است
 عظمی و ادنی آن انیت که هم در خزن پیرامون خاطر نخواهد گشت
کما قال علیه الصلوة والسلام لا ایمان بالقدر یدهب
 الحق والحزن تخم فی تاریخه کذا فی کنز العمال چرا که چون تعیین باد

و در وقتیکه کذب کردند
 و در وقتیکه کذب کردند
 و در وقتیکه کذب کردند
 و در وقتیکه کذب کردند

انوار البحار فی احکام التوہید
 ۱۰۴

و طاعت بپوشیدن نفس
 و طاعت بپوشیدن نفس
 و طاعت بپوشیدن نفس
 و طاعت بپوشیدن نفس

وقتیکه چیز بدست نیامد آنکه تقسیم نبود و گاهی به هدرت شدنی نیست پس
 برفت آن هیچ غم و اندوه نباشد زیرا که اندوه بر بهای چیزی باشد که آدمی از
 دوزخ و خود قابل حصول میداند و از اینجا است که بر نیافتن سلطنت فقیر را
 هیچ غم نمی شود. لکن اینقدر در خود تقینش نمود نیست که تصدیقی که با آن میاید
 ایانش تصدیق وجود و کماست یا نه اگر نیا بد و تکمیل آن گویند و بعد از آنکه ایمان
 و علم آن حاصل شد عمل از اینهم مهیات است چنانکه بحث آن تفصیل گذشت که
 علم بر عمل مضار است و عیش آن باشد که چنانکه میداند که هر امریکه بوجودی آید از
 طرف خداستعالی است وقت وجود هر امر خواه موافق مرضی خود باشد یا مخالفت
 یقین کند که این کار از طرف حق تعالی است و درین وقت دوست دشمن یکسان
 خواهد نمود چرا که دشمن دوستی و دشمنی صد در افعال کسی باشد نفسیات همچنین
 مغض و حسد و طع مرفع خواهد شد و ماده را در وسیع هم باقی نخواهد ماند زیرا که کاریکه
 به توفیق الهی شده این کس را چه مجال استقلال تا بر آن افتخار نماید و هم مدح دوم
 نزد وی یکسان خواهد شد که او در عن بن عبد الله قال قال عبد الله

رضی الله عنه لا یبلغ عبد حقیقة الایمان حتی یحل بذروته ولا
یحل بذروته حتی یکون الفقر لاجب الیه من الخنی والتواضع لاجب
الیه من المشرف وحتی یکون حامله وذامه عند سوا و لا العوا^{نعم}
فی الحلیة ویمین طمع و خوف درجا ماسوی الله من دفع خواهد شد زیرا که هیچ
چیز نیست تقدیر نمی رسد و نیز صبر و شکر بر بے آسان خواهد شد و علی بن القیاس
نظر او بر عیوب خلق خواهد افتاد بکلیه بجای قبح حسن آن شے در نظرش جلوه گر
شد نیست چه کاریکه خدا تعالی کند فی نفسه معیوب نباشد و بهم تواند که بر کسی عی^ب
کنند زیرا که آن اعراض راجع بسوئی دیگر خواهد شد آری آنچه شرعا منعی است
از نفس آن کار انکار نمود نیست زنا و تخلیق آن و امر بالمعروف و نهی عن المنکر
عند الضرورت و اجرائی حدود و غیره و توبه و نماز است بر گناه اعتدال الامر بهم یکس
اعراض نخواهد نمود و مرتکب گناه را بجای اینکه قابل طعن و لعن بشمار محل رحم
خواهد انگاشت و از آن عبرت خواهد گرفت که اگر بجای آن نفس خود محل اجرائی قضا
و قدر می بود و تغییر ارتکاب آن چاره نمی داشت لاجرم بر او رحم آورده بے او

عبد الله بن مسعود رضی الله عنه
گفت که بنده حقیقت ایمان
نمی رسد تا تمام نکته بندگی

۱۰۶

افان الله فی احاطة الخیر
آن و بدین مختصر رسد آنکه
فقر و خنی و تواضع از نشستن
دوست نشود تا آنکه همه
گفته و دوست گفته نشود
جسار نشود ۱۱

استغفار نخواهد کرد الغرض کسیکه در جمله اقوال و افعال و حرکات و سکون مشاغل
فعل حقیقی که عمل مسلم علم بالقضاست دارد اساس توحید و مستحکم خواهد شد
اخرج ابن جریر عن ابن عباس رضی الله عنهما فی قوله هل انتك
بنو النخعم اذ تسور و المحراب قال ان داود علیه السلام قال
یا رب قد اعطيت ابراهيم واسحق ويعقوب من الذکر ما لوودت
انک اعطيتني مثله قال الله عز وجل انی ابتليتهم بما لم ابتلك
به فان شئت ابتليتک بمثل ما ابتليتهم و اعطيتک كما
اعطيتهم قال نعم قال له فاعمل حتى اری بلاغک فكان ما شاء الله
ان يكون و طال ذلك علیه فکاد ان ينساها فيما هو فی محرابه اذ و
علیه حمامة فاراد ان ياخذها فطارت علی کوة المحراب فذهب
لیاخذها فطارت فاطلع من الکوة فرأى امرأة تغتسل انهم کما
قال علیه الصلوة و السلام الا یهان بالقدر نظام التوحید
عن ابی هريرة رضی الله عنه کذا فی کثر العمل به خیر بطاهر می نماید

انوار التوحید فی ادلة التوحید

۱۰۶

از خود عید السلام ایمان
بالقدیر و نیست توحید

که درین مشهور جرات برگناه پیدا خواهد شد لیکن فی الواقع نه چنین است زیرا که
 کسیکه شریعت را پیشوائے خود ساخته زمام اختیار بدست حق داده از اتباع شهوات
 بجای برآمده خداے تعالی حفاظت او خواهد فرمود اگر بمقتضائے تقدیر گناه است
 از وصا در شود بدین نظر که امثال او امر الی پیش نظر اوست قصد توبه خواهد
 لیکن فی الجملة در حیرت خواهد افتاد که از چیزے که خود حق تعالی از او اراده فرمود
 چگونه توبه کند درین مشهور مجاهده قوی پیش خواهد آمد چرا که عقل مشوب بالوهم
 بادراک آن قاصر است لیکن قوتیکه عقل را پیش فرمان الهی مجبور ساخته صرف
 بامثال پرداخته توبه بهم کند و بهم بداند که خواست حق تعالی چنین بود بجلد و سه
 این مجاهده که مجاهده عقلی سخت تر از مجاهده جسمانی است حق تعالی را سه برده
 خواهد کشاد و سر آن نکشف شود که ما قال تعالی والذین جاهدوا فینا
 لنهدینهم سبیلنا و معلوم خواهد شد که فرق در میان حرکت او و حرکت قسری
 جماد و صیت و آنکه امر بین الامرین است یعنی بین البحر والاخیار چنانکه علی کریم الله
 وجهه ارشاد می فرماید چه معنی دارد و عن محمد بن ادریس الشافعی رضی الله عنه

عن يحيى بن مسلم عن جعفر بن محمد عن ابيه عن عبد الله
 بن جعفر عن علي بن طالب رضي الله عنهما انه خطب الناس
 يوما فقال في خطبة واعجب ما في الانسان قلبه وله مواد
 من الحكمة واصدا من خلا فيها فان منح له الرجا وله الطمع
 وان هاج به الطمع اهلكه الحرص وان ملكه اليأس
 قتله الاسف وان عرض له الغضب اشتد به الغيظ
 وان اسعد بالرضا نسي التحفظ وان ناله الخوف شغله
 الحزن وان اصابته مصيبة قصمه الجزع وان افاد
 مالا اطغاه التقي وان غصه فاقة شغلته البلاء ان
 اجهد لا يجمع فقد به السعف فكل يقتصر به مضروكل
 افراط له مفسد قال فقا طر له رجل ممن كان شهد معه
 البجل فقال يا امير المؤمنين اخبرنا عن القدر فقال جبر
 عميق فلا تلجه قال يا امير المؤمنين اخبرنا عن القدر قال

علم الله جميع رسله
 على كبره

خطبة غاندة ودران احوال
 دل را بيان فرمودند
 بنماست گفتند امير المؤمنين

١٠٩
 الخوارزمي دلالة التوحيد

از خال قدر از ديدن خود
 ان بگویند و سزااست
 از ان بگویند

حق تعالی باو متعلق شده و وقوع آن ضروری بود پس اگر آن کار خجسته
 طاعات است بر آن شکر گوید و اگر محصیت باشد توبه و زهد است
 کند اگر طالب صادق است و مجاهده قوی امید است که حق تعالی
 برتر آن بر او منکشف فرماید وَ ذَلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَن يَشَاءُ
 خلاصه المرام آنکه چون ایمان بقضا علی وجه اتم متحقق شود لوازم
 و آثار آن که یکسان شدن دوست و دشمن و مدح و ذم و دفع ریا
 و سمعه و عجب و خوف و رجای ماسوی الله و اعتراض بر کس و غیره است
 متحقق شدن نیست چه مسلم است که اذا ثبت المشی ثبت بلوازمه
 و آثاره پس کسانی که درین مشاهد مشغول هستند اگر کلامی از آنها
 انچه ملائم این مشهد باشد صادر شود چندان مسیح نخواهد بود زیرا که
 انچه دل انسان بدان مشغول است گاه بگاه اختیار بر زبان
 می آید پس در این حالت انسان معذور باشد و چندان قابل
 مواخذة نخواهد بود بخلاف مثل ما مردم عوام که برائے نام عبادت

امنت بالقد خیره وشره من الله تعالى میخوانیم و هیچ اثر
برای مرتب نیست اینجا در اصل ایمان کلام است و در صورت
اولی صرف بے احتیاطی در حفاظت آن شده اگر ما بگوئیم که ایمان
بقدر نذر ایم قطعاً کافر شویم و اگر گوئیم داریم آثار آن موجود است
و خود حالت قلبی بر وقت گواهی میدهد که ازیں مسئله وقت صد
فعل سروکاری نیست الا ما اشار الله گویا آن عبارت صرف برای
خواندن موضوع شده است پس وظیفه ما اینست که در تکمیل آن گوئیم
و طعن و تشنیع در حق آن آنکه عمل برای میدارند جائز نداریم اگر گفته
شود که چون در مالوازم و آثار آن یافته نمی شود پس در ایمان
بقضا کلام باشد و در صورت عدم ایمان کفر لازم می آید چرا که
در میان ایمان و کفر واسطه نیست جوابش آنکه فی الواقع در میان
کفر و ایمان واسطه نیست لکن عدم ترتب آثار مذکور و دلالت
بر کفر ندارد و چه آثار برایمان قوی مرتب می شوند و آن باعث ترقی

درجات است و برای نجات از دوزخ انشاء الله تعالی
ایمان ضعیف بهم کافی تواند شد چنانکه در احادیث صحیحه مصرح است
پس از عدم ظهور آثار مایوس نباید شد بلکه فکر تکمیل آن و محبت
با کسانی که در آن کمال میدارند باید داشت تا بمصدق حدیث
شریف الموعود من احب صلاحیت دخول بر زمرة آنها
حاصل آید بمجملة اصلاح قلبی یکجاست که راضی بقضا باشد
قال علیه الصلوة والسلام خمس من الایمان من لم
یکن فیه شیء منهن فلا ایمان له التسلیم بامر الله
والرضا بقضاء الله والتفویض الی الله والتوکل علی الله
والصبر عند الصدمة الاولى رواه البزار کذا فی البدای
المنیر للامام الشعرانی - وعن ابی اسحق قال قال لی البراء
بن عازب رضی الله الّا اعلمک دعاء علمیه رسول الله
صلی الله علیه وسلم قال اذا رایت الناس قد تنافوا

نمود علی الصلوة والسلام
فما یجوز ان ایمان است هر که
نیت التسلیم بامر حق تعالی و تفویض
نیت بقضائے او تعالی و توکل

امور است او تعالی و محبت
بروست تعالی و صبر و قنوت

اولین صدمه ۱۲

بر ارضی الشری گوید که
تکلیف از منجی صلی الله علیه

وسلم را عذر و عذر دیگر یون

۱۱۳
انوار البحار فی التلخیص

تقریر در آنکه در وقت در
زود فقر میکنند بدین

کلمه دعا کی که در آن سوال
از رضا بقضا است ۱۴

الذهب والفضة فادع بهذه الدعوات اللهم اني
 اسألك الثبات في الامور واسألك عزيمة الرشد
 واسألك شكر نعمتك والصبر على بلائك وحسن عبادتك
 والرضا بقضائك واسألك قلبا سليما ولسانا صادقا
 واسألك من خير ما تعلم واعوذ بك من شر ما تعلم
 واستغفر لك لما تعلم طب و ابونعلم كذا في كثر العا
 وفيه ايضا عن عباد لا بن الصامت رضى الله عليه
 قال قال رجل يا رسول الله اى العمل افضل قال اصبر
 والسماحة قال اريد افضل من ذلك قال لا تهتم الله
 في شئ من قضاءه هب وفيه ايضا قال عليه الصلو
 والسلام من لم يرض بقضاء الله ولم يؤمن بقدر الله
 فليمتس الها غدا لله عز وجل الخطيب عن انس
 قال عليه الصلو والسلام قال الله عز وجل من لم يرض

روایت است از عباد
 رضی الله عنہم کہ شخصی پرسید
 کیا رسول الله صلی الله
 علیه وسلم کدام عمل افضل
 است فرمود صبر و سماحت
 و آن که در افضل از آن
 نیامد فرمود بهمت بر

او را بچند آیه التوین
 ۱۱
 بقیه تعالی در کتابه است
 از فضائل او ۱۲
 فرمود علی الصلو و السلام
 بقیه تعالی می فرماید
 راضی نباشد

برقع خانے میں دیکھ کر کہند
کہ بلائے میں جا رہے تماش
کنید سوائے میں پروردگار

نمی شود بلکه آن رضا از نفس شئی می باشد از جهت تلذذ بدان
 که آن در کافرجانوسیم یافته می شود اگر رضا بدان شئی ازین
 جهت می بود که آن عطای حق تعالی است هر عطایکمال
 می نمود تا اندرین صفت از کفار امتیاز پیدا می شد پس ممکن
 را باید که فرق نماید در میان رضا بالقضا و رضا بالشئی و گرنه
 در مسئله رضا بالکفر خلاف خواهد افتاد چه رضا بالکفر کفر است
 نه رضا بقضا و الکفر غرض که بهر نعمت و هر بلا و ابتلا و غیره که
 مومن را رسد بدین جهت که از خدای تعالی است بدان رضای
 باشد و کراهیت را از آن بدل راه ندهد لیکن این کار کار
 هر کس نیست و بدان کیفیت رضامندی که در دل می باشد
 و هر کس آنرا میداند خاصه وقت مصیبت کاریست سخت اگر
 کسی نهایت اجتهاد کند می تواند که به زبان رضامندی ظاهر
 نماید لیکن آن رضانه باشد چه محل رضا دل است نه زبان البته

و فیکه محبت تامه و انس با حق تعالی حاصل شود و وجود کیفیت رضا
 ممکن بلکه واقع است چنانکه هر کس میداند که هر چه از دوست
 می رسد نیکوست و ضرب الجیب زریب و چون در مدارج
 محبت تفاوت است در مدارج رضا هم تفاوت خواهد بود و
 بعضی آثار و لوازم چنان بوده باشند که ما مردم عوام از آن
 خبر نداریم و دل اهل محبت آنرا تصدیق تواند کرد درین صورت
 اگر کلامی که خبر از آن درجه است از برتری به وقوع آمده باشد
 قابل اعتراض نخواهد بود بلکه دال بر کمال محبت است الحاصل
 رضا بالقضا فرع محبت الهی است و محبت الهی از لوازم ایمان
 است قال الله تعالی والذین امنوا اشد حبا لله چون میسر
 آیه ارشاد است که مومنان اشد محبت با خداست تعالی میدارند
 و یک درجه محبت آنست که آدمی را کور و کور سازد کما قال علیه الصلوٰه
 والسلام حبک للشیء لعی ویصمهم و یعمیهم و عن ابی الدرداء

الخوا بطی فی اعتدال القلوب عن ابی بھزرة و ابن عساکر
 عن عبد الله بن انس کذا فی کنز العمال پس ضرور شد
 کہ محبت الہی از ہمہ چیز و کس غالب تر باشد اگر کسی اینچنین
 محبت الہی در خود یا بدشکر ادا نماید ورنہ بتضرع و زاری آنرا
 از خدائے تعالی طلب نماید چه در صورت ثبوت ملازمت و اریا
 و محبت انتقالے لازم دلیل انتقالے ملزوم باشد و آں محل
 خطر است نعوذ باللہ من ذلک و علامات شدت محبت
 با خدائے تعالی بسیار اندیکے آنست کہ موت آساں شود و هیچ
 خوف آں نباشد بلکہ اشتیاق آں پیدا شود چہ کہ لقاءے
 حق تعالی بے موت صورت نہ بند پس موت واسطہ لقاءے
 حق تعالی باشد و معلوم است کہ واسطہ لقاءے محبوب بالطبع
 مرغوب می باشد عن ابراہیم قال قال ابن مسعود رضی اللہ
 عنہ لیس للمؤمن راحة دون لقاء الله عزوجل فمن کان

از ابن مسعود رضی اللہ عنہ
 از نیست کہ نیست بماند

۱۱۸

انوار الفیحاء دالة التوجیہ
 برایتی راحت سوائے
 از نیست الہی

راحتة في لقاء الله عز وجل فكان هو المطلوب قد رواه ابو نعيم في الحلي
وفيه ايضا عن عمرو بن مرة عن شيخ عن ابي الدرداء
قال احب الموت اشتياقا الى ربي - وقال عليه الصلوة
والسلام الموت تحفة المؤمنين والدرهم والدينار
ربع المنافع وهما زادان في النار رواه الدارقطني
كذا في البدر المنير اگر بوجه لذات شهواني وکدورات جفاني
آثار محبت بظاهر یافته نه شود در صورت صحت ايمان انشاء الله تعالى
وقت موت آسانی آن خواهد شد و ظاهر است که این درجه ضعف
ایمان باشد و ایمان قوی همان تواند بود که محبت کامل باشد
بحدیکه هر وقت اشتیاق موت باشد - و علامت دیگر آنکه از
محبوبان حق تعالی در دل خود محبت یا بدخصوصا محبت نبی کریم
صلی الله علیه و سلم را از همه بیشتر باید قال علیه الصلوة
والسلام وثلاث من کن فيه وجد بهن حلاوة الايمان

بسیار که راحت در دیدن
الهی باشد پس ببال مطلوب

است ۱۱
دوست بسیار مومن است
اشتیاقی بدردگار خود را
و سودگرمی تحفه مومن است

۱۱۹

در هر دم و دینار تان گنجی یافتی
شبه چرخ اند که در هر کس که
یافته شوند یافته شود
علامت ایمان -

ای که خداوند در رسول خدا
دوست تر باشد از انبیا
هر دو در یکجا و کسی ندارد
که بر او خدا و باز از انبیا در
که بر او خدا و باز از انبیا در

فرموده است که ای انسان چنانکه
گویند و خداوند را از انبیا
سوره سید اندرون را از انبیا
شماره ۱۲۱

عربی در حضور آنحضرت
صلی الله علیه و سلم آمده بود
و چون کرد به تحقیق که در تکرار
قبل از این حاضر شده بودم

افراد انجیل آله التوحید
۱۲۰

در آن حال بر دستهای
من نبود چنانکه من از شما
بغض می داشتم بودم
و از نزد من از راه
و نفس من محبوب تر میارم
و نفس من محبوب تر میارم

داخلی که من از
مادگوا ای سید من از
ایمان نمی شود تا آنکه از
والد و خود و از جمیع
انسان و غیر آن نزد او محبوب
تر نباشم ۱۲

ان يكون الله ورسوله احب اليه مما سواهما وان
يحب المرء لا يحبه الا الله وان يكره ان يعود في الكفر بعد
اذا انقذه الله منه كما يكره ان يلقي في النار حمق
ت لا عن انس كذا في كنز العمال وفيه ايضا قال
الاعرابي والله لقد جئتكم وما على ظهرا الارض احد
البغض الى تمنك وانك اليوم احب الى من والدي
ونفسي واني لاحبك بداخلي وخارجي وسري وعائتي
اشهد ان لا اله الا الله واشهد انك رسول الله
الحديث مختصر من اوله وخرجه واير جنين وقائع در
كتب حديث بسيار انكه مجرد ايمان تصير كروند كه شدت بغض
مبدل بجمال محبت آنحضرت صلي الله عليه وسلم شد و عن انس
قال قال النبي صلى الله عليه وسلم لا يؤمن احدكم
حتى اكون احب اليه من والده وولده والناس اجمعين

رواه الشيخان واللفظ للبخاري وقال عليه الصلوة
والسلام ثلاث من حفظهن حفظ الله له دينه ودينه
ومن ضيعهن لم يحفظ الله له شيئاً حرمة الاسلام وحرمة
وحرمة رحمى لك في تاريخه عن ابي سعيد اذ روى
شده كذا لوازمه ايمان محبت نبى كريم صلى الله عليه وسلم است
ويحسين محبت اهل بيت كرام عن على رضى الله عنه قال
قال لى رسول الله صلى الله عليه وسلم يا على ان الامر
عريان لباسه التقوى ورياشه الهدى وزينته الحياء
وعماده الورع وملاكه العمل الصالح واساس الاسلام
حبى وحب اهل بيتى كركذا فى كنز العمال وقال عليه
الصلوة والسلام من لم يحب العباس بن عبد المطلب
واهل بيته فقد برى الله ورسوله منه قط فى الافراد
وابن عساكر عن جابر كذا فى كنز العمال - وفيه ايضا

فروود صلى الله عليه وسلم
كبر ابن - استنار اخلاص
نزهة خاتمة دين ودين
نزهة خاتمة دين ودين
ان اخلاصك كذا
بمنه ذكر كذا
دارد آن
باز كذا اسلام

١٢١
صلى الله عليه وسلم
رم الله
فروود صلى الله عليه وسلم
على رضى الله عنه كذا
بمنه است
است وبارك
وزينت
دع ودار
بمنه است
دع ودار
بمنه است

اما زهدك في الدنيا فتجلبت راحة نفسك واما
 انقطاعك الى فتخزرت بي فماذا علمت فيما لي
 عليك قال يا رب وما ذلك قال هل عادت في
 عدوا واهل واليت في وليا حل ^{معه} خط عن ابن مسعود
 ارجل محبت محبوبين حق تعالى از لوازم و آثار محبت الهی است
 و آن لازمه ایمان است پس محبت آنان هم لازمه ایمان باشد
 و برتر درین آنست که چون کسی را شخصی دوست میدارد
 و جهتی برای محبت می باشد مثلاً حسن یا احسان و غیره و ظاهراً
 که در محبت محبوبین حق تعالی همین جهت است که حق تعالی
 آنها را دوست میدارد و دوست دوست دوست می باشد
 پس این محبت راجع باشد بسبب محبت الهی - آری اینجا جیت
 دیگر هم بمیان می آید که آن توقع احسان است لیکن منشاء آن
 هم محبت الهی بآنهاست زیرا که توقع احسان از آنان صرف

که اینجا چه کردی پس رایت
 دارد نفس خود را و این
 انقطاع از حق بسبب
 من پس عزت یا تنجیم کان
 آنکه حق من توبه بود در آن
 چنان که در گفتار است

۱۲۴
 احوال انجیل ادب الهی
 یادگار آن صیت گفت
 ایادشمن دانشی دشمن
 دوست گزینی دوست
 ۱۲۴

ما شد اگر چه کرده
بیشتر و حساب در نزد
را بنظر اعمال آید دارد
هم که دوست دارد

باز شد اگر چه کرده
بیشتر و حساب در نزد
را بنظر اعمال آید دارد
هم که دوست دارد

افزون از آنچه
دیده را از آنکه
دارد و این است که
و حسن دارد که
جواد و حال آنکه
باید و علم و عز
جنت است و این
افزون از آنچه
دیده را از آنکه
دارد و این است که
و حسن دارد که
جواد و حال آنکه
باید و علم و عز

ازین جهت است که محبوبین حق تعالی اند و حق تعالی شفاعت
و سنارش آنها را قبول میکند هر چند بنشأ این محبت یک درجه
فروتر است از منشأ سابق زیرا که غرض ذاتی هم در آن شریک
شده است لیکن چون ازین جهت که مدار این بر همان منشأ
اولین است مذموم نباشد چرا که منشأ محبت را اعتبار نیست
قوی چنانکه ازین احادیث ظاهر است **قال علیه الصلو**
والسلام من احب قوما علی اعمالهم حشر یوم القيمة
من زمر لهم فحوسب بحسبهم وان لم یحمل اعمالهم
الخطیب عن جابر کذا فی کنز العمال و فیہ ایضاً عن یحیی
بن الحنفیة قال من احب رجلا علی عدل ظهر منه
وهو فی علم الله من اهل النار اجره الله كما لو کان
من اهل الجنة ومن البغض رجلا علی جور ظهر منه وهو
فی علم الله من اهل الجنة اجره الله كما لو کان من

اهل النار عجب و وجه دیگر در آن نیست که انسان همراه کسی
 می باشد که با او دوستی میدارد و که وارد عن انس رضی الله
 قال جاء رجل الى رسول الله صلى الله عليه وسلم فقال يا
 رسول الله صلى الله عليه وسلم متى قيام الساعة
 فقال النبي صلى الله عليه وسلم الى الصلوة فلما
 صلوته قال اين السائل عن قيام الساعة فقال الرجل
 انا يا رسول الله قال ما اعدت لها قال يا رسول الله
 ما اعدت لها كبري صلوة ولا صوم الا اني احب الله
 ورسوله فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم المراء
 مع من احب وانت مع من احببت فما رايت فرح المسلمون
 بعد الاسلام فرحهم بها هذا حديث صحيح البخاري
 رواه الترمذي وقال عليه الصلوة والسلام احبوا من
 احب الله احبوا الله تعالى من كل قلوبكم الحديث رواه الهنا

شخص حاضر شده عرض کرد
 یا رسول الله صلی الله علیه و آله
 قیامت کی باشد سبب آنست
 حضرت بابت نماز و بعد از آن
 پرسیدند آیا در نزد تو گفتند
 که چرا آمده که در بابت قیامت
 گفت نماز و روزه زیاده می
 آید و دوستی خدا و رسول

۱۲۵
 سیدم فرمودند آدمی همراه
 کسی می باشد که با او دوستی
 میدارد و تو همراه کسی
 باشی را در میگویند که بدین
 ارشد صحابه چنان سرودند
 که گفت بعد اسلام احبوا من
 دوست دارید که را که
 خدا تعالی دوست میدارد و خدا را
 را از تعالی دل خود و دارند

از خود الهی از تو محبت تو بخوانم
 هم محبت کن که با تو محبت
 میدارد و هم محبت کار کن
 نزدیک کند با محبت تو ۱۲
 ز خود علیه الصلوة والسلام
 الهی محبت تو دوست تو کن
 ز من از نفس من

الحمد لله رب العالمین
 ۱۲۶

داهی من ۱۲
 ز خود دوست هر دانید
 خداست تعالی را بسبب
 بنیجان او دوست دارد
 حق تعالی شمارا ۱۲

کذا فی کثر العمال چون محبت اولیاء الله نافع است ازین وجه تعلیم نماید
 تا مومن محبت اولیاء الله بصدق دل طلبگار باشد قال علیه الصلوة
 والسلام اللهم انی استأثک حبک وحب من یحبک وحب
 علی یقر بنی الی حبک الحدیث قال عن معاذ
 کذا فی کثر العمال الحاصل از احادیث متعدده معلوم شد که
 محبت اولیاء الله از لوازم محبت الهی است و محبت الهی از لوازم
 و ضروریات ایمان است لهذا باید که انسان آزا طلب می نموده
 باشد تا لوازم آن خود بخود حاصل شوند قال علیه الصلوة والسلام
 اللهم اجعل حبک احب الی من نفسی واهلی کذا فی کثر
 الحقائق و برائے کسانی که سعی می کنند که محبت حق تعالی بدل اهل ابرایا
 متمکن شود بشارت وارد شده قال علیه الصلوة والسلام
 حبوا الله الی عباد لا یحبکم الله طب ابی امامه کذا
 فی کثر العمال و این قدر اهتمام که در محبت الهی می باید از آن رو

کہ چون محبت متحقق شد معلوم گردد کہ ایمان متحقق شد و ہم نفس محبت
 شمر فرائد بے شمار است منجمله آن یکے آن است کہ بہر عمل خیر سالی
 می شود و ہم ضرورت مشقت عمل چندان نمی ماند کما یستفاد
 عن زید بن اسلم قال هلك عثمان بن مظعون فامر
 رسول الله صلى الله عليه وسلم بجهازة فلما وضع
 في قبره قالت امرته هنيئاً لك ابا السائب السجدة
 فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم واهلها
 بذلك قالت كان يا رسول الله يصوم النهار ويري صلي
 الليل قال يحسبك لو قلت كان الله يحب الله ورسوله
 رواه ابو نعيم في الحلية قال عليه الصلوة والسلام
 اذا احب الله عبداً اثنى عليه سبعة اصناف الخير
 لم يجمعه قط (الحديث في الزهد عن ابي سعيد)
 كذا في كنز العمال (اگر چہ یکے ایں حدیث شریف برائے کسی است

از زید بن اسلم روایت کرد
 گفت ہاگہ شد عثمان بن مظعون
 پس ہاگہ در سہل انفق علیہ
 علیہ السلام ایک درستی سادان
 قبرا و ہر گاہ بنادند در قبر او
 محبت زنی او مبارکباد
 اس ابوالسائب جست
 پس فرمود رسول اللہ صلی علیہ

۱۲۶

علیہ السلام
 روایت از زید بن اسلم
 روزی دیدم کہ او را رسول اللہ
 صلی علیہ وسلم فرمود تا
 بگوید اگر کسی دوست دارد
 خدا را و دوستی خدا
 را و دوستی رسول اللہ
 صلی علیہ وسلم را و دوستی
 اہل بیت علیہم السلام را و دوستی
 اہل بیت علیہم السلام را و دوستی
 اہل بیت علیہم السلام را و دوستی

فی قالی ایک محبت اقم
 تا و ادیکہ بیفت اقم
 ہر کہ لکھیں زیادہ دانترا

که حق تعالی با او محبت میدارد نه برائے کسیکه با حق تعالی محبت دارد
 لکن ثابت است که اگر بنده با حق تعالی محبت دارد و حق تعالی هم با او
 محبت میدارد و کما استفاد من عموم هذا الحديث قال عليه الصلوة
 والسلام من كان يحب ان يعلم منزله عند الله فليظفر
 كيف منزلة الله عنده فان الله ينزل العبد منه حيث
 انزله من نفسه عبد بن حميد والمحکمات وابن
 شاهين في الترغيب في الذکر عن جابر رضي الله عنه
 کذا في کنز العمال و هم از لوازم محبت الہی رضا بالقضاست
 و هم تسلیم و کمال توکل چرا که بیش محبوب خود گردن نهادن و در جملہ
 امور اختیار خود بمقتضی مسلم داشتن لازمہ کمال محبت است
 و هم از آثار آنست کہ عموماً با سایر خلق نوعی محبت پیدا شود چرا کہ
 جملہ خلق عیال حق تعالی است کما قال علیہ الصلوة والسلام
 الخلق کلهم عیال الله فاحبهم الى الله انفعهم لعیالہ

از خود هر که خواهد کہ بعد از آنرا بیگم
 منزلت او نزد خداست تعالی
 چه قدر است پس بیگم
 منزلت حق تعالی نزد او چه قدر
 است کہ حق تعالی از بنده
 بقای نازل می شود و کما
 کرد او را از نفس خود ۱۱

افرا
 ۱۲۸
 از خود بمقتضی عیال خداست
 است محبوب ترین بندگان
 نزد خداست تعالی سے است
 کہ براس عیال او نافع تر
 باشد ۱۱

والبزاز عن انس طب عن ابن مسعود كثر العمال
 چه معلوم است که چون کسی شخصی را دوست دارد عیال او را هم
 دوست خواهد داشت پس محبت با خلق اندیس جبهت داشته باشد
 درین محبت فریق در آدمی و جانور و مومن و کافر نتواند نمود و از آن
 بیخ چیز و کس گوارا نخواهد داشت و سخاوت و رحمت بر همه از مقتضای
 این مقام باشد تا وقتیکه خلایق مرضی حق تعالی نبود و چون دانند که
 خلایق مرضی است ترک آن کرده تابع مرضی حق تعالی خواهند شد
 پس از جهاد و قربانی و مماثل آن تخلف نخواهد ورزید زیرا که رضا
 این کس منوط و مربوط با رضای حق تعالی است و هر چند لازمه
 ایمان بالقدر آن بود که دعا ترک کرده شود لیکن چون دانسته شد
 که حق تعالی بدین ارشاد فرموده است لا جرم برائے خوشنودی
 حق تعالی اتشالا لا لامر دعا خواهد نمود نه بقصد مراد خود چرا که این کس
 مراد خود را پیش رضای حق تعالی قربان ساخته است و من جمله

آثار و لوازم محبت الہی ذکر و یاد او تعالیٰ است چرا کہ ہر کہ چیزے را دوست دارد یاد آں بدش می باشد قال علیہ الصلوٰۃ والسلام من احب شیئاً اکثر من ذکرہ حر عن عائشہ کذا فی کنز العمال پس اگر با حق تعالیٰ محبت کامل باشد دل خود بے یاد او نخواہد نیاساید چنانچہ عاشق میدانند و در خود می یابند کہ یاد معشوق چنان ممکن می باشد کہ هیچ چیز میلے ندارند و نہ یاد معشوق دمی نیاسایند تا آنکہ مردم آنہا را دیوانہ می گویند پس اینجا ہم کیفیت قلبی باشد کہ توحید کیفیت مبانہ خود را بدل ممکن شدن بلکہ راہ یافتن نمی دہد اینست مرتبہ عالیہ و مادون آں مراتب متفاوت اند تا آنکہ نسبت ما مردم عوام رسد کہ در عین عبادت بجائے آنکہ دل در یاد الہی خاضع و خاشع باشد در اشتیائے خسیسہ دنیویہ مصروف میگردد و اگر گاہے ذکر و تسبیح زبان آید دل بجائے دیگر میرود و این فی الحقیقت ذکر نباشد چرا کہ محل ذکر در اصل دل است نہ زبان چہ ذکر ضد نیاست

كما قال الله تعالى واذا ذكر ربك اذا نسيت وقال تعالى فويل
 للقاسية قلوبهم من ذكر الله وقال تعالى ثمرتين
 جلود هم قلوبهم الى ذكر الله وعن انس رضي الله عنه
 قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم من نسي
 صلوة او نام عنها فكفارته ان يصليها اذا ذكرها
 متفق عليه وقال عليه الصلوة والسلام ان الشيطان
 يلتقم قلب ابن ادم فاذا ذكر الله عز وجل خنس عنده
 واذا نسي الله التقم قلبه الحكيم عن انس رضي الله عنه
 لذا في كثرة الحال معلوم است که نسیان بدل می باشد نه زیان
 همچنین ذکر بدین باشد و ذکر لسانی را از آن جهت ذکر توان گفت
 که دلالت بر ذکر قلبی میدارد و الحال چون ما مردم در آن حالت
 نصیب نیست که دل مدام ذکر باشد پس سبیل ما همین است که دل را
 اصالح کنیم و بیاد الهی عادی سازیم و امتثال الامر بدان مشغول باشیم

فرمود رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم هرگز از نماز
 کردن نسی را با نجاب بگویند

نماز گذارد و کسی بخار نداشت
 نیست کردت با نسیان گذارد

فرمود در سبکستان شیطان فرمود
 میگفت قلب نجی آدم را
 بین سجده و ایستادن الله عز وجل

۳۱ انما یخاف الله
 انما یخاف الله

بدین سبب می شود فرمود ذکر
 در هرگاه خدا نوسش کند
 انظر فانی را التمهید میکند
 دل او در ۱۲

قال الله تعالى يا أيها الذين آمنوا اذكروا الله ذكرا كثيرا
 وقال عليه الصلوة والسلام اذكروا الله عند كل شجر
 ومجر حم في الزهد عن عطاء بن يسار مرسل ان الزا العمال
 وفيه ايضا قال عليه الصلوة والسلام اذكروا الله
 حثما كنت وخلق الناس يخلق حسن واتبع السيئة
 الحسنة فتحها ابن شاهين في الترغيب في الذكر
 عن ابى ذر رضى الله عنه وفيه ايضا قال عليه الصلوة
 والسلام اذكروا الله حتى يقال انكم مراؤون ابن شاهين
 في الترغيب في الذكر عن ابن عباس رضى الله عنه وفيه
 قال عليه الصلوة والسلام اذكروا الله حتى
 تقول المنافقون انكم مراؤون ص حم في الزهد
 عن ابن الجوزي مرسل وفيه ايضا قال عليه الصلوة
 والسلام اذكروا الله تعالى حتى يقولوا بمجنون حم ع

زكروا يا أيها الذين آمنوا
 هر جا که باشی و بیش بامروان
 بخون محسوس و سبب هر سببی
 بگوشت کن که گوشت بر می آید
 ز خود زیاده کینه ذکر افش
 عزوجل تا آنکه گوشت منافقان
 کشته را کار بهشت ۱۲

انوار البحار
 ۱۳۲
 در آیه الله العظمی

حبيب لك هبيب عن ابى سعيد ووقتیکه ذکر الهی بجز مقلد
 رسد امید است که از فضل الهی تعالی عشقه با او تعالی پیدا شود
 و همه لوازم آن خود بخود بوجود آید قال علیه الصلوة
 والسلام يقول الله تعالى عز وجل اذ كان الغالب
 على العبد الاشتغال بي جعلت بغيته و لذته في ذكرى
 فاذا جعلت بغيته و لذته في ذكرى عشقني وعشقته
 فاذا عشقني وعشقته رفعت الحجاب فيا بيني وبينه
 صيرت تغالبا عليه لا سهواذا سهى الناس اولئك
 كلامهم كلام الانبياء اولئك الابطال حق اولئك
 الذين اذا اردت باهل الارض عقوبة او عذابا ذكرهم
 فصرفت ذلك عنهم حل عن الحسن مرسله كذا في
 كنز العمال و سوائے این فوائد ذکر بشمار اند و احادیث و آمده
 در این باب بکثرت بنمندی از آن ذکر کرده می شود قال علیه الصلوة

فرمود علیه الصلوة والسلام
 که از تعالی می فرماید که هر کس که
 غلبه آید بر بندگی اشتغال
 سخن خورشید و لذت او در
 ذکر من جل و اندیشه شود و پیش

چرا که اگر در اندیشه عاشق
 لذت او در ذکر من عاشق
 می شود و من عاشق من شود
 پس بگاه که او عاشق من شود
 و عاشق او شود می دارم
 بر او ای که در میان او

۱۲۳
 انوار النجاشی

در میان منست میگوید انم
 غلبه بر آن نهی که در میان
 پیوسته است کلام من کلام
 انبیا آنان پیوسته اند کلام
 آنها انانند که هر گاه اراده
 عذاب یا محبت می کنی
 بر اهل زمین یا در قیامت
 آنها را پس باز می دارم
 از آنان اینها ۱۲۳

در این کتاب خداوند تعالی
 از ایشان که ایمان دارند در راه
 ابدی که میگردند در راه
 و در این کتاب خداوند تعالی
 از ایشان که ایمان دارند در راه
 ابدی که میگردند در راه

والسلام ذكر الله سقاء القلوب فرعن النسر رضى الله
 كذا في كنز العمال وفيه ايضا ان الله ملكة سياحين
 في الارض فضلا عن كتاب الناس يطوفون في الطرق يلبسون
 اهل الذكرفاذ اوجدوا قومًا يدكرون الله تنادوا اهلوا
 الى حاجتكم فيخفونهم باجنتهم الى سماء الدنيا فيسألهم
 ربهم وهو اعلم بهم ما يقول عبادى فيقولون يسبحونك
 ويكبرونك ويحمدونك ويحمدونك فيقول هل راؤنى
 فيقولون لا والله ما راوك فيقول كيف لوراؤنى فيقولون
 لوراؤك كانوا اشد لك عبادا واشد لك تجميدا
 او اكثر لك تسبيحا فيقولون فما يسئلون فيقولون
 يسئلونك الجنة فيقول هل راوها فيقولون لا والله
 يارب ما راوها فيقول فكيف لوا انهم راوها فيقولون
 لوا انهم راوها كانوا اشد عليها حرصا واشد لها طلبا

از این کتاب خداوند تعالی
 از ایشان که ایمان دارند در راه
 ابدی که میگردند در راه
 و در این کتاب خداوند تعالی
 از ایشان که ایمان دارند در راه
 ابدی که میگردند در راه

از این کتاب خداوند تعالی
 از ایشان که ایمان دارند در راه
 ابدی که میگردند در راه
 و در این کتاب خداوند تعالی
 از ایشان که ایمان دارند در راه
 ابدی که میگردند در راه

از این کتاب خداوند تعالی
 از ایشان که ایمان دارند در راه
 ابدی که میگردند در راه
 و در این کتاب خداوند تعالی
 از ایشان که ایمان دارند در راه
 ابدی که میگردند در راه

و فرقت آن فرمود از من چیزی
 نماند بکینند عرض خوانند کرد
 کرد از دوش را نشاد شود که ای خدایا
 او را این عرض خوانند کرد که ای خدایا
 بدو درگاه ندیده اند او را
 بنمایا بگویند بود
 حال خاشا اگر خوانند کرد اگر او را بخینند
 عرض خوانند کرد که ای خدایا

و اعظم فیها رغبة قال فممن يتعوذون فيقولون من النار
 فيقول الله عز وجل وهل رأوها فيقولون لا والله يا رب
 ما رأوها فيقول فكيف لورأوها فيقولون لورأوها كانوا
 اشد منها فرارا واشد لها مخافة فيقول فاشهدكم اني
 قد غفرت لهم فيقول ملك من الملائكة فيهم فلان ليس
 منهما انما حاجة فيقول هما القوم لا يشقى بهم جليلهم
 حمق عن ابي هريرة كذا في كثر العمال ورواه في المشكاة
 من البخاري وفيه ايضا قال عليه الصلوة والسلام
 ان الله تعالى يقول انا مع عبدي ما ذكرني وتحركت به شفاعة
 حملا عن ابي هريرة رضى الله عنه وفيه ايضا
 قال عليه الصلوة والسلام ان كل شئ صقالة
 وان صقالة القلوب ذكر الله وما من شئ انجا من
 عذاب الله من ذكر الله ولو ان تضرب بسيفك حتى

و زیاده عرض خوانند کرد
 بنمایا کرد که او را
 که بخینند آنجا بکینند
 و نشان بگویند که ای خدایا
 نیست بکینند که ای خدایا
 آمده بود پس را نشاد شود کرد

۱۲۵
 ان توم اند که بکینند
 فرمود علیه الصلوة والسلام
 که الله تبارک و تعالی
 باینده فرمود او را که ای خدایا
 می کند و تحریک شده اند
 فرمود علیه الصلوة والسلام

و صیقل قلوب ذکر الهی است
 و از عذاب الهی نجات دهنده
 و از ذکر الهی نیست اگر چه این
 و باینکه فرمود و در صیقل شود

فمن ذكر الله شفا ذكر
مردمان بیاری ۱۲
فرمود علی الصلوة والسلام

الانجيل من ان يمتحن حاله
فمنه من يمتحن حاله
شما و بلند ترین آنهارا درود جا

شما و مجرب است شما را از هیچ
کردن اند و تقوا و مجرب است
شما را از این که متجاوز کنید
بدرستی و نیزیند کردن به
فان را و بلند آنهارا درود جا

انجيل ۱۳
انجيل ۱۳

شما و مقتصدان فرموده الی
فرمود صلی الله علیه وسلم
کون زودگان بنده منی
کما یس من الله و من یأثم
بهم لکما که یاء فی کنه اگر مرا
در نفس خود یاد می کنید و بگویم

در جماعت یاد می کند او را
در جماعت یاد می کند او را
از ذکر الی عزت ۱۲
از ذکر الی عزت ۱۲

عن ابی سعید و فيه ایضاً قال علیه الصلوة والسلام
ذكر الله شفاء وان ذكر الناس داء حب عن مكحول مسلم
وعن ابی الدرداء قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم
الا نبشکم بخیر اعمالکم و از کاها عند ملیکم و ارفعها
فی درجاتکم و خیر لکم من الفاق الذهب والورق و خیر
من ان تلقوا عدوکم فقتلوا اعناقهم و یضربوا اعناقکم
قالوا بلی قال ذکر الله و الا مالک و احمل و ترمذی و ابن ما
کذا فی مشکوٰۃ و فيه ایضاً عن ابی هریرة رضی الله تعالی عنه
قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم انا عند ظن
عبدی بی و انا معه اذا ذکرنی فان ذکرنی فی نفسه ذکرته
فی نفسی و ان ذکرنی فی ملاء ذکرته فی ملاء خیر منه متفق
و فيه ایضاً عن معاذ بن جبل قال ما عمل العبد عملاً
ایحاله من عذاب الله من ذکر الله و الا مالک و ترمذی

انزل الله على رسوله
 افضل وارفع در درجه اول
 انزل الله على رسوله
 افضل وارفع در درجه اول

وابن ماجه وفيه ايضا عن ابى سعيد رضى الله عنه
 ان رسول الله صلى الله عليه وسلم سئل امي العباد
 افضل وارفع درجه عند الله يوم القيمة قال الذاكرون
 الله كثيرا والذاكرات قيل يا رسول الله ومن الغاى
 فى سبيل الله قال لوضرب بسيفه فى الكفار والمشركين
 حتى يتكسر ويختضب دما قال الذاكرا الله افضل منه
 درجه رواه احمد وترومذى اين ست بعض فوائد ذكر خيا نكه
 خاصيت ذكر معلوم شد كه باعث محبت الهى ست همچنان بنده را
 محبوب و معشوق حق تعالى مى سازد و قال عليه الصلوة والسلام
 من اكثر ذكر الله احبه الله تعالى فرعن عائشة رضى الله عنها
 كذا فى كذا الحال وفيه ايضا قال عليه الصلوة والسلام
 يقول الله عز وجل اذ كان الغالب على العبد الاستغفار
 بى جعلت بغيته ولانته فى ذكرى فاذا جعلت بغيته ولانته

انزل الله على رسوله
 افضل وارفع در درجه اول
 انزل الله على رسوله
 افضل وارفع در درجه اول

انزل الله على رسوله
 افضل وارفع در درجه اول
 انزل الله على رسوله
 افضل وارفع در درجه اول

انزل الله على رسوله
 افضل وارفع در درجه اول
 انزل الله على رسوله
 افضل وارفع در درجه اول

فی ذکر عی عشقنی و عشقته الحدیث حل عن الحسن مرسل
 از بیس و وجه جماعتی از اهل اسلام که با صلاح قلب متوجه شده اند
 بذكر الهی هم خود مشغول شدند و هم اجاب را بدان مشغول ساختند
 و مستحق آن شدند که نبی صادق صلی الله علیه و سلم بدان وعده
 فرموده اند قال علیه الصلوة والسلام خیار امتی من
 دعا الى الله وحب عباد الله الیه ابن النجار عن ابی هریرة
 رضی الله عنه کذا فی کنز العمال وفيه ايضا عن ابی امامة
 قال حبیب الله الى الناس یحبکم الله کرم یعنی ببرکت ذکر و تعلیم
 آن خود هم محبوب حق تعالی شدند و اجاب خود را هم بدان مرتبت
 ممتاز ساختند چرا هم الله خیرا اللهم لا تحرمنا من فیوضهم و برکاتهم

بالحیاتی

بهترین است من آن است
 که طلبید بیست خدا و در آن
 که در اندیشه گان او را
 بچشم او را

۱۳۹
 انوار البحار و آثاره
 تجویب گردانید خداست را
 بیست مردمان که دوست
 دارد دشمنان خداست را

تقریر نماید و برای هر حال تحقیق و کاشف رموز و تفریق جامع شریعت و طریقت منبع حقیقت
و معرفت همیقا آنوار معارف لدنیه کاشف اسرار علوم و دینی و دنیوی سالکین مقتدا
ناسکین مولانا و مرشدنا حضرت حاجی امدا و الله صاحب قیاطاب ترا و جل آنجبه مشوا

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ وَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ مُحَمَّدٌ وَآلِهِ وَ سَلَّمَ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَآلِهِ وَ سَلَّمَ

فقیر بر مضمون این کتاب از ادل تا آخر بخوبی مطلع شد و بفیاض پسندید و خوشنود کردید فی حقیقت
این هدایت است طالبان صادق را و تنبیهی است مرآت ناخبره کاران ناآشنا را با این شریعت
و طریقت مناسبت می گویند و بهر دو اخلاف مذهب اهل تحقیق لازم و ملزوم نمی دانند حال آنکه
مذهب و معاشقه حقانیان این است که ایمان و دوزدار و یکبار اقرار لباس چو من مقرر شود
الهی شد و تمام جوارح ظاهری خود را تابع احکام الهی و ارشاد حضرت رسالت بناهی ساخت
و سر مور قبه ظاهری خود را از قلاوه انقیاد و خجابه باری بیرون نیاورد و اقرار لباس از و صادق
و بموجب شرع شریف مومن و مسلم شد لیکن هنوز تصدیق بالقلب از و واقع نشد و تا آنکه از مرتبه
انقیاد ظاهری ترقی کرده قلب خود را هم به به وجوه مطیع مرضیات الهی ساخته همه شیت با نئے خود
در شیت موجود حقیقی فنا سازد و بالکلیه از مطلوبات خود دل را پر داخته باطن خود را نیز در دست
رضا و تسلیم الهی تسلیم نماید این وقت تصدیق بالقلب از و صادق آمد و مرتبه ایمان کامل حاصل
و در مقام طریقت رسید پس مرتبه اول شریعت است و مرتبه ثانی طریقت و بعد از آن دگر
هرگز حاصل نمی شود و معنی حدیث انما الاعمال بالنیات همین تصدیق بالقلب است و الله
داملو لعل دام فیضه که توشیح همین حدیث شریف جامع با حسن و بدو و ادق ثبوت از آیات
بینات و احادیث مستند است نموده کس را درین کتاب مجال گرفتن نیست حفا که طالبان شریعت
و طریقت را آنوار الله است هر که در لمعات این انوار سالک خواهد شد بتائید الهی منزل طلب
خواهد رسید و الله ولی الهدایه و الارشاد منه الامداد و السداد
حرره الفقیر امداد الله حشمتی مهاجر مکمله علیه الرحمه

غُرُطَانَمَ تَرَاوَارُ الْبَحْمَلُ فِي آدَلَةِ التَّوْحِيدِ

صفحہ ۱	غلط ۲	صحیح ۵	صفحہ ۱	غلط ۲	صحیح ۴
۲	۱۱	انجوری	۳۲	۱۰	می رفتند
۳	۱۲	مصلحت	۳۵	۳	اتخوف
۵	۲	تعلّموا	=	۸	یغلبون
=	۳	تعلّمون	=	=	الحقّی
۶	۷	تعلّمنا	=	۹	یر
۹	۱	غضب	=	۸	کی
۱۰	۶	فکرہا	۳۶	۹	مبتلی
=	=	فرضہا	۳۷	۲	یلینا
=	۱۳	غائب	۳۷	۳	بنینہم
۱۲	۷	کعب	=	۴	محضنا
۱۳	۱۰	یا سخت	=	۵	دواینا
۱۴	۹	تا آنکہ	=	۱۳	استغفناکم
۱۵	۱۰	میکند	۳۸	۴	ب
۱۶	۱۰	ذخیرہ	۴۰	۴	ومسح
=	۲۰	کنند	۴۳	۴	ترسیدند
۲۴	۱۳	خوداند	۴۵	۹	الملکۃ
=	۲۲	بزد	۴۶	۱	اخلصوا
=	۲۴	بزدور	۴۸	۱۳	.
۲۵	۲	ز	.	.	.
=	۱۳	یاد	۴۹	۳	مخلوق

در حالت گرسنگی این تمام
ازین روایت ظاهرست
عوض جان العبد

صفحہ	غلط	صحیح	صفحہ	غلط	صحیح	صفحہ	غلط
۲۹	۱۵	چگورا	۹۹	۴	الامۃ	۲	۱۰۱
۵۰	۶	سمع	۱۰۱	۱۰	خطیبا	۱۰	۱۱۵
=	=	بوصینہ	۱۱۵	۴	بحبط	۴	=
=	یوم الفضل	یوم الفضل	=	=	قاقول	=	۵۱
۵۱	۱۲	لسک	=	۸	المکل	۸	۵۲
۵۲	۱۲	زآن	۱۱۹	۵	وہما زادہ	۵	۵۳
=	۸	جیب	۱۲۱	۱۲	افی الناس	۱۲	=
۵۹	۲۳	مرویت	۱۲۴	۱۳	میکند شب	۱۳	۶۰
۶۰	۶	اذنیت	=	۱۸	میکند	۱۸	۶۳
=	۱۳	امطأ	=	۴	ثنا و	۴	=
۶۴	۳	قدی	۱۳۰	۸	بہج	۸	۶۸
=	۱۳	خدے	۱۳۱	۱۰	واذا	۱۰	۸۲
۷۸	۷	ایہا	=	۱۳	بدل	۱۳	۸۶
۸۲	۷	بقا	۱۳۲	۵	بخلق	۵	۸۸
۸۶	۱۰	بحدآن	۱۳۳	۱۵	اشتغال	۱۵	۹۰
۸۸	۳	بانام	=	۱۰	انیا	۱۰	۹۳
۹۰	۸	حقبا	۱۳۷	۵	وہریند	۵	۹۸
۹۳	۴	تمنی	۱۳۸	۴	بسیدہ	۴	۹۹
۹۸	۱۳	ایہا	۱۴۰	۶	سیدنا	۶	
	۱	الان	=		آشنا		

